

Center for
Higher Education
Policy Studies

Internationale *good practices* onderwijskwaliteit en studiesucces

Rapport voor het
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Renze Kolster
Harry de Boer
Ben Jongbloed
Leon Cremonini
Katharina Lemmens-Krug
Paul Benneworth
Hans Vossensteyn
Andrea Kottmann
Don Westerheijden

April 2015

Center for Higher Education Policy Studies
Universiteit Twente
P.O. Box 217
NL-7500 AE Enschede
www.utwente.nl/cheps

Referentie: C15RK022

EXECUTIVE SUMMARY EN TRENDANALYSE

De kwaliteit van het hoger onderwijs staat de laatste jaren hoog op de agenda in het Nederlandse hoger onderwijs en zal ook in de komende Strategische Agenda van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een prominente rol innemen. De overheid is voornemens aandacht te blijven vragen voor de kwaliteit van het hoger onderwijs – dat nationaal en internationaal al een zeer goede reputatie geniet – en de universiteiten en hogescholen te blijven prikkelen hun onderwijs verder te ontwikkelen om ook in de komende jaren wereldwijd een toonaangevende rol te blijven spelen. De afgelopen jaren hebben de Nederlandse universiteiten en hogescholen deze handschoen opgepakt. Inspelend op kansen en bedreigingen waarmee het hoger onderwijs wordt geconfronteerd (zoals aanhoudende toestroom naar het hoger onderwijs of nieuwe technologische ontwikkelingen) hebben zij tal van initiatieven ontplooid om hun onderwijs verder te verbeteren. Ook veel instellingen in het buitenland zijn voortdurend actief om de kwaliteit van hun onderwijs te verbeteren. Tenslotte heeft de kwaliteit van het hoger onderwijs toenemende Europese aandacht en laat het Directoraat-Generaal voor Onderwijs en Cultuur verschillende studies uitvoeren om onderwijskwaliteit hoog op de agenda te houden.

In opdracht van het Ministerie van OCW heeft het Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS) van de Universiteit Twente een inventarisatie gemaakt van veelbelovende initiatieven die zijn gericht op het verbeteren van de onderwijskwaliteit. Het doel van deze exercitie is om het Ministerie van OCW aansprekende voorbeelden te geven van initiatieven uit de Nederlandse en buitenlandse praktijk die thans worden ondernomen om het hoger onderwijs te versterken. Dit rapport presenteert u een korte beschrijving van vijftig van dergelijke initiatieven uit Nederland en andere landen.

Onderwijskwaliteit is een breed begrip. Conform het offerteverzoek van het Ministerie van OCW is daarom de aandacht uitgegaan naar vier thema's: onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit, docentkwaliteit en studiesucces. Daarnaast zijn de volgende aspecten bij het inventariseren en beschrijven van de praktijkvoorbeelden in ogenschouw genomen: maatwerk voor doelgroepen ("de student centraal"), vaardigheden en competenties voor de 21-ste eeuw ("*21st century skills*") en digitalisering. Een praktijkvoorbeeld kan meerdere thema's en aspecten behelzen.

De inventarisatie en beschrijving van de praktijkvoorbeelden uit binnen- en buitenland is uitgevoerd in de periode februari-maart 2015. In de eerste weken zijn meer dan 150 praktijkvoorbeelden verzameld door middel van literatuuronderzoek, raadpleging van databases, synergie met eerdere en lopende CHEPS-onderzoeken en via onze contactpersonen. Vervolgens zijn er in overleg met vertegenwoordigers van het Ministerie van OCW vijftig casussen geselecteerd. Een beschrijving van deze vijftig praktijkvoorbeelden treft u in dit rapport aan. Er zijn zestien voorbeelden uit Nederland opgenomen en vierendertig uit het buitenland. Het rapport is ingedeeld op basis van de hierboven genoemde thema's. Iedere casebeschrijving bevat een beschrijving van het initiatief, de doelstellingen, de randvoorwaarden en condities en, waar mogelijk, de effecten en verwijzingen naar bewijsmateriaal. De lezer dient zich er van bewust te zijn dat het gaat om een beschrijving (op basis van documentatie, websites, en persoonlijke correspondentie) en niet om een doorwrochte analyse. Dat laatste was in het gestelde tijdsplan niet mogelijk. Het resultaat is een bonte verzameling van projecten en initiatieven op het terrein van onderwijskwaliteit(sverbetering) die naar onze verwachting inspirerend zullen werken bij de opstelling van de Strategische Agenda voor het Nederlandse hoger onderwijs.

De 50 *good practices* beschreven in dit rapport staan niet op zichzelf. Ze geven inzicht in verschillende trends in het hoger onderwijs, zowel in Nederland als in het buitenland. De praktijkvoorbeelden zijn een reflectie van en een antwoord op wereldwijde trends. Ze laten zien dat het hoger onderwijs sterk in beweging is. Deze trends kunnen gerelateerd worden aan de globalisering, internationalisering en massificatie van het onderwijs, de ontwikkeling van (academische) disciplines, de technologische ontwikkeling en digitalisering, en de vraag om opbrengsten en kwaliteit inzichtelijk te maken (*accountability*). De trends zijn hieronder nader omschreven. Waar relevant is een verwijzing gemaakt naar *good practices* opgenomen in dit rapport.

Vele ontwikkelingen in het hoger onderwijs hebben te maken met **globalisering en internationalisering**: het speelveld wordt groter, het aantal spelers neemt toe, terwijl tijd, locatie en afstand steeds minder een belemmerende factor vormen voor intensieve interactie. De gevolgen voor de instellingen voor hoger onderwijs zijn onder andere een toenemende concurrentie om talent (studenten en academici) en onderzoeksgelden, alsmede internationalisering van curricula en internationale samenwerking in onderwijs en onderzoek. Er is niet alleen sprake van meer concurrentie en mogelijkheden tot samenwerking met 'traditionele' publiek bekostigde instellingen maar ook met andere organisaties (zoals *for-profit* instellingen en *consultancy* bedrijven). 'Aanjagers' van globalisering en internationalisering zijn onder andere het Bologna-proces, de agenda van de Europese Commissie gericht op een belangrijke rol voor universiteiten en hogescholen in de Europese kenniseconomie (o.a. via het Lissabon-proces en de Europese Strategie 2020, inclusief Horizon 2020), de verschillende internationale rankings, de toenemende mobiliteit van studenten en academici en de ontwikkeling van op Westerse voorbeelden gebaseerde hoger onderwijssystemen in opkomende economieën. Een praktijkvoorbeeld dat goed aansluit bij deze omschrijving is het 'Co-designing transformational education' initiatief van het Olin College of Engineering uit de Verenigde Staten (genoemd onder het thema overig). Dit initiatief is bedoeld om andere universiteiten het goede voorbeeld voor innovatief engineering onderwijs te doen volgen. Door samenwerking wordt beoogd innovatie in de onderwijscultuur van andere universiteiten te bewerkstelligen. Andere vormen van samenwerking zijn onder andere te vinden op het gebied van online programma's (zie voorbeeld van 'Elevate'), transnationale initiatieven (zie voorbeeld 'living labs', beide in het thema onderwijsdifferentiatie), binnen vakgebieden (zie voorbeeld 'MatRIC') en tussen voortgezet en hoger onderwijsinstellingen (zie voorbeeld 'bètasteunpunten', beide in het thema docentenkwaliteit).

Eén van de ontwikkelingen met een zeer grote impact op hoger onderwijs is nog altijd de **massificatie**. In de afgelopen 70 jaar hebben steeds meer studenten hun weg gevonden naar hoger onderwijs; een trend die (wereldwijd) nog steeds aanhoudt. Dit heeft niet alleen geleid tot een grotere, maar vooral ook tot een heterogenere studentenpopulatie. De massale toestroom naar het hoger onderwijs kent vele gevolgen: meer en andere aanbieders, betaalbaarheid, efficiëntie vraagstukken, werkdruk, en druk op de kwaliteit. Een logisch antwoord op massificatie is de forse uitbereiding van het publieke en private aanbod van hoger onderwijs; instellingen worden groter en hun aantal neemt toe. Het hoger onderwijsaanbod is diverser geworden (differentiatie op systeem- en programmaniveau), maar wellicht nog niet genoeg: de heterogeniteit van de studentenpopulatie vraagt om (nog) meer maatwerk in het onderwijs – zoals veel van de 50 praktijkvoorbeelden laten zien. De toegenomen omvang van de studentenpopulatie noopt eveneens tot doelmatige inzet van middelen: een zo hoog mogelijke opbrengst in relatie tot de kosten. De maatschappelijke investering moet opwegen tegen het maatschappelijk belang. Studiegedrag, studieuitval en bereiken van de gewenste studieuitkomsten (oftewel studiesucces), zijn dan ook belangrijke thema's. Een gerelateerde trend is dat vele landen het principe van "cost-sharing" invoeren of dat overwegen te doen: studenten en hun ouders moeten een steeds groter deel van de kosten van hoger onderwijs dragen. De toenemende private bijdragen aan hoger onderwijs, ook van het bedrijfsleven, kan het consumentisme aanwakkeren. Gezien de kosten en het belang van hoger onderwijs eisen zij waar voor hun geld. Niet alleen de kwaliteit van het aangeboden onderwijs en onderzoek, maar ook het maken van de juiste studiekeuze wordt steeds belangrijker. Praktijkvoorbeelden die hier betrekking op hebben zijn onder andere het 'klein binnen groot / *Freshmen College*' initiatief van de Universiteit Utrecht (genoemd onder het thema onderwijsintensiteit), het MINT^{grün} programma van TU Berlijn (genoemd onder het thema onderwijsdifferentiatie) en 'Leren in ondernemerschap – Kaospilot' (genoemd onder het thema studiesucces). De kwaliteit van het hoger onderwijs staat en valt voor een groot deel met de kwaliteit en motivatie van het docentencorps. Niet alleen de inzet van studenten is van belang, de opstelling, inzet en vaardigheden van docenten zijn sterk mede bepalend. Veel initiatieven om het hoger onderwijs te verbeteren zijn dan ook gericht op docenten. Wij hebben hier veel inspirerende praktijkvoorbeelden van gevonden en beschreven, zoals de 'docentenstage' van Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, de 'Professor of Teaching' van de Universiteit van British Columbia, de Excellent Teaching Practitioner van Lund University en de 'onderwijsprijzen' in het Verenigd Koninkrijk (allen genoemd onder het thema docentkwaliteit).

Door de steeds verdere en snellere **ontwikkeling van academische kennis** zijn er nieuwe academische en praktijkgerichte disciplines en verbindingen daartussen ontstaan. Wetenschappers en professionals zijn zich steeds meer gaan toeleggen op academische en praktijkgerichte niches. Ook het onderwijs verandert hierdoor: er is een grote verscheidenheid aan studieprogramma's ontstaan. Deze studies hebben soms een sterke disciplineaire

oriëntatie. Hoewel deze differentiatie goed kan aansluiten bij een heterogene studentenpopulatie (zie bovenstaand), kan dit ook leiden tot spanningen. De vraag is of 'hyperspecialisatie' voor de huidige en toekomstige samenleving en arbeidsmarkt optimaal is. Maatschappelijke en technische uitdagingen vragen bijvoorbeeld steeds vaker om interdisciplinaire oplossingen. Er is (toenemende) behoefte aan hoogopgeleiden die over de grens van disciplines heen kunnen kijken en verbanden kunnen leggen tussen verschillende kennisgebieden. Het is bovendien een gangbare opvatting geworden dat door de snelle veroudering van kennis, studenten andere en aanvullende vaardigheden zouden moeten aanleren om ook in de toekomst van blijvende meerwaarde voor de samenleving en het bedrijfsleven te zijn. Het gaat om het verbinden van theoretische, disciplinaire en praktijkgerichte kennis in combinatie met sociale en creatieve vaardigheden: *21st century skills*. Praktijkvoorbeelden die hier de focus op leggen zijn onder andere de 'Bacheloropleiding Bèta-Gamma' van de Universiteit van Amsterdam, het 'Pathway curriculum' van de Harvard Medical School en de 'Living Labs' (allen genoemd onder het thema onderwijsdifferentiatie). Opvallend is dat de interdisciplinaire samenwerking niet alleen terugkomt in voorbeelden uit het onderwijsproces. Verschillende praktijkvoorbeelden stimuleren ook de interdisciplinaire samenwerking tussen docenten, bijvoorbeeld de 'Fellowships in Teaching & Academic Development' van University College Dublin, het 'LehrBar' initiatief van de Universiteit Bielefeld en de 'Leergang onderwijskundig leiderschap' van de Universiteit Utrecht (allen genoemd onder het thema docentkwaliteit).

In veel sectoren hebben **technologische ontwikkelingen** geleid tot revolutionaire veranderingen. Ook het hoger onderwijs omarmt in toenemende mate de mogelijkheden die digitalisering biedt. De digitale revolutie heeft niet alleen betrekking op de wijze waarop onderwijs wordt aangeboden ('online') en de onderwijsvormen ('gaming', gebruik sociale media) maar ook op de wijze waarop het wordt georganiseerd en beheerd (digitaal toetsen, learning analytics, informatievoorziening naar overheid en studenten). Hoger onderwijsinstellingen in de Verenigde Staten lijken hierin het voortouw te nemen, bijvoorbeeld met 'simulaties en gaming' en 'online learning environment software' (beide genoemd onder het thema onderwijsdifferentiatie) op basis waarvan Small Private Online Courses en Massive Open Online Courses gecreëerd worden. Met de digitalisering kan onderwijs tijd- en plaats- ongebonden worden gevolgd. De gerelateerde initiatieven bieden nieuwe mogelijkheden voor leven lang leren en maatwerk, ook voor niet-traditionele studenten (bijvoorbeeld studenten die onderwijs op afstand willen volgen). Meerwaarde wordt ook geboden door de digitalisering te gebruiken in het (reguliere) onderwijsproces. Praktijkvoorbeelden die hierbij aansluiten zijn onder andere: 'Virtual Research Environments in het onderwijs', 'formatieve digitale toetsen' (beide genoemd onder het thema onderwijsdifferentiatie), de 'flipped classroom' en 'online labs' (beide genoemd onder het thema onderwijsintensiteit). Technologische ontwikkelingen vragen ook dat meer studenten een STEM-discipline kiezen. Zij zijn immers essentieel voor de verdere technologische ontwikkeling. Praktijkvoorbeelden die trachten om studenten warm te maken voor een STEM-studieprogramma zijn onder andere het 'research experience for undergraduates' programma in de Verenigde Staten, het 'MINT^{grün} programma' van de TU Berlijn (beide genoemd onder het thema onderwijsdifferentiatie) en de 'pre-university colleges' van de Nederlandse (technische) universiteiten (genoemd onder het thema studiesucces). Er mag echter niet vergeten worden dat – zoals in de vorige paragraaf is beschreven – ook de sociale en geesteswetenschappen een belangrijke rol blijven spelen in het oplossen en duiden van maatschappelijke uitdagingen.

Er lijkt een steeds sterke focus te liggen op de **opbrengsten van hoger onderwijs en onderzoek** en het afleggen van verantwoording hierover. In deze context wordt vaak gerefereerd aan het begrip "*value for money*". Ook het (publiekelijk) inzichtelijk maken van prestaties hoort hierbij; transparantie, kwaliteitsbewaking en verplichte rapportering over besteding van publieke middelen zijn hiervan voorbeelden. In veel landen maakt de overheid bijvoorbeeld bilaterale prestatieafspraken met hoger onderwijsinstellingen. Het doelmatigheidsdenken zoals omschreven onder de massificatie van het hoger onderwijs is hier onderdeel van. Vraag is of "*value for money*" en sterkere focus op studierendement aansluit bij de wensen van de studenten en hoger onderwijsinstellingen: gaat het hen meer om persoonlijke vorming (*bildung* en *21st century skills*) of om wat de studenten later met de studie kunnen (*employability*). Bij opbrengsten van onderwijs en onderzoek gaat de aandacht in toenemende mate ook uit naar valorisatie. De trend is dat (veel) hoger onderwijsinstellingen zich niet enkel meer richten op traditionele onderwijs- en onderzoekstaken, maar zich ook richten op de invulling van de derde missie van het hoger onderwijs (kennisuitwisseling met samenleving en bedrijfsleven). Praktijkvoorbeelden op dit terrein zijn onder andere 'campus & community common read', 'co-curricular activities' en 'second year experience' (allen genoemd onder het thema onderwijsintensiteit).

Deze studie is een globale inventarisatie van aansprekende voorbeelden van vernieuwingen in het hoger onderwijs om de kwaliteit van dat onderwijs te verbeteren. Het is geen comparatief vergelijkende studie en geeft in onderzoekstechnische zin ook geen representatief beeld. Het geheel echter overziend is naar onze mening de **positie van het Nederlandse hoger onderwijs** in dit internationale 'vernieuwingsgeweld' veelbelovend te noemen. Internationaal gezien genieten Nederlandse hoger onderwijsinstellingen een goede reputatie en de vernieuwingsdrang zoals blijkt uit de vele verschillende praktijkvoorbeelden uit Nederland, geven aanleiding om te veronderstellen dat dit ook in de (nabije) toekomst het geval zal zijn. Voor veel buitenlandse praktijkvoorbeelden zijn Nederlandse equivalenten te vinden. Illustratief zijn het excellentiebeleid van veel Nederlandse hoger onderwijsinstellingen, de verschillende initiatieven om studiesucces te bevorderen (bijvoorbeeld 'digitaal toetsen' van Driestar Hogeschool, Christelijke Hogeschool Ede en Hoornbeeck College ROC) en de koppeling tussen onderwijs en praktijk (bijvoorbeeld 'Kenniscentrum RDM' van de Hogeschool Rotterdam). Dit neemt niet weg dat er nog genoeg buitenlandse praktijkvoorbeelden overblijven die een verdere ontwikkeling van de kwaliteit van het Nederlandse hoger onderwijs kunnen inspireren. Hierbij is te denken aan:

- Docentkwaliteit: systeembrede prikkels om goed onderwijs te erkennen en belonen (bijvoorbeeld: het Zwitserse 'Onderwijsinnovatiefonds' en de 'Higher Education Academy National Teaching and Learning Awards' in het Verenigd Koninkrijk).
- De rol van hoger onderwijsinstellingen in de samenleving: verschillende initiatieven beogen de gemeenschap te betrekken bij de hoger onderwijsinstelling. Hiermee kunnen instellingen niet alleen hun '*public value*' verder uitbouwen, maar ook studenten de mogelijkheid geven tot persoonlijke vorming (zie praktijkvoorbeelden omschreven onder opbrengsten van hoger onderwijs en onderzoek).
- Digitalisering: de Nederlandse hoger onderwijssector mag niet achterblijven de mogelijkheden van technologische ontwikkelingen ten behoeve van het onderwijs (in den brede) volop te benutten. Vele digitaliseringsinnovaties ontwikkeld in de Verenigde Staten illustreren de vergaande mogelijkheden hiertoe (zie praktijkvoorbeelden genoemd onder technologische ontwikkeling en digitalisering).
- Toepassen van onderwijsinnovaties in alle disciplines: veel onderwijsinnovaties zijn en worden ontwikkeld in het medisch- en bètaonderwijs, bijvoorbeeld 'probleem gestuurd onderwijs' en het 'pathway curriculum' van Harvard's Medical School. Het is van belang dat deze innovaties niet enkel in de eigen disciplinaire sfeer blijven; andere disciplines zouden er ook gebruik van kunnen maken. De verschillende initiatieven om *good practices* te delen zijn daarom relevant (zie bijvoorbeeld: het 'Co-designing transformational education' initiatief van Olin College of Engineering en het 'LehrBar' initiatief van de Universiteit Bielefeld).

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	8
THEMA ONDERWIJSDIFFERENTIATIE	12
Bacheloropleiding Bèta-gamma.....	13
Harvard Medical School's Pathway curriculum: Multi-disciplinariteit	15
Living Labs.....	17
Onderzoekservaring voor bachelorstudenten: The US National Science Foundation programme "Research Experiences for Undergraduates" (RUE)	19
MINTgrün.....	21
Kenniscentrum RDM	23
Capstone learning experience	25
Formatieve digitale toetsen	27
Online onderwijsplatform <i>Elevate</i>	29
OpenLearn	31
Simulaties en gaming in hoger onderwijs	33
Student-centered online learning environment.....	35
Virtual Research Environments in het onderwijs.....	37
THEMA ONDERWIJSINTENSITEIT	39
Probleemgestuurd onderwijs	40
Twents Onderwijs Model (TOM).....	42
Elective X: bachelorstudenten maken hun eigen onderwijs	44
Oxford tutorial teaching	46
Campus & Community Common Read.....	48
Klein binnen groot / Freshmen College.....	50
Second year experience	52
Flipped classroom pedagogical model	54
Flipped learning en de gekantelde klas	56
Co-curricular activities	58
Online Labs	60

THEMA DOCENTKWALITEIT	62
Centre of Excellence in onderwijs	63
Bètasteunpunten.....	65
Docentenstage.....	67
Waarderen van onderwijskwaliteit: Aberystwyth University “Commitment to recognising and rewarding excellence in teaching”	69
Fellowships in Teaching & Academic Development.....	71
LehrBar – Austausch unter Lehrenden (<i>Uitwisseling tussen docenten</i>)	73
Leiden University Teachers’ Academy	75
Excellent Teaching Practitioner system including Scholarship of Teaching and Learning.....	77
National Digital Learning Resources Programme.....	79
Fonds d’innovation pédagogique (FIP) (<i>Onderwijsinnovatiefonds</i>)	81
Leergang onderwijskundig leiderschap	83
Onderwijsprijzen: Higher Education Academy National Teaching and Learning Awards.....	85
UK Professional Standard framework	87
Professor of Teaching Tenure-track Faculty Stream	89
Profscan: het monitoren van de bekwaamheid van docenten	91
THEMA STUDIESUCCES	93
Digitaal toetsen: voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo	94
Learning Communities	96
Leren in ondernemerschap - Kaospilot	98
Nominaal is Normaal & Onderzoeksagenda Onderwijskwaliteit en Studiesucces.....	100
Early Alert Program - studentvolgsystemen	102
Pre-University Colleges - Twente Academy	104
The Swansea Academy of Inclusivity and Learner Support	106
England’s Widening Participation funding quantum, the “Student Opportunity Allocation”	108
OVERIGE PRAKTIJKVOORBEELDEN	110
Co-designing transformational education	111
Community Learning Network.....	113
Students as Course Design Consultants	115

INLEIDING

Deze studie is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (MOCW) door het Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS) van de Universiteit Twente. De studie dient ter inspiratie voor de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek die de Ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Economische Zaken medio 2015 aan de Tweede Kamer zullen sturen. Een belangrijk onderdeel van de strategische agenda zal zijn hoe de middelen voortkomend uit het studievoorschot gebruikt kunnen worden om het Nederlandse hoger onderwijs – en vooral de kwaliteit daarvan – verder te verbeteren.

De centrale onderzoeksvraag en deelvragen voor deze studie zijn:

- Welke 50 praktijkvoorbeelden (*good practices*) kunnen worden geïdentificeerd bij hoger onderwijsinstellingen in Nederland en andere OESO-landen ter inspiratie van een verdere kwaliteitsverbetering van het Nederlandse hoger onderwijs? Het gaat vooral om initiatieven op programma- en instellingsniveau met een grote aandacht voor onderwijskwaliteit:
 - In hoeverre wordt in de betreffende praktijkvoorbeelden enerzijds aandacht geschonken aan de thema's onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit, docentkwaliteit en studiesucces en anderzijds aan aspecten als maatwerk voor studenten, *21st century skills* en digitalisering?
 - Wat zijn de belangrijkste kenmerken van deze *good practices* in termen van doel, kernactiviteiten en opbrengsten?
 - Wat zijn de factoren of randvoorwaarden die hebben bijgedragen aan het succes van deze *good practices*?
 - Wat kunnen we leren van de 50 geïdentificeerde *good practices*? Welke trends kunnen worden onderscheiden?

Dit inleidende hoofdstuk beschrijft de voor deze studie gehanteerde kaders. Eerst wordt de Nederlandse beleidscontext geschetst door in te gaan op wat in het licht van de 'Veerman agenda' en de Strategische Agenda onder *hoge kwaliteit* in het hoger onderwijs kan worden verstaan. Hierna worden de centrale begrippen, zoals het thema 'onderwijsdifferentiatie' en aspect 'maatwerk' toegelicht. Vervolgens worden de gehanteerde onderzoekaankpak, zoekstrategieën en selectiecriteria beschreven. Tot slot wordt ingegaan op de wijze waarop de 50 *good practices* zijn gepresenteerd (het gehanteerde template en een overzicht van de aantallen naar thema's en aspecten).

Nederlandse beleidscontext

In de Nederlandse hoger onderwijsdiscussie is er aanhoudende aandacht voor onderwijskwaliteit. Voorbeelden zijn de vorige Strategische Agenda (Kwaliteit in Verscheidenheid), de 'Veerman Agenda' en de thans lopende prestatieafspraken. Kwaliteit wordt hierin gerelateerd aan de vier thema's die ook voor deze studie leidend zijn:

1. onderwijsdifferentiatie
2. onderwijsintensiteit
3. docentkwaliteit
4. studiesucces.

Ook in de komende Strategische Agenda zal onderwijskwaliteit een prominente rol innemen. De overheid is voornemens aandacht te blijven vragen en de universiteiten en hogescholen te blijven prikkelen om hun onderwijs, dat nationaal en internationaal een zeer goede reputatie geniet, verder te ontwikkelen, om ook in de komende jaren een toonaangevende rol in de wereld te blijven spelen. De nadruk ligt op verder ontwikkelen, want in de afgelopen jaren hebben de Nederlandse universiteiten en hogescholen zich al duidelijk geëngageerd aan het verder verhogen van onderwijskwaliteit. Ze worden hier ook nadrukkelijk op aangesproken door belanghebbende partijen. De voortgang wordt onder andere gemonitord door de

Reviewcommissie Hoger Onderwijs en Onderzoek. In deze context hebben universiteiten en hogescholen tal van initiatieven ontplooid om hun onderwijs verder te verbeteren. In het bijzonder zijn te noemen de verschillende initiatieven op het gebied van excellentieonderwijs, docentkwaliteit en studiesucces. In de komende periode is het van belang om op deze ingeslagen weg verder te gaan en ervoor zorg te dragen dat de opbrengsten van het studievoorschot – waardoor studenten geen basisbeurs meer ontvangen maar deze kunnen lenen – ook daadwerkelijk ten goede zullen komen aan een kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs.

De centrale begrippen

Onderwijskwaliteit behelst vele verschillende onderwerpen. Om gestructureerd op zoek te gaan naar praktijkvoorbeelden met betrekking tot onderwijskwaliteit is onze aandacht uitgegaan naar vier thema's: onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit, docentkwaliteit, studiesucces en een restcategorie "overig". Naast deze thema's is ook speciaal gelet op bijkomende aspecten van de praktijkvoorbeelden. Deze aspecten zijn: maatwerk voor doelgroepen ("de student centraal"), vaardigheden en competenties voor de 21-ste eeuw ("*21st century skills*") en digitalisering. De vier thema's en de drie aspecten overlappen elkaar ten dele. Dit betekent dat sommige praktijkvoorbeelden onder meer dan één thema en bij meer dan één aspect kunnen worden genoemd. Zo hebben initiatieven behorende bij het thema onderwijsdifferentiatie vaak ook betrekking op studiesucces en kan onderwijsintensiteit worden gezien als een aspect van onderwijsdifferentiatie. De thema's en aspecten zijn hieronder nader gedefinieerd.

- **Onderwijsdifferentiatie** betreft in het algemeen de variëteit in het opleidingsaanbod waaruit studenten kunnen kiezen, inclusief de breedte en diepte van (het aantal) opleidingen, specialisaties, honourstrajecten, locaties, etc. Vanuit het perspectief van onderwijskwaliteit en studiesucces, dan moet er vooral gelet worden op differentiatie in termen van: didactische benaderingen (probleemgestuurd onderwijs, projectonderwijs, face-to-face, modulair onderwijs); geadresseerde doelgroepen (bijvoorbeeld niet-Westerse allochtonen, volwassenen, onderpresterende en excellente studenten); voltijd-deeltijd; type opleidingen en kwalificaties; academisch versus professioneel; etc.
- **Onderwijsintensiteit** heeft vooral betrekking op de mate waarin studenten worden aangemoedigd of verplicht om actief met hun studie bezig te zijn. Het kan dan gaan om het aantal contacturen (fysiek of digitaal); groeps grootte; hoor- versus werkcolleges en practica; de inzet van tutores, mentoren en studiebegeleiders; de inzet van aanvullende leermiddelen (bijvoorbeeld ondersteund door een digitale leeromgeving); extra studiemateriaal; etc.
- **Docentkwaliteit** heeft betrekking op de competenties van docenten om hun doelgroepen/studenten zo goed mogelijk te bedienen. Met betrekking tot onderwijskwaliteit kan men bij docentkwaliteit denken aan indicatoren als het aantal docenten met een pedagogisch-didactische aantekening; kwalificaties voor docenten, onderwijsontwikkelaar, studiebegeleiders, mentoren en tutores; training voor studentassistenten met onderwijstaken; mechanismen om docenten met en van elkaar te laten leren; etc.
- **Studiesucces** is een breed begrip. Mogelijke uitwerkingen zijn: het gegeven dat studenten hun vakken en opleiding met goed gevolg afronden; dat zij dat met hoge cijfers doen; dat zij dat binnen een beperkte tijdsperiode doen; dat zij vlot doorstromen door de leerjaren; en dat zij minder vaak uitvallen (drop-out). Ook kan het betrekking hebben op de kans dat afgestudeerden een (passende) baan vinden (binnen een gestelde periode en op het terrein waar ze voor zijn opgeleid).
- **Maatwerk** houdt in dat onderwijs aansluit bij de interesses, capaciteiten en behoeften van studenten. In dit verband wordt vaak gesproken over *student-centred learning*, *active learning*, of *cooperative learning*. De verwachting daarbij is dat studenten door maatwerk, meer interactie en actieve werkvormen méér uit hun studie halen en minder vaak zullen uitvallen. Maatwerk betekent ook dat meer wordt ingespeeld op de individuele behoeften van (groepen) studenten zodat die gedurende de studie meer op hun individuele talenten en ambities worden aangesproken. Men kan hier denken aan excellentietrajecten (intra-, co- en extracurriculair), carrièrepianing voor studenten, studie(loopbaan)begeleiding, mentoring, tutoring, en keuzevrijheden wat betreft specialisatie en studieoriëntatie. Een voorbeeld bij dat laatste is studenten aanspreken op talenten en eventuele ambities om zich meer te ontwikkelen als onderzoeker, ontwerper dan wel ondernemer.
- Een aspect dat voor afgestudeerden steeds meer van belang is op en in de hedendaagse arbeidsmarkt en samenleving is het beschikken over **21st century skills**. Kennis, technologie en benodigde vaardigheden vernieuwen zich steeds sneller en op onvoorspelbare wijze, waardoor het eenmaal

geleerde veroudert. Onderwijsinstellingen kunnen derhalve moeilijker voorzien voor welke banen zij hun studenten opleiden, wat betekent dat hoger opgeleiden in toenemende mate zichzelf moeten aanpassen aan een regelmatig veranderende context (i.e. life-long learning) door theoretische, disciplinaire en praktijkgerichte kennis te verenigen met sociale en creatieve vaardigheden. Opleidingen zullen daarom meer aandacht moeten besteden aan inter/multidisciplinariteit, interpersonal skills, persoonlijke vorming, creativiteit, oplossend en aanpassingsvermogen, innovativiteit, ondernemend- en eigenzinnigheid, maar ook aan relevantie, sociale intelligentie en maatschappelijke betrokken- en verantwoordelijkheid.

- **Digitalisering** biedt mogelijkheden om tijd- en plaatsonafhankelijk te leren en aandacht te besteden aan differentiatie, verbreding, verdieping en bijspijkeronderwijs. Zo kan in het reguliere onderwijs door inzet van online onderwijsmaterialen extra tijd worden vrijgemaakt voor intensiever contactonderwijs ('flipping the classroom'). Opleidingen kunnen op eenvoudige wijze extra (verdiepend) materiaal aanbieden aan geïnteresseerde studenten die excellentietrajecten/honoursonderwijs volgen, of in deficiëntieonderwijs werken aan het wegwerken van achterstanden (bijvoorbeeld via extra oefeningen). Online matching tools kunnen helpen bij de (zelf)selectie van studenten bij studiekeuzes. Met adaptieve digitale leermaterialen kan aan specifieke vaardigheden worden gewerkt en lesstof worden aangeboden.

Gehanteerde onderzoeksanpak, zoekstrategie en selectiecriteria

De studie richt zich op het identificeren, selecteren en beschrijven van 50 *good practices* op het terrein van onderwijskwaliteit en studiesucces in het hoger onderwijs in Nederland en relevante andere landen. Voor buitenlandse voorbeelden hebben wij vooral gekeken naar OESO landen die qua financiën en inrichting van het hoger onderwijs met Nederland vergelijkbaar zijn en landen die in internationaal vergelijkend beleidsgericht onderzoek vaak als benchmarklanden voor Nederland gelden. Binnen Europa zijn dit Duitsland, België (Vlaanderen), het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Oostenrijk, Denemarken, Zweden, Finland, Noorwegen en Zwitserland. Buiten Europa zijn dit: de Verenigde Staten, Canada, en Australië. Om de *good practices* te identificeren is een zoekstrategie bestaande uit diverse instrumenten en deels aangevuld met een sneeuwbalmethode gehanteerd. Het doel hiervan was een gevarieerde mix van *good practices* in de verschillende thema's en aspecten te kunnen presenteren. De ingezette zoekinstrumenten zijn:

- **Literatuuronderzoek:** doorzoeken van nationale en internationale literatuur op het terrein van onderwijskwaliteit en studiesucces in het hoger onderwijs met behulp van trefwoorden als *education quality; case studies; teaching & learning; good/best practices; curriculum redesign; education innovation; disruptive technologies; programme differentiation; e-learning; professionalisation*, etc. Specifiek is er gezocht in academische tijdschriften over het hoger onderwijs, professionele tijdschriften, vakbladen, beleidsrapporten (ook veel van de Europese Commissie), congresbundels en conferenties van associaties zoals: EAIR, ENQA, EURASHE, ESU, EAIE, AIR, DAIR, EUA en rectorenconferenties (VSNU, Vereniging Hogescholen, VLHORA, VLIR, en hun buitenlandse equivalenten).
- **Raadplegen databases** (incl. websites): om *good practices* te identificeren is er gezocht in verschillende online databanken. Dit waren bijvoorbeeld in Nederland, organisaties als SURF (digitalisering), ECHO (onderwijskundig), Onderwijsraad (diverse thema's), ELAN (onderwijskunde), NVAO (kwaliteit en accreditaties), Onderwijsinspectie (reviews en onderzoek), Reviewcommissie (*good practices* op het gebied van profilering en onderwijskwaliteit), Sirius programma (cases op het gebied van honours-/ excellentieonderwijs) en ScienceGuide (binnenlands hoger onderwijs nieuws). In het buitenland hebben wij gekeken naar de counterparts van deze Nederlandse organisaties - naar accreditatieorganisaties, inspecties, platforms, nationale expertisecentra, en de websites van University World News en de Times Higher Education.
- **Consulteren van nationale experts:** om zowel Nederlandse als buitenlandse interessante praktijkvoorbeelden te verzamelen hebben wij experts in ons hoger onderwijsnetwerk gevraagd om *good practices* op het gebied van onderwijskwaliteit aan te geven.
- **Synergie met lopend/recent afgerond onderzoek:** CHEPS is betrokken (dan wel recent betrokken geweest) bij verschillende onderzoeken waarbij eveneens *good practices* op het gebied van onderwijskwaliteit zijn geïdentificeerd, zoals het 'Higher Education Drop-Out and Completion in Europe' project (HEDOCE) en de betrokkenheid van CHEPS bij het werk van de *Review Commissie Hoger Onderwijs*.

Op basis van de combinatie van de vier zoekinstrumenten zijn er meer dan 150 *good practices* geïdentificeerd. Deze "long list" is vervolgens in overleg met vertegenwoordigers van het Ministerie van OCW ingekort tot een "short list" van 50 meest aansprekende voorbeelden die de hoogste relevantie voor de Nederlandse hoger onderwijscontext bezitten. Bij de selectie zijn de volgende criteria gehanteerd:

- Aandacht voor de vier thema's (onderwijsdifferentiatie, onderwijs- intensiteit, docentprofessionalisering, studiesucces) en de restcategorie, om zo te komen tot een mix van praktijkvoorbeelden verspreid over de verschillende thema's.
- Aandacht voor de drie aspecten (maatwerk, 21st century skills en digitalisering), om zo te komen tot een mix van praktijkvoorbeelden verspreid over de verschillende aspecten.
- Doelgroepen: Bij de selectie is gestreefd om een goede spreiding te krijgen wat betreft de doelgroepen die met de initiatieven worden bereikt: reguliere studenten, deeltijd studenten, studenten in afstandsonderwijs/levenslang leren, volwassenen, achterstandsgroepen, etc.
- Mix van binnen- en buitenlandse initiatieven. Omdat relevantie voor de Nederlandse beleidscontext in belangrijk is, is er gestreefd naar een spreiding tussen Nederlandse en buitenlandse initiatieven. Uitgangspunt voor de selectie van buitenlandse voorbeelden was dat ze in principe binnen de Nederlandse hoger onderwijscontext toepasbaar moeten zijn.
- Ervaringen: Er zijn zo veel mogelijk *good practices* geselecteerd waarvan daadwerkelijk een effect bekend is.

De 50 *good practices*

De *good practices* zijn beschreven op basis van het hieronder gepresenteerde template. Om de thema's te onderscheiden hebben ze een kleurcode gekregen.

Naam initiatief	Originele of vertaalde naam van de <i>good practice</i> of een korte omschrijving hiervan.
Thema('s) & aspect(en)	Bijvoorbeeld: "Studiesucces - Maatwerk".
Land en context	Achtergrondgegevens.
Naam en type instelling / programma	Achtergrondgegevens.
Korte beschrijving <i>good practice</i> :	Een aansprekende omschrijving van wat de <i>good practice</i> inhoudt.
Doel	Doel & doelgroep van het initiatief: met welk doel is men dit initiatief gestart; vanuit welke achtergrond/aanleiding/reden.
Belangrijkste randvoorwaarden	Wat zijn belangrijke randvoorwaarden & condities die nodig zijn of bijdragen aan de <i>good practice</i> : personeel, onderwijsorganisatie, betrokken partijen, aanwezige kwaliteitscultuur, infrastructuur, financiering, etc.
Belangrijkste opbrengsten	Wat de belangrijkste opbrengsten van de <i>good practice</i> zijn, wat heeft het opgeleverd voor studenten en docenten, is dit gemonitord; is er bewijs dat het werkt?
Bewijsmateriaal	Verwijzingen naar bewijs, evaluatierapporten, artikelen, voorlichtingsmateriaal, e.d.
Links (bron / beeldmateriaal)	Verwijzingen naar websites, video's, en andere (offline) documentatie.
Opmerkingen	Bijvoorbeeld verwijzingen naar vergelijkbare <i>good practices</i> .

In het onderstaande overzicht is de verdeling van de mix van de 50 *good practices* gepresenteerd. De meeste praktijkvoorbeelden (15) zijn te vinden in het thema docentkwaliteit en hebben betrekking op het aspect maatwerk (31). Ongeveer een derde zijn Nederlandse praktijkvoorbeelden.

50 <i>good practices</i>	Onderwijsdifferentiatie	Onderwijsintensiteit	Docentkwaliteit	Studiesucces	Overig	Totaal
Maatwerk	8	9	4	7	3	31
21st century skills	6	6	1	1	2	16
Digitalisering	6	3	3	4	1	17
Totaal practices	13	11	15	8	3	50
Uit Nederland	6	3	4	3	0	16
Uit buitenland	7	8	11	5	3	34

THEMA ONDERWIJSDIFFERENTIATIE

Bacheloropleiding Bèta-gamma.....	13
Harvard Medical School's Pathway curriculum: Multi-disciplinariteit	15
Living Labs.....	17
Onderzoekservaring voor bachelorstudenten: The US National Science Foundation programme "Research Experiences for Undergraduates" (RUE)	19
MINTgrün.....	21
Kenniscentrum RDM	23
Capstone learning experience	25
Formatieve digitale toetsen	27
Online onderwijsplatform <i>Elevate</i>	29
OpenLearn	31
Simulaties en gaming in hoger onderwijs	33
Student-centered online learning environment.....	35
Virtual Research Environments in het onderwijs.....	37

Naam initiatief	Bacheloropleiding Bèta-gamma
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie - maatwerk, <i>21st century skills</i>
Land en context	Nederland, de Universiteit van Amsterdam telt ongeveer 28.000 studenten, heeft ongeveer 5.000 medewerkers en een jaarlijks budget van ruim 480 miljoen euro.
Naam en type instelling / programma	Sinds 2003-2004 wordt de Nederlandstalige bacheloropleiding Bèta-gamma (180 ECTS, voltijd) aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) aangeboden.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Bèta-gamma heeft een interdisciplinaire karakter en combineert elementen van exacte wetenschappen, levenswetenschappen, sociale wetenschappen, economie en filosofie. In het kerncurriculum (het vaste programma van Bèta-gamma dat door alle studenten wordt gevolgd) worden thematische vakken waarbinnen docenten uit verschillende wetenschapsgebieden intensief samenwerken aangeboden. Het profiel van de opleiding bestaat uit de volgende componenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intensieve kennismaking met de Bèta- en gammawetenschappen, • Focus op interactie en raakvlakken tussen de disciplines in deze wetenschapsgebieden, • Diepgang door middel van disciplinaire specialisaties (majoren), • Verbinding met de faculteiten binnen de Universiteit van Amsterdam, • Ambitieuze studiecultuur, waarin kritisch denken en interdisciplinair werken wordt aangeleerd. <p>Bèta-gamma studenten volgen, naast het interdisciplinaire kerncurriculum een specialisatie (major). De major zorgt voor de benodigde diepgang en maakt de toepassing binnen interdisciplinair onderzoek en de aansluiting bij een masteropleiding mogelijk. Drie leerlijnen bewaken de samenhang van de opleiding: onderzoek, interdisciplinariteit en academische vaardigheden. De studenten doorlopen in de vakken en de thema's deze leerlijnen in een oplopend niveau (van docent-gestuurd naar student-gestuurd) van complexiteit (inhoud). Excellente studenten binnen de opleiding Bèta-gamma kunnen een honoursprogramma volgen (uitbreiding van het reguliere onderwijs met 30 ECTS aan interdisciplinaire en disciplinaire honoursvakken).</p>
Doel	Het primaire doel van Bèta-gamma is het interdisciplinaire opleiden van bachelor studenten. Er is in toenemende mate behoefte aan hoogopgeleide die over de grens van disciplines kunnen kijken en verbanden kunnen leggen tussen verschillende soorten kennisgebieden (theoretische, disciplinaire en praktijkgerichte kennis). Studenten leren complexe problemen met behulp van verschillende wetenschappelijke disciplines op te lossen. De Bèta-gamma afgestudeerden moeten in staat moeten zijn door hun intellectuele en academische kwaliteiten complexe vragen disciplinair en interdisciplinair te benaderen. Verder is het doel dat Bèta-gamma studenten zich door specialistische major-kennis kwalificeren voor een masteropleiding binnen of buiten de UvA.
Belangrijkste randvoorwaarden	Bèta-gamma is een opleiding van de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica en wordt aangestuurd door het Instituut voor Interdisciplinaire Studies. Samenwerking van docenten vindt plaats door middel

	<p>van bijvoorbeeld team-teaching.</p> <p>Het instituut is geheel gericht op onderwijs en heeft geen eigen onderzoekers in dienst. Deze worden ingehuurd van verschillende onderzoeksinstituten. Het instituut heeft binnen de faculteit een eigen ondersteunende eenheid die onder meer zorgt voor de roosters en de diploma's.</p> <p>Om het beste uit studenten te halen werken gemotiveerde studenten en docenten/onderzoekers intensief met elkaar samen onder optimale omstandigheden. Een intakegesprek is onderdeel van de aanmeldprocedure. Dit is bedoeld om een match tussen enerzijds de capaciteiten en verwachtingen van de student en anderzijds die van de opleiding te garanderen. Verder worden studenten intensief begeleid bij hun keuzeproses voor een specialisatie (major) en zoektocht naar hun talenten.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>De interdisciplinaire opleiding trekt studenten aan. De opleiding is in de afgelopen zes jaar van 70 eerstejaars naar 120 gegroeid. Het rendement van behaalde vakken is gemiddeld 85% in het kerncurriculum. In het eerste jaar halen de studenten gemiddeld 54 van de 60 ECTS. De studiesnelheid neemt in het tweede en derde jaar niet af. Over een periode van zes jaar (2005-2011) is er een gemiddelde uitval van 19% na het eerste studiejaar gemeten. De organisatie van de opleiding Bèta-gamma heeft verschillende spin-off effecten binnen de UvA: het Instituut voor Interdisciplinaire Studies brengt docenten van verschillende onderwijsinstituten samen, deze docenten wisselen hun kennis en werkwijzen uit waardoor er uitwisseling tussen de verschillende onderwijsinstituten plaatsvindt.</p>
Bewijsmateriaal	<p>De bovenstaande informatie komt grotendeels uit:</p> <ul style="list-style-type: none">• Instituut voor Interdisciplinaire Studies (2012). Kritische Reflectie 2006-2012 Bacheloropleiding Bèta-gamma.• NVAO (2013). Rapport Beperkte Opleidingsbeoordeling WO bachelor Bèta-gamma Universiteit van Amsterdam
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://www.uva.nl/onderwijs/bachelor/bacheloropleidingen/content/beta-gamma/beta-gamma.html</p> <p>http://universitairebachelors.nl/universiteiten/Universiteit-van-Amsterdam/bachelor/B%C3%A8ta-gamma/voltijd/</p> <p>http://studiegids.uva.nl/web/uva/sqs/en/p/752.html</p> <p>http://studiegids.uva.nl/web/uva/sqs/en/p/752_151887.html</p> <p>https://search.nvao.net/search-detail/48284#</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Harvard Medical School's Pathway curriculum: Multi-disciplinariteit
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie - <i>21st century skills</i>
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	Harvard University / Harvard Medical School
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>In 1985 heeft Harvard Medical School haar curriculum volledig omgezet in een nieuwe en innovatief curriculum genaamd 'Pathway'. Het curriculum is hierna nog twee keer herzien: New Pathway in 2006-2014 en Pathways sinds begin 2015. De uitgangpunten geïntroduceerd in 1985 blijven leidend. Het ging hierbij om: Probleemgestuurd en student gecentreerd medisch onderwijs dat voor een groot deel gegeven wordt door tutorials in kleine groepen waarin actief leren gestimuleerd wordt. Momenteel bestaat het onderwijs in de eerste twee jaar voor 60% uit tutorials in kleine groepen en voor 40% uit traditionele colleges, aangevuld met laboratoriumtijd en conferenties.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Studenten moeten al vroeg in de opleiding klinische ervaring opdoen. • Om de medische opleiding te verrijken wordt er naast de disciplinaire vakken ook aandacht gegeven aan vakken uit andere disciplines, zoals sociale en gedragswetenschappen. • Het programma gaat nadrukkelijk in op: de patiënt-arts relatie, de sociale context, de problemen van moderne geneeskunde en de nieuwe inzichten in de biologische wetenschap. • Samenwerken tussen studenten en contact met academici.
Doel	Het doel van de curriculumherziening was een nieuw onderwijsmodel op te zetten waarin langdurige aandacht is voor de patiëntervaring, andere disciplines, begeleiding door academici en uitkomsten van studenten evaluaties. De hervorming had ook als doel om multidisciplinaire artsen op te leiden. Van deze artsen wordt verwacht dat zij sociale en gedragswetenschappelijke inzichten kunnen combineren met medisch biologische inzichten. Met betrekking tot life-long learning was het doel om studenten 'self-directed learning' vaardigheden bij te brengen.
Belangrijkste randvoorwaarden	Voor de doorlopende ontwikkeling van het curriculum zijn 'Curriculum Design Steering Committee and Course Design Teams' opgezet. Meer detail over de Harvard Medical School , zoals studentenaantallen, kunnen op deze website gevonden worden.
Belangrijkste opbrengsten	<p>Twee studies rapporteren over de leeruitkomsten van de 'pathway studenten'. Uit de studie van Moore et al. (1994) komt naar voren dat studenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op een meer reflectieve manier leren, in plaats van op de meer traditionele manier van memoriseren. • Een voorkeur hebben voor de actief leren methode, dat studenten meer kennis hebben van psychosociale aspecten en een meer humanistische opvatting hebben (gerelateerd aan de multidisciplinariteit). • Ze zich meer uitgedaagd voelen, een nauwere band hebben met academici, maar zich in vergelijk met de niet-

	<p>pathway studenten iets meer zorgen maken.</p> <ul style="list-style-type: none">• Tevredener zijn over de preklinische schoolervaring, zonder dat er achterstanden zijn in de biomedische competenties. <p>Uit de studie van Peters et al (2000) komt naar voren dat studenten:</p> <ul style="list-style-type: none">• Hun voorbereiding op het uitvoeren humanistische gezondheidszorg hoger inschatten dan de traditionele studenten (i.e. niet-pathway studenten).• Meer vertrouwen hebben in hun bekwaamheid in het omgaan met patiënten met psychosociale problemen.• Denken dat de ervaring die ze hebben opgedaan in de eerste twee jaar van de studie van invloed blijft op hun denkwijze.• De pedagogische benadering van hun programma beter waarderen dan de traditionele studenten.
Bewijsmateriaal	<p>Moore, G. T., et al. (1994). "The influence of the New Pathway curriculum on Harvard medical students." <i>Acad Med</i> 69(12): 983-989.</p> <p>Peters, A. S., et al. (2000). "Long-term outcomes of the New Pathway Program at Harvard Medical School: a randomized controlled trial." <i>Acad Med</i> 75(5): 470-479.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://hms.harvard.edu/departments/medical-education/md-programs http://www.thecrimson.com/article/1999/4/6/medical-schools-new-pathway-curriculum-copied/?page=1 http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21399382</p>
Opmerkingen	<p>Het pathway curriculum van Harvard Medical School is overgenomen door verschillende andere instellingen. Zie: http://www.thecrimson.com/article/1999/4/6/medical-schools-new-pathway-curriculum-copied/</p>

Naam initiatief	Living Labs
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit - maatwerk, <i>21st century skills</i>
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Initiatieven bij veel Nederlandse universiteiten en hogescholen, waaronder Living Lab Logistics Indonesia – NL en de Innovation Labs van Hogeschool Rotterdam.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>In een 'Living Lab' werken studenten, docenten / onderzoekers en het werkveld in een experimentele omgeving samen aan het oplossen van een probleem of aan een project. Vier activiteiten staan hierin centraal: co-creatie, verkennen, experimenteren en evalueren. Het concept is in de afgelopen jaren populair geworden, dat te zien is aan de vele initiatieven in met name Europa. In Finland kent de Hogeschool van Laurea het 'Learning by Developing'-model, waarbij docenten, studenten en (regionale) professionals samenwerken. De Humboldt Universiteit in Berlijn kent het Bologna.lab voor dergelijke samenwerking. Bij diverse Nederlandse universiteiten — bijvoorbeeld in Leiden, Groningen, Maastricht en Utrecht – wordt in het Leadership Programme in de master nauw samengewerkt met het werkveld. Studenten werken in multidisciplinaire teams aan real-life vraagstukken van maatschappelijke organisaties, gemeente en bedrijven.</p> <p>Sommige Nederlandse hogescholen werken – op initiatief van de Nuffic – in het buitenland samen met bedrijfsleven en overheden (triple helix) in onderzoekscentra waar studenten stage lopen en afstuderen. Een voorbeeld is de in 2013 opgerichte Living Lab Logistics Indonesia – NL (LLLI). LLLI hanteert een student-gecentreerd leermodel waarin de projectonderzoeken gebaseerd zijn op real-life bedrijfsvraagstukken. De founding partners van LLLI zijn drie Nederlandse hogescholen (HAN, NHTV en HR), vier Indonesische universiteiten, vier bedrijven en verschillende overheidsorganisaties (e.g. Nuffic Neso Indonesia, Indonesische Ministerie van Economische Zaken, Dutch Institute for Advanced Logistics en de Nederlandse Ambassade in Indonesië).</p> <p>Er zijn ook initiatieven vooral gericht op de regio. Hiervan is de Hogeschool Rotterdam een voorbeeld. De Hogeschool Rotterdam werkt in Innovation Labs nauw samen met het werkveld in de omgeving (Sirius Programma, 2014). In ieder I-Lab zitten derdejaars studenten van verschillende opleidingen, docenten en lectoren uit verschillende vakgebieden. Zij werken gedurende één semester aan vraagstukken aangereikt door Rotterdamse opdrachtgevers. Er zijn verschillende I-Labs op verschillende onderwerpen ingericht. Na deelname aan een I-Lab ontvangen studenten een I-certificaat dat aantoont dat de studenten aan de leerdoelen (i.e. creatief en innovatief) van de 'Living Lab' voldoen.</p>
Doel	<p>Er is een grote verscheidenheid aan 'Living Labs'. Hierdoor kunnen ook de doelen variëren. Maar in hoofdlijnen gaat het om studenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relaties te laten leggen tussen verschillende disciplines. • Creatief, innovatief en probleem oplossend na te denken.

	De doelen van LLLI zijn op een praktische manier bijdragen aan de nationale economische prioriteiten van beide landen (i.e. in Nederland; Topsector Logistiek), en dit te doen door de triple helix partners in beide landen in staat te stellen om best practices in onderwijs, toegepast onderzoek en arbeidsmarktrelevantie uit te wisselen.
Belangrijkste randvoorwaarden	Voor het opzetten, ontwikkelen en in stand houden van een living lab zijn verschillende partners nodig. Veelal is hier een coördinator voor nodig. Om een consortium van partners bij elkaar te krijgen, in de beginfase van een living lab, zijn investeringen noodzakelijk. Dit vraagt uiteraard om commitment van de initiërende partijen.
Belangrijkste opbrengsten	<p>De opbrengsten van de Living Lab Logistics Indonesia – NL in de twee jaar na oprichting zijn veel belovend. Zo zijn er naast de veertien founding partners, zes bedrijven en nog een ministerie tot LLLI toegetreden als deelnemers. Bij de partners en deelnemers zijn er zo'n 140 Indonesische en 100 Nederlandse werknemers betrokken bij LLLI. Er hebben 96 Nederlandse studenten en 133 Indonesische studenten deelgenomen aan LLLI activiteiten. Financiering komt voor een belangrijk deel van de niet-gouvernementele partners en andere deelnemende organisaties (Living Lab Logistics Indonesia – NL, 2015).</p> <p>De belangrijkste opbrengsten van de Innovation Labs van Hogeschool Rotterdam zijn, ten eerste, de positieve reactie van het werkveld. Vooral positief is het aanpakken van vraagstukken en problemen die in het werkveld in regio Rotterdam worden ervaren (Auditcommissie Sirius Programma, 2013). Ten tweede, laat onderzoek zien dat de studenten de beoogde resultaten van de I-Labs veelal behalen, dat studenten zich uitgedaagd voelen en multidisciplinaire vaardigheden leren (Ossevoort, 2012). Ten derde, is er een relatie tussen het bereiken van de leeruitkomsten door de deelnemende studenten en de professionalisering van docenten (ScienceGuide, 2013). Innovation Labs kunnen hierdoor docenten motiveren om zich te professionaliseren.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Auditcommissie Sirius Programma (2013). Sirius Programma Monitor & Audit Tranche 2; Instellingsrapportage Hogeschool Rotterdam.</p> <p>Living Lab Logistics Indonesia – NL (2015). Year Book 2014; Commitment to Grow. Jakarta / Breda: Nuffic Neso Indonesia / Dutch Institute for Advances Logistics.</p> <p>Ossevoort, E. (2012). Evaluatie tweede ronde I-labs 2011-2012. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.</p> <p>ScienceGuide (2013). Excellent onderwijs begint bij docent. http://www.scienceguide.nl/201301/excellent-onderwijs-begint-bij-docent.aspx.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>Nuffic's Living Labs: https://www.youtube.com/watch?v=e1XCZMM5iRQ</p> <p>Living Lab Logistics Indonesia – NL: http://www.livinglablogistics.com/</p> <p>Hogeschool Rotterdam: Sirius Programma (2014). Sirius Programma overall auditrapport 2013; Excellentie in het hoger onderwijs: de fase van verankering en verduurzaming, https://www.youtube.com/watch?v=sF92P52rWrm, Overzicht van living labs wereldwijd: http://www.openlivinglabs.eu/llmap_cc</p>
Opmerkingen	Zie ook: Living Lab Biobased Economy Brazil - NL, Living Lab Hospitality & Tourism China - NL, Living Lab Creative Industries Korea - NL en Living Lab Water Indonesia - NL (in ontwikkeling)

Naam initiatief	Onderzoekservaring voor bachelorstudenten: The US National Science Foundation programme "Research Experiences for Undergraduates" (RUE)
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit, studiesucces - maatwerk, <i>21st century skills</i>
Land en context	Verenigde Staten. Dit programma wordt aangeboden door de Amerikaanse Nationale Raad voor Onderzoek (NSF) en voorziet in instellingsfinanciering om bachelorstudenten bij onderzoek te betrekken als een middel om al tijdens de bachelorfase onderzoekservaring op te doen en studenten te stimuleren een wetenschappelijke carrière te ambiëren.
Naam en type instelling / programma	Dit programma wordt gecoördineerd door centra die in aanmerking komen voor deze regeling te laten bieden. Het zijn dus niet de studenten zelf die rechtstreeks hun kandidatuur bij de NSF bepleiten. Deelnemende studenten ontvangen een stipendium / studiebeurs (van ongeveer \$500 per week), onder andere voor een stage met een accent op 'wetenschap en technologie' (om daarmee meer studenten te lokken voor 'STEM majors'). In de Nederlandse context zouden we spreken over betaalde student-assistentenschappen.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Er zijn twee manieren waarop studenten kunt meedoen, beide onder leiding van universitaire onderzoekers;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door deelname aan een REU-plaats, waar een universiteit intekent op een discrete onderzoeksactiviteit voor student in een cohort. • Door deelname aan een REU-supplement, waar in een NSF gefinancierde project een onderzoeker fondsen kan aanwenden om studenten actief te laten deelnemen in een bestaande NSF voorstel. <p>Centraal in het voorstel staat de ondersteuning van academici om studenten te integreren in het onderzoeksvoorstel en om hen te begeleiden om er zo voor te zorgen dat hun onderwijservaring door een reflexieve onderzoekspraktijk wordt verbeterd. In REU plaatsen vindt dit plaats op een systematischer en cohort-gerelateerde wijze; Bij het REU-supplement is eerder sprake van afstemming op de individuele projecten. REU plaatsen huisvesten vijf tot tien studenten per jaar voor een periode van drie jaar; de REU supplementen kennen een kleinere schaal en kan worden aangevraagd als onderdeel van projectaanvragen of met terugwerkende kracht, indien de gelegenheid zich voordoet.</p>
Doel	Het REG-programma beoogt de participatie van studenten in allerlei onderzoek uit te breiden - zowel disciplinair als interdisciplinair - en is gericht op inspanningen van individuele onderzoekers, groepen, centra, landelijke voorzieningen, en anderen. Het is gebaseerd op de integratie van onderzoek en onderwijs om een diverse groep van getalenteerde studenten te verleiden tot een loopbaan in de wetenschap en techniek en om er voor te zorgen dat deze studenten het best mogelijke onderwijs genieten.
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>Het programma loopt sinds 1987. Het budget voor REU bedraagt ongeveer \$70 miljoen per jaar, bestemd voor 150 units en 1.500 supplementen. Geselecteerde voorstellen hebben het predicaat 'excellent' in drie gebieden: intellectuele kwaliteit, maatschappelijke impact en verbetering van studentervaring. Dit laatste criterium dekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • geschiktheid van het onderzoek voor studenten, • kwaliteit van de onderzoekomgeving,

	<ul style="list-style-type: none"> • kwaliteit van de plannen om studenten te selecteren, • kwaliteit van plannen om studenten te begeleiden, • kosteneffectiviteit, en • waar nodig een track record. <p>De activiteiten worden niet rechtstreeks omgezet in studentcredits, maar zijn (zeer prestigieuze) buitencurriculaire activiteiten. Universiteiten daarentegen kunnen ervoor kiezen om studenten collegegeld te laten betalen en de credits te laten registreren (wat kan leiden tot bekostiging).</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>Een korte publicatie in Science (2007) geeft aan dat de regeling positief bijdraagt aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inzicht in hoe om onderzoek te doen, • vertrouwen in hun onderzoeksvaardigheden, • het besef wat een graduate school is (wat een master of PhD-opleiding inhoudt), • belangstelling voor een STEM carrière, • belangstelling voor een carrière als wetenschappelijk onderzoeker. <p>Hoe meer studenten geïnteresseerd waren in hun onderzoek, hoe groter de bovengenoemde voordelen werden ervaren. Uit onderzoek in 2011 bleek dat ervaren studenten meer voordeel zagen van deelname aan deze regelingen dan meer junior studenten. Junior studenten werden zich bewuster van het verrichten van onderzoek, 'mid-experienced' studenten werden geschoolde technici en ouderejaars studenten bleken te kunnen doorgroeien naar onafhankelijke onderzoeksposities.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Het programma loopt inmiddels bijna dertig jaar wat aangeeft welke waarde de NSF hieraan hecht (ter bevordering van hun algemene missie, alsmede met name het bevorderen van STEM carrières voor minderheden).</p> <p>De NSF heeft in 2007 als onderdeel van de reguliere NSF evaluatieprogramma opdracht gegeven tot het programma te evalueren (gepubliceerd in 2008 door de SRI). Het is moeilijk aan te geven of het programma (blijvend) wordt gefinancierd omdat het politiek populair is of omdat het de doelstellingen behaald.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://www.nsf.gov/pubs/2013/nsf13542/nsf13542.pdf http://en.wikipedia.org/wiki/Research_Experiences_for_Undergraduates http://www.nsf.gov/funding/pgm_summ.jsp?pims_id=5517&org=NSF http://fhs.mcmaster.ca/pediatrics_research/documents/benefitsofundegraduateresearchexperiencesScienceMay2007.pdf http://www.lifescied.org/content/13/1/29.full.pdf+html http://www.lifescied.org/content/11/3/260.full.pdf+html http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED545187.pdf http://nsf.gov/eng/eec/EEC_Public/REU.pdf</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	MINTgrün
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie, studiesucces - maatwerk
Land en context	Duitsland, Berlijn
Naam en type instelling / programma	Technische Universiteit Berlijn (TU Berlin). TU Berlin is een onderzoeksuniversiteit met een sterke focus op technische- en natuurwetenschappen. De universiteit heeft een hoog aantal bachelor programma's in de MINT disciplines (in het Engels bekend als de STEM-disciplines).
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Met financiering uit het 'Qualitätspakt Lehre' – een Duits fonds voor het stimuleren van onderwijskwaliteit – is in 2012/2013 het MINT^{grün} programma ontwikkeld. Dit programma is bedoeld voor studenten die na het afronden van hun middelbare school interesse hebben voor één van de MINT/STEM disciplines, maar nog niet zeker weten voor welk studieprogramma ze zich willen inschrijven.</p> <p>Het MINT^{grün} programma staat los van reguliere studieprogramma's en bestaat uit twee semesters. Studenten volgen daarin twee verplichte vakken die speciaal voor MINT^{grün} zijn ontwikkeld (totaal 12 EC). In de MINT^{grün} vakken geven academici en studiebegeleiders informatieve colleges over hun discipline of specifieke studieprogramma's. Zij zijn erop gericht om studenten te oriënteren op de verschillende disciplines en vertrouwd te maken met het functioneren en de organisatie van de universiteit. Daarnaast kunnen studenten zelf uit 25 regulier door de TU Berlin aangeboden vakken een pakket samenstellen dat in het totaal 42 EC beslaat. De 25 vakken variëren van basisvakken, zoals wiskunde, tot project georiënteerde vakken in laboratoria ("Projekt-Labore"). In projecten leren studenten hoe ze theoretische kennis kunnen toepassen in de praktijk. De "Projekt-Labore" motiveren studenten om hun eigen doelen te stellen en deze te realiseren. De resterende 6 EC kunnen studenten volledig vrij invullen, bijvoorbeeld ook met vakken van andere instellingen in Berlijn. Dit is bedoeld om studenten ook kennis te laten maken met andere instellingen.</p> <p>Op basis van de inzichten die studenten in de twee semesters hebben opgedaan kunnen zij een weloverwogen keuze maken voor het te volgen studieprogramma alsmede bij de instelling die het meeste aansluit bij hun wensen. De studiepunten behaald in het MINT^{grün} programma kunnen gebruikt worden voor het uiteindelijke gekozen studieprogramma. De studenten kunnen reguliere financiering (BAFöG) krijgen voor het volgen van het MINT^{grün} programma alsmede voor hun definitieve studieprogramma.</p>
Doel	<p>De hoofddoelen van het MINT^{grün} programma zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Studenten stimuleren om weloverwogen studiekeuzes te maken • Studenten te ondersteunen in de transitie naar het hoger onderwijs.
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>De belangrijkste randvoorwaarden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het MINT^{grün} programma is mede mogelijk gemaakt door 'Qualitätspakt Lehre' financiering. Instellingen kunnen

	<p>deze financiering aanvragen voor onderwijsvernieuwingen. De TU Berlijn heeft voor het ontwikkelen van onderwijsinnovaties, waaronder het MINT^{grün} programma, ruim 10 miljoen euro uit het fonds gehad voor de periode 2012-2016. Een groot deel hiervan wordt gebruikt voor het MINT^{grün} programma. Zonder deze financiering zou het initiatief niet ontwikkeld kunnen worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het MINT^{grün} programma is ontwikkeld door een team van didactische experts, studiebegeleiders en academici uit verschillende STEM-disciplines. Samen hebben ze een analyse gemaakt van de redenen voor de uitval in STEM-studieprogramma's en hebben op basis hiervan het MINT^{grün} programma ontwikkeld. • De additionele werklast van het MINT^{grün} programma voor docenten is beperkt doordat de het grootste deel van programma bestaat uit reeds door de universiteit aangeboden vakken. De verplichte vakken worden voor een groot deel verzorgd door studiebegeleiders.
Belangrijkste opbrengsten	<p>Momenteel volgen ongeveer 400 studenten het MINT^{grün} programma. Ze waarderen de mogelijkheid om te reflecteren op hun studiekeuze en de inzichten die ze krijgen uit het projectonderwijs. Tussen de 70 en 75% van de studenten kiest uiteindelijk voor een studieprogramma in één van de STEM-disciplines. Ook docenten en academici waarderen het MINT^{grün} programma.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Projectaanvragen voor financiering uit het 'Qualitätspakt Lehre' worden geëvalueerd door een commissie van experts. De competitie is groot, dus het krijgen van financiering betekent dat de meerwaarde erkend wordt. Momenteel wordt er een mid-term evaluatie uitgevoerd op basis waarvan besloten wordt of het programma financiering voor nog eens vijf jaar krijgt. De resultaten van de evaluatie zijn nog niet bekend.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>TU Berlijn: www.mintgruen.tu-berlin.de/erste-informationen/ Qualitätspakt Lehre: www.qualitaetspakt-lehre.de Voor een gedetailleerde omschrijving van het MINT^{grün} programma zie: Raue, C. & Schröder, C. (2014): Das Orientierungsstudium MINT^{grün}: flankierter Systemübertritt von Schule zu Hochschule. In: Zeitschrift für Hochschulentwicklung, Vol. 9, No. 5, p. 179-199.</p>
Opmerkingen	<p>De resultaten van de analyse naar de redenen voor de uitval in STEM-studieprogramma's laten zien dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De transitie van middelbaar naar hoger onderwijs steeds zwaarder wordt doordat scholieren steeds minder goed voorbereid zijn op hoger onderwijs. Dit komt met name door tekortkomingen in wiskunde vaardigheden en achterblijvende academische vorming. • De groeiende diversiteit aan studieprogramma's en hoger onderwijsinstellingen maakt het voor de studenten moeilijker om weloverwogen studiekeuzes te maken; studenten hebben toegang tot een grote hoeveelheid informatie over studieprogramma's, maar missen inzicht in hoe het is om het studieprogramma daadwerkelijk te volgen.

Naam initiatief	Kenniscentrum RDM
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie - maatwerk
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Hogeschool Rotterdam is een brede, praktijkgerichte hogeschool, die zich richt op grootstedelijke vraagstukken van de stad Rotterdam en de haven. De hogeschool kent een zeer diverse instroom en heeft sterke verbindingen met partijen in de stad.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Kenniscentrum RDM verbindt met praktijkgericht onderzoek het onderwijs van Hogeschool Rotterdam aan havenstad Rotterdam. Het kenniscentrum is gericht op vernieuwing van opleidingen, zowel op inhoud (up-to-date) als op onderzoeksvaardigheden (up-to-standard), kennisontwikkeling en bijdragen aan innovatievermogen van de praktijk. De focus ligt op de techniekopleidingen. KC RDM heeft twee programma's/focusgebieden: Stad en Haven. KC RDM is een samenwerkingsverband waarin onderwijsinstututen, kenniscentra en het bedrijfsleven werken aan beter (techniek) onderwijs en nieuwe kennis en duurzame oplossingen voor de stad en haven Rotterdam. Deze samenwerking vindt plaats in Communities of Practice (Leerwerkgemeenschappen) binnen vier domeinen: Maritiem & Smart Port Industry, Logistiek & Future Mobility, Energietransitie & Procesindustrie en Duurzaam Bouwen & Gebiedsontwikkeling. Studenten hebben bijvoorbeeld een model ontwikkeld waarmee de totale kosten van elektrische voertuigen (aanschaf, kosten onderhoud en verbruik) in kaart kunnen worden gebracht en vergeleken met dieselloertuigen. Andere studenten werkten samen met een woningbouwbedrijf aan een zogenaamd secondskin-concept, waarbij woningen die moeilijk te isoleren zijn een tweede huid krijgen waardoor ze meer energie-efficiënt worden. Studenten van verschillende technische opleidingen zijn, in opdracht van een bedrijf, op zoek naar de mogelijkheden om emissievrije schepen te bouwen. Experimenten met 'leerwerkgemeenschappen' en 'afstudeerateliërs' geven de empirische onderbouwing voor onderwijsinnovaties. Elke lector in het KC adopteert één of twee opleidingen en draagt bij aan onderwijsvernieuwing, de uitvoering van de research agenda en de professionalisering van de hogeschooldocenten.
Doel	Het KC RDM draagt bij aan beter opgeleide professionals en aan innovatie van bedrijven en organisaties in stad en haven. De samenwerking met bedrijven in projecten binnen het KC RDM moet er toe leiden dat: (1) De samenwerking tussen onderwijs en het (innoverende) werkveld wordt versterkt; (2) Input wordt geleverd voor de ontwikkeling en/of vernieuwing van curricula; (3) Een leeromgeving wordt geboden waarin studenten zich kunnen ontwikkelen tot multidisciplinaire, kritische, innovatieve en maatschappelijk bewuste probleemoplossers; (4) Docenten de mogelijkheid krijgen zich continue te professionaliseren wat betreft hun eigen vakgebied en het doen van onderzoek.
Belangrijkste randvoorwaarden	KC RDM is een door het ministerie van OCW erkend en ondersteund expertisecentrum van Hogeschool Rotterdam, dat in een publiek-private samenwerking met het Havenbedrijf Rotterdam, Deltalinqs en partners uit het bedrijfsleven wordt vormgegeven op de campus van RDM Rotterdam, midden in de Rotterdamse haven. KC RDM is

	<p>een fusie van kenniscentrum Sustainable Solutions en het Centre of Expertise Sustainable Mainport Innovation. Op de RDM Campus staat de samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en praktijk centraal. De RDM-campus is samen met het Rotterdams Havenbedrijf, de gemeente Rotterdam en het Albeda College (voor mbo) ontwikkeld. Het verdienmodel van het centrum is gestoeld op basiscontributies van deelnemende partners en aanvullende projectbijdragen. Activiteiten vinden plaats in <i>communities of practice</i>. Het Kenniscentrum RDM heeft een strategische onderzoeksagenda die opgebouwd is uit 7 programmalijnen: 1. Duurzame Logistiek en Mobiliteit; 2. Duurzaam en Adaptief Bouwen; 3. Innovatie in de Procesindustrie; 4. Maritieme Innovatie; 5. Nieuwe Maakindustrie; 6. Haven 2030; 7. Energie transitie. Elke programmalijn heeft een team van lectoren en onderzoeksdocenten. Per januari 2014 zijn er 14 lectoren actief.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>Het KC is faciliterend voor leerarrangementen tussen opleidingen en bedrijven in zogenaamde <i>communities of practice</i>. Om studenten optimaal voor te bereiden op een baan in havenstad Rotterdam, wordt intensief samengewerkt met het bedrijfsleven. Zij geven de actuele context en vragen voor projecten in het praktijkgericht onderzoek. De gevraagde kwalificaties van de professional van morgen worden door het kenniscentrum vertaald naar onderzoeksprojecten en nieuwe werkvormen. Vanuit een multidisciplinaire benadering wordt studie verricht in 1e en 2e-jaars projecten, 3e-jaars opdrachten, 4e-jaars minoren, stages en afstudeeronderzoeken.</p> <p>Enkele projecten: Studenten van Hogeschool Rotterdam ontwerpen een eigen <u>Concept House</u>. Het Concept House draait niet alleen om duurzaamheid op het gebied van minimaal energieverbruik, maar speelt ook in op andere facetten van duurzaamheid. In het <u>e-Mobility lab</u> zijn de vier onderzoeksthema's: Regeneratie (regeneratief remmen & energie), Kosten, Veiligheid en Service (& onderhoud) van elektrisch aangedreven voertuigen. <u>Functional Ambiance</u> richt zich op een nieuwe manier van ontwerpen van stadstraten en openbare ruimten.</p> <p>In de onderwijsactiviteiten gericht op de haven werkt het KC samen met het onderwijs aan een zogenaamde '<u>parelketting</u>' van haven gerelateerd onderwijs door alle studiejaar heen. In 2013-2014 zijn vijf nieuwe havengerichte keuzevakken gestart en is gewerkt aan de upgrading, verbreding en vernieuwing van het minoronderwijs. De afgelopen jaren is met succes het programma HBO in de Haven ingezet, waarin bijna 2.000 studenten kennis gemaakt hebben met de haven.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Jaarplan 2014 Kenniscentra RDM (Sustainable Solutions en Mainport Innovation). Zie: http://kenniscentrumrdm.hr.nl/PageFiles/161722/Jaarplan%202014%20KC%20RDM%20hoge%20resolutie%20DEF.pdf; Hoogtepunten 2013: http://kenniscentrumrdm.hr.nl/PageFiles/190117/HR_Jaaroverzicht2013.pdf</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://www.rdmcoe.nl/ http://kenniscentrumrdm.hr.nl/nl/projecten/Projecten-A-Z/ http://www.transurban.nl/media/Interne%20nieuwsbrief/2014/Week%2047/141010%20Studenten%20ontwerpen%20kaswoning%20-%20nieuws%20-%20nieuws%20-%20de%20Architect.pdf http://kenniscentrumrdm.hr.nl/nl/kenniscentrum/nieuws/Studenten-in-het-zonnetje-gezet-op-Ecomobiel/ video's: https://www.youtube.com/watch?v=W1Ju0w1DKTg&feature=player_embedded https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=n3JWY_9tvUU</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Capstone learning experience
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie, studiesucces - maatwerk, <i>21st century skills</i>
Land en context	Verenigde Staten. De laatste jaren is door accreditatieorganisaties meer nadruk gelegd op het aantonen van onderwijskwaliteit door de bereikte leeruitkomsten van studenten inzichtelijk te maken. Hierdoor is het aantal instellingen die een Capstone learning experience hebben ingevoerd gegroeid.
Naam en type instelling / programma	University of Hawaii (en andere)
Korte beschrijving <i>good practice</i>	De 'Capstone learning experience' is een alternatieve afronding van een bacheloropleiding en komt oorspronkelijk uit het honours / liberal-arts onderwijs. Het verschil met de traditionele thesis is dat het bij de capstone experience niet gaat om het op doen van nieuwe kennis en vaardigheden, maar juist om het verenigen, integreren en toepassen van eerder opgedane kennis. Kortom, in een capstone laten studenten zien dat ze de aangereikte stof in het door het gevolgde programma beheersen. Hiermee kan de onderwijskwaliteit van opleidingen en instellingen duidelijker worden aangetoond. Even als bij een thesis, blijft het afronden van een capstone uiteindelijk de verantwoordelijkheid van de student. De capstone bij de Universiteit van Hawaii kan op vier verschillende manieren worden afgerond: Mountaintop (interdisciplinaire samenwerking tussen twee studenten uit verschillende disciplines), Magnet (creëren van een portfolio van onderwijsprestaties waarmee aangetoond wordt dat de leeruitkomsten van de opleiding behaald zijn), Mandate (aan de hand van professionele standaarden uit het werkveld wordt gereflecteerd op de behaalde leeruitkomsten) en Mirror (studenten reflecteren op hun ervaringen en vaardigheden in relatie tot de door de opleiding gestelde leeruitkomsten). Studenten worden bij het schrijven van hun capstone begeleid door academici. De academici passen verschillende onderwijsstrategieën toe in de capstone experience, zoals: <i>collaborative learning</i> , <i>self-directed learning</i> , <i>problem-based learning</i> en <i>learner-centered</i> .
Doel	Het doel is om een duidelijke koppeling te maken tussen wat er is geleerd in het studieprogramma en de eindopdracht om een studie af te ronden. Dit stimuleert opleidingen om de leeruitkomsten helder en haalbaar te formuleren. Met de afgeronde capstone projecten kan de instelling aan stakeholders (e.g. ouders, werkgevers en beleidsmakers) duidelijk laten zien dat de eindtermen behaald zijn (i.e. accountability). Eveneens kunnen de projecten gebruikt worden ter evaluatie van de studieprogramma's (hebben de studenten de juiste vaardigheden en kennis opgedaan?) (Rowles, et al., 2004).
Belangrijkste randvoorwaarden	Om de onderwijskwaliteit te kunnen bewijzen aan de hand van behaalde leeruitkomsten in capstone projecten is het noodzakelijk dat de leeruitkomsten van opleidingen helder en haalbaar zijn geformuleerd. Verder moeten academici bereid zijn om deze nieuwe vorm van een eindopdracht te gebruiken. De University of Hawaii staat bekend om de ondersteuning die de instelling biedt aan academici om capstone projecten op te zetten en studenten te begeleiden in hun capstone project.

Belangrijkste opbrengsten	Capstone projecten zijn een uitstekende mogelijkheid om de leeruitkomsten van studenten te identificeren, te beoordelen en te documenteren. Hiermee kan ook vastgesteld worden hoe effectief de studenten de kennis en vaardigheden toepassen in de praktijk en op uitdagingen (onderdeel van <i>21st century skills</i>) (Rowles, et al., 2004). De University of Hawaii is één van de instellingen die op deze manier de kwaliteit en effectiviteit van hun opleidingen meet. Dit doet de instelling onder andere via een daarvoor ingerichte Assessment Office.
Bewijsmateriaal	Rowles, C.J., Koch, D.C., Hundley, S.P., & Hamilton, S.J. (2004). Toward a Model for Capstone Experiences: Mountaintops, Magnets, and Mandates" Assessment Update, Jan/Feb 2004, 16(1). http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/au.161/pdf Gustafson, K. and Cureton, Z. (2013). "Re-Envisioning the Honors Senior Project: Experience as Research" (2013). Honors in Practice. Online Archive. Paper 194. http://digitalcommons.unl.edu/nchchip/194
Links (bron / beeldmateriaal)	http://manoa.hawaii.edu/assessment/howto/capstone.htm https://manoa.hawaii.edu/assessment/ao_planning.htm
Opmerkingen	Studenten van de Amsterdam University College moeten in het laatste jaar van hun bacheloropleiding een capstone experience afronden doormiddel van het doen van een onderzoek en/of via een stage.

Naam initiatief	Formatieve digitale toetsen
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie - digitalisering
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Projecten uitgevoerd door SURF, in samenwerking met 38 Nederlandse instellingen, in opdracht van het Ministerie van OCW.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Tussen 2010 en 2014 hebben 38 instellingen, 18 projecten uitgevoerd in het kader van het programma <i>Toetsing en Toetsgestuurd Leren</i> . De instellingen werkten samen om de projecten te ontwikkelen, te testen en te implementeren. Relevant voor onderwijsdifferentiatie zijn de nieuwe didactische benaderingen: ten eerste, het toepassen van formatieve en summatieve digitale toetsen en, ten tweede, toetsen laten aansluiten bij de latere werkwijze van studenten. Formatieve toetsen, zoals oefentoetsen en diagnostische toetsen, zijn bedoeld om het leerproces van studenten te ondersteunen. Summatieve toetsen zijn bedoeld om opgedane kennis of vaardigheden te toetsen. Een formatieve digitale toets is, onder andere, het door de UvA ontwikkelde wekelijkse digitale voortgangstoets in de propedeuse fase van Economie & Bedrijfskunde en Fiscale Economie. De formatieve digitale toetsing draagt bij aan activerend onderwijs waardoor vakrendementen zijn verbeterd. Een voorbeeld van het aansluiten bij de werkwijze door digitale toetsen, zijn de binnen de opleiding Radiologie (UMC Utrecht, AMC Amsterdam, UU) toegepaste digitale toetsen waarbij gebruik wordt gemaakt van 3D-beelden, in plaats van de oude (schriftelijke) 2D-beelden.
Doel	Het programma had tot doel om te kijken of digitaal toetsen bij kan dragen aan het verminderen van studie-uitval, verlagen van de werkdruk van docenten en het verbeteren van de kwaliteit van toetsen. Het overkoepelende doel was om onderwijsinnovaties te realiseren.
Belangrijkste randvoorwaarden	Zoals bij vele onderwijsinnovaties gerelateerd aan digitalisering is het hebben en onderhouden van een ICT-infrastructuur van belang. Te meer omdat het idee is dat studenten 24/7 toegang moeten hebben tot de toetsen zodat ze op de momenten dat het hen uitkomt onderwijs kunnen volgen. Hiernaast zullen de opstartkosten aanzienlijk zijn; de toetsvragen, antwoorden, feedback en verwijzingen moeten ontwikkeld worden. De kosten kunnen gedeeld worden wanneer instellingen samenwerken (zoals in het radiologie voorbeeld is gebeurd).
Belangrijkste opbrengsten	De kwaliteit van de toetsen is door de samenwerking tussen instellingen verbeterd. "Digitaal toetsen maakt het mogelijk andere, rijkere vraagvormen in te zetten waardoor toetsen beter aansluiten op de beroepspraktijk. Digitale afname zorgt er bovendien voor dat toetsen betrouwbaar worden uitgevoerd, toetsvragen objectief worden gecorrigeerd en de resultaten sneller beschikbaar zijn." (SURF, 2014). Hiernaast zijn bij de meeste projecten aanwijzingen gevonden dat de inzet van digitaal toetsen een positief effect heeft op de leerprestaties van studenten. Dit betekent dat door digitalisering het inzetten van formatieve toetsen makkelijker is geworden.

Bewijsmateriaal	SURF (2014). Digitaal toetsen: kansen voor het hoger onderwijs inzicht in de effecten van digitaal toetsen; ervaringen uit het programma toetsing en toetsgestuurd leren, 2010-2014. https://www.surf.nl/binaries/content/assets/surf/nl/2014/effectrapportage-digitaal-toetsen-kansen-voor-het-hoger-onderwijs-2014.pdf
Links (bron / beeldmateriaal)	Radiologie: http://www.vquest.nl/ ; https://www.youtube.com/watch?v=ox21kZJkbg Voortgangstoetsing in de propedeuse: https://www.surf.nl/kennis-en-innovatie/kennisbank/2013/lessons-learned-invoering-digitale-voortgangstoetsen-uva.html
Opmerkingen	Zie ook Digitaal Toetsen (Driestar Hogeschool)

Naam initiatief	Online onderwijsplatform <i>Elevate</i>
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie - maatwerk, digitalisering
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	<i>Elevate</i> , een door de UU, UMCU en HU in 2012 geïnitieerd online onderwijsplatform op het gebied van de gezondheidszorg (internationale online academie). www.elevatehealth.eu .
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Het leerplatform is ontworpen voor het aanbieden van betaalde online cursussen voor relatief kleine groepen (maximale groepsgrootte 20). Studenten die met goed gevolg een cursus doorlopen ontvangen daarvoor ECTS. Het onderwijs is geaccrediteerd. Toetsen en examens kunnen wereldwijd worden afgenomen onder toezicht van een proctor. Deelnemers moeten voor de eindtoets afreizen naar de locatie van de dichtstbijzijnde proctor. Bij sommige van de cursussen wordt verwacht dat de deelnemers aan het einde naar Nederland reizen voor face-to-face onderwijs en een eindtoets. Het niveau van de tentamens is gelijk aan dat van Utrechtse voltijdstudenten. Onderwijs vindt bijna uitsluitend 'asynchroon' plaats. Deelname is selectief. Selectiviteit, collegegeld en kleinschaligheid onderscheidt het postacademisch onderwijs van Elevator van MOOCs. Het accent ligt op verdieping en verrijking. De aangeboden lessen zijn kort (max. 30 minuten). In de meeste gevallen worden speciale opnamen gemaakt (i.p.v. het tapen van bestaande colleges). Deelnemers krijgen doorgaans les in de vorm van weblectures, online discussies en (groeps)opdrachten. Cursisten werken samen in een digitale leeromgeving die is gebaseerd op Moodle.</p> <p>De intensiteit (en daarmee de te behalen ECTS) varieert sterk: vierweekse cursus van 35 uur per week (5 ECTS) tot cursussen van 20 weken met 8 uur per week (6 ECTS) tot tweewekse cursussen van vijf uur per week (0 ECTS).</p>
Doel	Wereldwijde kennisverspreiding in gezondheidswetenschappen met als doel standaarden in de gezondheidszorg te verbeteren en verschillen tussen landen te verkleinen. Doelgroep vormen gezondheidsprofessionals uit de hele wereld. Door tijd- en plaatsonafhankelijk hoogwaardig onderwijs aan te bieden hoopt men professionals te bereiken die anders geen of niet gemakkelijk toegang tot dergelijk onderwijs hebben.
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>Elevate kent als samenwerkingsverband een groot aantal partners, waaronder (naast de UU, UMCU en HU) Royal Tropical Institute, Utrecht Life Sciences, MSC Epidemiology, UMCU Julius center, KNMvD, Eureka Institute, University of Bergen, Wageningen University, Amsterdam University College, Cor2ed, en ESSWAP. Elevate biedt partners advies bij afstandsleren, (mee)ontwerpen en ontwikkelen van cursussen, bieden van een e-learning platform, werven van deelnemers, faciliteren van registratie en administratie van deelnemers, verstrekken van certificaten en diploma's. De partners kunnen zelf cursussen ontwikkelen en die tegen betaling op het platform plaatsen. Ook kunnen partners Elevate opdracht geven een cursus te ontwikkelen en aan te bieden. De kosten voor studenten variëren per cursus (van gratis tot €2500). De kosten van de online aangeboden master Epidemiologie (90 ECTS) bedragen €28.620. Deze master wordt niet door de overheid bekostigd. De NVAO heeft de</p>

<p>Belangrijkste opbrengsten</p>	<p>opleiding wel geaccrediteerd. De inhoud van de master verschilt feitelijk niet van de reguliere master; alleen de vorm waarin hij wordt aangeboden verschilt. Elevator heeft geen winstoogmerk. Fees zijn bedoeld om kosten te dekken en de overige opbrengsten zijn bestemd voor het eigen scholarship-programma, gericht op studenten uit lagelonenlanden.</p> <p>In het eerste jaar waren er 375 deelnemers bij 25 cursussen. Thans (november 2014) worden 45 cursussen aangeboden. De eerste online master is gestart in februari 2015. Gezien de recente startdata zijn er niet veel evaluaties bekend. Uit een evaluatie van de online cursussen uit 2013-14 komt naar voren dat de deelnemers de cursussen goed waarderen (gemiddeld een 8.0 voor de cursus en een 8.3 voor het leerplatform). Bijna 95% heeft een cursus succesvol afgrond; de uitval bedroeg 1.2%. Voor bijna driekwart van de deelnemers was het de eerste kennismaking met online onderwijs (http://goo.gl/Opeyr9). Uit een andere cursusevaluatie wezen deelnemers op de 'typische online voordelen': studeren in eigen tempo, geen gereis, en met behoud van persoonlijke benadering (http://goo.gl/c1FJTO).</p>
<p>Bewijsmateriaal</p>	<p>Gegevens gebaseerd op onderstaande internetbronnen, bestaat grotendeels uit voorlichtingsmaterialen, en weergave interviews van betrokkenen. Er is geen materiaal met kritische geluiden gevonden.</p>
<p>Links (bron / beeldmateriaal)</p>	<p>http://goo.gl/c1FJTO; http://goo.gl/uxlxhm; http://goo.gl/Opeyr9; http://goo.gl/2ovC1E; http://goo.gl/pl9o5x</p>
<p>Opmerkingen</p>	<p>Het lijkt de bedoeling het aantal online masters uit te breiden. Ook zou er aanbod van cursussen in andere domeinen dan de gezondheidszorg kunnen plaatsvinden. Ook is de 'echte' doelgroep wellicht vooral de niet-westerse gezondheidsprofessional.</p>

Naam initiatief	OpenLearn
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie - maatwerk, digitalisering
Land en context	Verenigd Koninkrijk, afstandsonderwijs
Naam en type instelling / programma	Open University, gerenommeerde instelling met uitgebreide ervaring in het aanbieden van kwalitatief hoogwaardig afstandsonderwijs d.m.v. 'broadcast en playback media'
Korte beschrijving <i>good practice</i>	OpenLearn is een online leeromgeving waarin de OU gratis korte cursussen beschikbaar stelt voor een breed publiek. Het draagt bij aan de missie van de OU om de toegankelijkheid van het onderwijs te vergroten (barrières tot deelname weg te nemen) en het algemene belang van de onderwijsgemeenschap te bevorderen. De OU biedt op jaarbasis ongeveer vijf procent van het onderwijsmateriaal in dit open format aan. Het systeem bouwt voort op voorgaande Open Access platforms van de Open Universiteit, alsmede op hun bekroonde online leeromgeving. Het stelt studenten niet alleen in staat om kennis te verwerven, maar ook om opnieuw kennis te maken met hoger onderwijs en om sociale vaardigheden te leren die van pas komen in de verdere carrière. Er is geen direct contact tussen student en docent, maar de studenten kunnen virtuele badges verdienen die deelname aan de cursus aantonen. De open leeromgeving stelt de studenten in staat onderling te communiceren en elke cursus bevat examens waarmee studenten hun studievoortgang kunnen meten.
Doel	De missie van de Open Learning Unit (host van OL) is om educatieve middelen vrij toegankelijk te maken om daarmee een bijdrage te leveren aan de realisatie van de strategische doelstellingen van de Open Universiteit. Het ondersteunt de gang van informeel naar formeel leren.
Belangrijkste randvoorwaarden	De belangrijkste eis voor OpenLearn is het feit dat het is gebaseerd op een uitgebreide intellectuele infrastructuur die al lange tijd het afstandsonderwijs ondersteunt, met inbegrip van het onderzoekscentrum Educational Technology (open onderwijs is een van de drie onderzoeksdoelen van dit centrum). De cursussen worden op verschillende niveaus aangeboden – van beginner tot masterniveau. Het toezicht op het open onderwijsaanbod is in handen van de Open Media Unit, die ook actief onderzoek verricht naar andere open onderwijsvormen en tevens actief is in diverse internationale Open Education consortia. In de eerste twaalf maanden is £ 1.7m geïnvesteerd om de technische infrastructuur en het platform op zetten. Een cursus op maat voor OpenLearn kost £ 40.000; het omzetten van bestaand OU materiaal naar een open format kost per korte cursus £ 5.000.
Belangrijkste opbrengsten	Er zijn momenteel 600 cursuseenheden beschikbaar. Vanaf het begin zijn de websites waar deze korte online cursussen worden aangeboden miljoenen keren bezocht en zijn er honderdduizenden geregistreerde gebruikers, het merendeel van buiten het Verenigd Koninkrijk. De eerste evaluatie van het project was zeer positief over de eerste pilot. Inmiddels is het geworden tot het centrale toegangspunt van de Open Education Resources van de OU. Het project werd door de Britse hoger onderwijs academie gezien als een Best Practice in het aanbieden van Open

	<p>Education Resources. OpenLearn materialen voor de populaire BBC-documentaire 'Frozen Planet' werd 300.000 keer bekeken.</p> <p>De OU website 'free learning resources' heeft sinds de introductie in 2006 meer dan 21,6 miljoen bezoekers uit meer dan tweehonderd landen (ongeveer vijftig procent uit het Verenigd Koninkrijk). Het bevat ongeveer 8.000 uren aan studiemateriaal in twaalf vakgebieden. De inhoud bestaat uit 628 actieve onderwijseenheden, educatieve 'interactives', actuele video's, academische blogs, OU podcasts en mogelijkheden om publicaties te downloaden. In de periode van 1 augustus 2011 tot 31 maart 2012 registreerde OpenLearn 976 module deelnemers – dat wil zeggen bijna 1.000 deelnemers die na het volgen van een gratis cursus zich hebben ingeschreven voor een cursus die ECTS oplevert en waarvoor betaald moet worden (HEA case study, 2012).</p>
Bewijsmateriaal	<p>OpenLearn wordt gezien als een van de wereldleiders op het gebied van het aanbieden van 'open education access provision'.</p> <p>http://www.open.ac.uk/about/open-educational-resources/research http://www.open.ac.uk/about/open-educational-resources/support-us http://oro.open.ac.uk/33978/1/OER_CS_Andy_Lane_Open_Engagement_Through_Open_Media.pdf http://oro.open.ac.uk/17513/2/Research_forWeb.pdf</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://www.open.edu/openlearn/about-openlearn/frequently-asked-questions-on-openlearn http://oro.open.ac.uk/41354/2/Digital%20badging%20at%20the%20Open%20University_Full%20Paper_Law.pdf http://kn.open.ac.uk/public/getfile.cfm?documentfileid=15028 http://blog.edtechie.net/ou/</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Simulaties en gaming in hoger onderwijs
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie - <i>21st century skills</i> , digitalisering
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	Stanford University School of Medicine
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Simulaties en gaming (digital game-based learning) worden in toenemende mate in het hoger onderwijs gebruikt, bijvoorbeeld in de medische opleidingen. Stanford School of Medicine heeft twee van dergelijke onderwijsgames ontwikkeld: Septris (een spel om bacteriële infecties bij patiënten te leren herkennen) en Surgical Improvement of Clinical Knowledge Ops (SICKO). SICKO maakt gebruik van het platform dat ontwikkeld was voor Septris. De games zijn bedoeld voor studenten en verdere training van medisch personeel. Septris werkt aan de hand van casussen die de 'speler' moet oplossen. De spelelementen van Septris zijn vergelijkbaar met andere spellen: competitie, belonen en plezier. Septris is ontwikkeld met hulp van private financiering (Pfizer Inc) dat was bedoeld om innovaties en technologie in Continuing Medical Education te stimuleren. Septris werd in december 2011 gelanceerd.</p>
Doel	<p>Het doel is om medisch personeel en studenten te training door via simulaties en gaming de juiste diagnoses te stellen en daarna de juiste behandelingen toe te passen. Specifiek voor Septris was het doel om medisch personeel en studenten meer bewust te worden van bacteriële infecties bij patiënten (Evans, et al., 2015).</p>
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>De games zijn opgezet door een multidisciplinair team van medische academici van Stanford University. Ze zijn hierbij ondersteund door de School of Medicine en private financiering. Septris is gratis te spelen door iedereen met toegang tot het internet.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>De ervaringen met Septris zijn erg positief. Het spel heeft in drie jaar ruim 35.000 spelers aangetrokken. Gebruikers vinden het een realistische en uitdagende simulatie, waarin op een leuke manier wordt geleerd, zonder dat het direct ervaren wordt als leren. Septris gebruikers verbeterde hun kennis van bacteriële infecties en deden het beter op schriftelijke toetsen (Evans, et al., 2015).</p> <p>In een meer algemene reflectie op simulaties en gaming in het onderwijs, moet opgemerkt worden dat het vooralsnog een methode is die in ontwikkeling is. Dit betekent dat omvattend empirisch bewijs over de werking nog niet bekend is. Desalniettemin, wijzen de eerste indrukken op een positieve effectiviteit (van Dijk, et al., 2014). Dit komt onder andere doordat binnen simulaties gebruikers kunnen leren van gemaakte fouten en ook terug kunnen kijken of de door hun gemaakte keuzes.</p>
Bewijsmateriaal	Evans, K.H., Daines W., Tsui J., Strehlow M., Maggio P., & Shieh L. (2015). Septris: a novel, mobile, online,

	<p>simulation game that improves sepsis recognition and management. Acad Med. 2015 Feb;90(2):180-4.</p> <p>Van Dijk, T., Spil, A.A.M., Van der Burg, S., Wenzler, I., & Dalmolen, S. (2014). Present or Play, Some First Evidence on the Effect on Behaviour of Serious Gaming. In: ECGBL 2014, 8th European conference on games based learning, Berlin, 9-10 October 2014, 09-10-2014 - 10-10-2014, Berlin.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>Septris Game: http://med.stanford.edu/septris/game/index.html</p> <p>Septris achtergrond: http://med.stanford.edu/news/all-news/2012/02/game-on-stanford-develops-new-tool-for-teaching-doctors-to-treat-sepsis.html, http://med.stanford.edu/septris/</p> <p>SICKO: https://med.stanford.edu/cme/courses/online/sicko.html</p>
Opmerkingen	<p>Game-based learning wordt veelal ingezet om scholieren te laten leren. Een voorbeeld is de SQL-Island (An Adventure Game to Learn the Database Language SQL) van Technische Universiteit Kaiserslautern (zie: www.sql-island.de en https://www.youtube.com/watch?v=aMmHYE2N5MM).</p> <p>Er zijn ook voorbeelden van gaming in het Nederlandse hoger onderwijs, zoals StatistiekFabriek (UvA, UT, UU). Dit is een digitale spelomgeving waarin studenten op hun eigen niveau oefenen met statistische opdrachten. "Uit effectmetingen blijkt dat speelfrequentie en toetscijfers duidelijk samenhangen; ook het niveau in de Statistiekfabriek en de toetscijfers hangen duidelijk samen. Bij de grootste groep gebruikers (circa 480 studenten) is het slagingspercentage op het vak van 68% naar 84% gestegen": Bron: SURF (2014). Digitaal toetsen: kansen voor het hoger onderwijs inzicht in de effecten van digitaal toetsen; ervaringen uit het programma toetsing en toetsgestuurd leren, 2010-2014. https://www.surf.nl/binaries/content/assets/surf/nl/2014/effectrapportage-digitaal-toetsen-kansen-voor-het-hoger-onderwijs-2014.pdf.</p>

Naam initiatief	Student-centered online learning environment
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit - digitalisering
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	Software ter ondersteuning van het creëren van student-centered online learning environment door hoger onderwijsinstellingen, trainingscentra en bedrijven. Stanford University is één van de ontwikkelaars en gebruikers.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Software gemaakt door NovoEd wordt gebruikt voor het creëren van een online leeromgeving, waarin docenten actief samenwerken met studenten. Het platform kan gebruikt worden voor zowel kleinschalige als grootschalige online leeromgevingen. Een kleinschalige toepassing (i.e. small private online courses; SPOCS) is bijvoorbeeld de 'Stanford LEAD Certificate: Corporate Innovation'. Dit is een betaalde online cursus in bedrijfskundige aspecten bedoeld voor professionals. Het maximale aantal deelnemers is 100 deelnemers. Grootschalige online leeromgevingen (i.e. MOOCs) zijn met hulp van de software opgezet door meerdere universiteiten. Beiden aspecten kunnen leiden tot onderwijsdifferentiatie.
Doel	De online leeromgeving heeft tot doel het leren van studenten te bevorderen door ze in staat te stellen door online samen te werken aan project-gebaseerde opdrachten. Deze oriëntatie is bedoeld om studenten een dieper begrip te geven van de onderwerpen en verschillende competenties op te doen, zoals creatief denken, samenwerken en communiceren.
Belangrijkste randvoorwaarden	Zoals bij vele onderwijsinnovaties gerelateerd aan digitalisering is het hebben en onderhouden van een ICT-infrastructuur van belang. Eveneens van belang zijn het hebben van geïnteresseerde docenten om het online platform in te richten en te gebruiken.
Belangrijkste opbrengsten	Het online platform heeft een hoge 'completion rate' van zowel de kleinschalige als grootschalige online leeromgevingen. Zeker de 'completion rate' van de grootschalige leeromgevingen maakt dit een interessante practice. De resultaten worden verklaard door dat deelnemers aan cursussen aangeboden via het NovoEd platform meer betrokken zijn, onder andere doordat ze in constant contact staan met hun peers.
Bewijsmateriaal	Het NovoEd platform is opgericht vanuit de bewezen bevindingen dat samenwerking binnen online cursussen de betrokkenheid van studenten evenals de afronding bevordert. (zie: https://drive.google.com/a/novoed.com/file/d/0B1rWh6skvgHDOE5hTjQyUIVCWHc/view?pli=1)
Links (bron / beeldmateriaal)	https://novoed.com http://blog.novoed.com/index.php/524/stanford-lead-certificate-corporate-innovation/ http://online.stanford.edu/search/node/novoed http://en.wikipedia.org/wiki/NovoEd

Opmerkingen

Andere en meer bekende online platforms zijn: edX, Udacity en Coursera. Er zijn ook Nederlandse initiatieven, zoals: FeedbackFruits (zie: <http://www.studiesuccesho.nl/2014/04/07/projecten-e-merge-feedbackfruits/>)

Naam initiatief	Virtual Research Environments in het onderwijs
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsdifferentiatie, studiesucces - digitalisering
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Universiteit Leiden
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Met hulp van het SURF-Share programma heeft Universiteit Leiden een groot aantal Virtual Research Environments (VRE's) in SharePoint opgezet. VRE's worden als dienst aangeboden aan onderzoeksgroepen door de Universitaire Bibliotheken Leiden. In de VRE's werken onderzoekers op afstand met elkaar samen aan een onderzoeksproject. De VRE faciliteert deze samenwerking doormiddel van een online platform. In het online platform werken de onderzoekers samen aan: (1) het verzamelen en analyseren van onderzoeksdata, (2) delen van informatiebronnen en (3) publiceren van resultaten.</p> <p>Universiteit Leiden is in 2013 op pilot basis begonnen met het verkennen of Virtual Research Environments ingezet kunnen worden in het onderwijs. Er is geëxperimenteerd met twee type VRE's:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drie pilots: VRE's van onderzoeksgroepen waarin studenten worden toegelaten om te werken met dezelfde dataset (of data hiervoor te verzamelen) en studenten meestal een apart hoekje hebben waarin zij discussiëren, reflecteren, werken aan documenten en hier onderling commentaar op leveren. • Vijf pilots: speciaal voor studenten ingerichte VRE's waarin zij zelf groepsgewijs (oefen)onderzoek uitvoeren (data verzamelen en/of analyseren plus bovengenoemde studentactiviteiten).
Doel	<p>Studenten betrekken in VRE's heeft verschillende doelen. Ten eerste, wordt er een koppeling gemaakt tussen onderwijs en onderzoek. Ten tweede, betrokkenheid bij echt onderzoek kan de kritische denkvaardigheid van studenten stimuleren. Ten derde, kan de onderzoekservaring bijdragen aan de interesse in een academische carrière. Ten vierde, is het idee dat studenten gemotiveerd en geïnspireerd worden door betrokken te zijn bij echt onderzoek. Ten slotte, kunnen de verschillende doeleinden tezamen een bijdrage leveren aan studiesucces.</p> <p>De pilots moeten inzicht geven in de manieren waarop VRE's kunnen worden ingezet voor onderwijsdoeleinden. Bezien wordt ook of: (1) VRE's gebruikt kunnen worden als instrumenten waarmee docenten (deel)resultaten van hun onderzoek kunnen inzetten in het onderwijs, (2) de inzet van VRE's meerwaarde biedt voor docenten en voor studenten, (3) er mogelijkheden en beperkingen zijn voor grootschaliger inzet van VRE's voor onderwijsdoeleinden en (4) didactische aspecten een rol spelen.</p>
Belangrijkste randvoorwaarden	Studenten moeten de inhoud van de VRE's kunnen begrijpen. Dit betekent dat de onderzoeksdata en documenten toegankelijk en begrijpelijk moeten zijn voor gebruikers van verschillende kennisniveaus. Ook moeten de VRE's voor het onderwijs gegrond zijn op een sterk didactisch concept: gebruik van de VRE moeten een heldere en

<p>Belangrijkste opbrengsten</p>	<p>uitgedachte positie in het onderwijs hebben. Als deze mist zal het gebruik niet of minder snel van de grond komen.</p> <p>De ervaring leert dat online samenwerken, het fysiek samen komen van studenten niet geheel kan vervangen (VRE's for Education Workshop – Report).</p> <p>Uit de evaluaties van pilots blijkt dat VRE's in het onderwijs de samenwerking tussen studenten en docenten goed kan faciliteren. Het werkt het beste als de VRE een centrale rol heeft in het onderwijs, er gewerkt wordt met kleine groepen en er een enthousiaste docent het gebruikt van de VRE stimuleert. Verder blijkt dat de ervaringen met de type VRE's verschillen. Bij het eerste type (studenten in echte onderzoeksomgevingen) zijn studenten meer bereid gebruik te maken van de VRE's. De animo onder studenten voor VRE's special ingericht voor studenten is minder, omdat zij SharePoint als omslachtig en niet-intuïtief beschouwen en liever gebruik maken van meer laagdrempelige alternatieven zoals Google Docs of Blackboard. Uit de evaluatie is ook gebleken dat de huidige opzet van de VRE's in SharePoint bepaalde functies, in vergelijking met bijvoorbeeld Blackboard, mist die belangrijk zijn voor een leeromgeving, zoals integratie met een beoordelingscentrum en plagiaatcontrole. Verder is het opzetten van VRE's voor het onderwijs maatwerk (e.g. toevoegen van peer-review mogelijkheden en samenwerken aan documenten). Docenten waarderen het maatwerk, maar het opzetten hiervan vraagt veel ontwikkeltijd (van ICT beheerders en docenten) en hebben een beperkte reproduceerbaarheid.</p> <p>De pilots hebben laten zien dat VRE's voor onderwijs vooral toepasbaar zijn binnen bestaande onderzoeksomgevingen en in onderwijs waarin veel samengewerkt moet worden. De inzichten in de voorwaarden om VRE's in het onderwijs te laten werken, zullen door de Universitaire Bibliotheken Leiden (waarschijnlijk) gebruikt worden om geïnteresseerde onderzoeksgroepen te adviseren en te ondersteunen.</p>
<p>Bewijsmateriaal</p>	<p>Van der Brugge, C. (2014). Tussentijdse resultaten pilots VRE's en Onderwijs 2013-14 Managementsamenvatting.</p>
<p>Links (bron / beeldmateriaal)</p>	<p>https://vre.leidenuniv.nl/SitePages/Home.aspx https://vre.leidenuniv.nl/demo-education/ Collaborative environments for researchers: https://www.youtube.com/watch?v=PF69E0QFB5g</p>
<p>Opmerkingen</p>	<p>Virtual Research Environments toegepast in het onderwijs zijn sterk gerelateerd aan Virtual Learning Environments (VLE's). VLE's zijn gemeengoed in het hoger onderwijs. Bekende voorbeelden zijn BlackBoard en het open-source platform Moodle.</p>

THEMA ONDERWIJSINTENSITEIT

Probleemgestuurd onderwijs	40
Twents Onderwijs Model (TOM).....	42
Elective X: bachelorstudenten maken hun eigen onderwijs	44
Oxford tutorial teaching	46
Campus & Community Common Read.....	48
Klein binnen groot / Freshmen College.....	50
Second year experience	52
Flipped classroom pedagogical model	54
Flipped learning en de gekantelde klas	56
Co-curricular activities	58
Online Labs	60

Naam initiatief	Probleemgestuurd onderwijs
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit, studiesucces - maatwerk, <i>21st century skills</i>
Land en context	Denemarken heeft een binair hoger onderwijssysteem met verschillende type instellingen. Aalborg is een jonge universiteit (1974) en is een gerenommeerde onderzoeksuniversiteit. Als resultaat van recente fusies heeft Aalborg vestigingen in Kopenhagen en Esbjerg.
Naam en type instelling / programma	Aalborg University (AAU). Aalborg University Model of Problem Based Learning
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Kenmerkend voor het Aalborg concept is de combinatie van probleemgestuurd en project-georganiseerd leren. Uitgangspunten zijn probleem-oriëntatie, integratie van theorie en praktijk, projectwerk, interdisciplinariteit, student gecentreerd (kennis verwerven door 'self-directed learning'), samenwerking en teamwerk, intensieve student – docent interactie en kleinschalig onderwijs. Studenten werken gezamenlijk aan het formuleren en oplossen van een (bij voorkeur interdisciplinair) probleem waarbij de docent faciliteert, stuurt en toezicht houdt. De studenten plannen, beheren en implementeren het project. Het groepsproject wordt beoordeeld, maar studenten krijgen tevens een individuele beoordeling (mede op basis van oordeel van andere studenten). Groepsgrootte varieert van 6-7 studenten in de eerste jaren tot 2-3 studenten in latere fasen van de opleiding. Studenten zijn in hoge mate verantwoordelijk voor hun leerproces. Studenten consumeren geen kennis maar nemen actief deel in het hele onderwijsproces, inclusief beoordeling (peer assessment), evaluaties en actieve interactie met docenten. Naast projectwerk (50%) zijn er specifieke vakken gericht op het desbetreffende project (25%) en zijn er andere vakken (25%).
Doel	Studenten een actieve rol geven in het creëren en vergaren van kennis en een andere invulling van de rol van de traditionele docent. Peer learning is van groot belang. De docent is initiator, facilitator en begeleider van samenwerkingsprocessen van kennistransfer en -ontwikkeling. Sterk accent op het aanleren van <i>21st century skills</i> . Nevendoel (van PBL Academie): organiseren van interne en externe activiteiten, opzetten en ondersteunen van onderzoeksnetwerken te ondersteunen. Duidelijk sprake van missiedrang: na een aarzelend begin is AAU apetrots op PBL en vent kennis en ervaring actief uit. De academie wil een (internationaal) leidende positie innemen op het gebied van PBL.
Belangrijkste randvoorwaarden	De organisatie is in handen van PBL Academy. De academie wordt geleid door een Management Board (met vertegenwoordiging van alle faculteiten), maar kent een open structuur (netwerkorganisatie) waarin betrokkenheid wordt verwacht/geëist van studenten en medewerkers (tevens zijn externe stakeholders welkom een bijdrage te leveren). De instelling heeft voor PBL specifieke protocollen en leerdoelen opgesteld, gericht op studentcompetenties om problemen te formuleren, zelfreflectie, meta-cognitie en samenwerking. Instellingsbrede betrokkenheid wordt verwacht dan wel geëist van studenten, docenten, administratieve medewerkers, en leidinggevenden.

	<p>Geen extra bekostiging van de overheid; interne allocatie moet zorgen voor kostendekking. PBL expliciet afgestemd met externe partijen. Van externe partijen wordt verwacht PBL te kennen en te ondersteunen. Externe partijen waar mogelijk betrokken bij probleemformulering, stages en beoordeling. Vanaf het begin wordt student vertrouwd gemaakt met PBL, onder andere door inleidende colleges over het leerconcept, probleemdefiniëring, projectmanagement, conflictmanagement en projectgestuurd onderwijs. Docenten worden uitdrukkelijk getraind in het PBL concept. AAU verplicht zich om alle faciliteiten te bieden om projectonderwijs goed in te vullen. De administratieve uitvoering van PBL is sterk gedecentraliseerd (programmaniveau). Ieder programma kent een coördinator.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>Door het jarenlange, expliciete en omvattende gebruik van PBL zit het inmiddels ingebakken in de genen van de medewerkers en studenten. Studenten kiezen bewust voor dit inmiddels herkenbare en gewaardeerde concept. PBL heeft een positief effect op de motivatie van de studenten (al kan projectwerk ook leiden tot stress). Positieve effect op aanleren van (sociale) competenties. Instromen van buitenlandse studenten die niet vertrouwd zijn met deze studiewijze kan voor problemen zorgen. De studieduur van studenten uit Aalborg is in vergelijking met andere universiteiten laag (<i>“that is why the government loves us”</i>). Ook de uitval van studenten is vergelijkenderwijs laag. Voor docenten is het eerst even wennen; flexibiliteit vraagt om aanpassing. Geen volledige controle vooraf (inspringen op studenten die “out of the box” denken) vraagt om andere houding. Maar na verloop van tijd is waardering groot. Zorgvuldig plannen van contact- en inspraakmomenten van studenten van groot belang. Extra kosten vooral bij het opzetten van deze onderwijsvorm en extra faciliteiten nodig (geschikte studieruimte). Het NWP heeft door PBL intensiever contact met de student, wat zeer gewaardeerd wordt. De employability van afgestudeerden is hoog in vergelijking met andere Deense universiteiten. Beperkende factor is de regionale arbeidsmarkt die bij tijd en wijle wordt overspoeld met afgestudeerden. Respons van bedrijfsleven is zeer positief (door probleemoplossende vaardigheden van studenten), vooral waar projecten met inbreng van bedrijfsleven worden geformuleerd en uitgevoerd. AAU heeft met PBL een nationale en internationale reputatie opgebouwd. Interne en externe waardering en het enthousiasme van AAU (“missiedrang”) heeft o.a. geleid tot de UNESCO leerstoel PBL. AAU kent ook een (online) Master programme PBL (60 ECTS). Aarhus University is vorig jaar begonnen met het tijdschrift Journal for Public Based Learning in Higher Education.</p>
Bewijsmateriaal	Documenten en visie en opinies van AAU-medewerkers. Materiaal is betrouwbaar.
Links (bron / beeldmateriaal)	http://www.pbl.aau.dk/digitalAssets/94/94832_principles-of-problem-and-project-based-learning.pdf
Opmerkingen	PBL kent inmiddels een lange geschiedenis. Het concept wordt door veel instellingen en binnen uiteenlopende disciplines gebruikt. Er bestaat een groot aantal verschillende vormen van PBL. Oorspronkelijk ontworpen in de Noord-Amerikaans medische faculteiten (zie McMaster University, Canada) als antwoord op de klacht dat traditioneel onderwijs aankomende medici onvoldoende probleemoplossende vaardigheden bijbracht. Leerprocessen dienden beter te worden afgestemd op het oplossen van praktijkproblemen. Nieuwe vormen van PBL in ontwikkeling (online en gebruik multimedia). In Nederland is vooral Maastricht bekend geworden om deze onderwijsvorm.

Naam initiatief	Twents Onderwijs Model (TOM)
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit - <i>21st century skills</i>
Land en context	Nederland, universiteit
Naam en type instelling / programma	Universiteit Twente
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Het bacheloronderwijs is sinds 2013/14 in een nieuw didactisch model gegoten, met sterke nadruk op student-gecentreerd, activerend onderwijs, met in nagenoeg alle modules van 15 ECTS (tien weken) een authentiek ('real life'), fors project voor toepassing of theorieontwikkeling. De projecten beslaan tussen 20% en 40% van module. Soms zijn de projecten voorgestructureerd, soms kunnen studenten zelf een project grotendeels vorm geven. In de modules worden verschillende werkvormen ingezet, bijvoorbeeld hoor- en werkcolleges, practica, oefenopdrachten en videocolleges.</p> <p>Docenten werken in teams en zijn gericht op verantwoordelijkheid en zelfsturend vermogen van studenten wat betreft hun onderwijservaring. Tutoren worden ingezet als coach. De docent 'laat los' en 'geeft vertrouwen'. Groeps- en individuele projecttoetsing hebben een centrale plaats in module via een situatieafhankelijke mix van toetsvormen. Veel van de toetsing is diagnostisch; de rol van toetsing moet veranderen van bevorderen naar leren. TOM kent vijf principes:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Onderwijs in modules, 2. Werken in projecten, 3. Zelf verantwoordelijk zijn, 4. Leren doen studenten samen, 5. Snel op de juiste plek (oriënterende functie van de eerste twee modules). <p>De afstudeerfase is 30 ECTS.</p>
Doel	<ul style="list-style-type: none"> • Studiesnelheid verbeteren: studenten worden ertoe aangezet om nominaal te studeren en per kwartaal 15 ECTS in één keer te halen ('meedoen = halen'). • verminderen van drop-out. • kostenverlaging van 10 procent (vooral door studieduurverkorting). • onderwijskwaliteit en relevantie voor de arbeidsmarkt verbeteren (<i>T-shaped professional</i>). • aantrekkelijkheid en concurrentievermogen van de UT verhogen.
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>Deskundige onderwijsstaf in de universiteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een centraal, klein, toegewijd en gekwalificeerd team (met BKO gericht op TOM principes), • onder een nieuwe universiteitsdecaan onderwijsvernieuwingen (in andere landen: vice-rector) voor TOM en andere onderwijsprojecten,

	<ul style="list-style-type: none"> • per faculteit <i>change agents</i>: één onderwijsdirecteur als <i>primus inter pares</i> van de opleidingsdirecteuren. <p>Steun van leiderschap: Rector Magnificus draagt de visie uit als leider van de verandering.</p> <p>Coherente veranderstrategie, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • betrekken van docenten: eigenaarschap ontwikkelen zodat ze bereid zijn hun bestaande onderwijs (en zichzelf!) om te vormen van docent- naar studentgecentreerd, • tijd: <i>pilot</i> van twee jaar bij twee opleidingen (Technische Geneeskunde en Electrical Engineering), daarnaast voorbereiding en ontwerp van nieuwe modules. Totaal: 'minimaal zeven jaar', • begeleiding van de verandering via <i>maturity models</i>; continue evaluaties met betrokkenheid van docenten en bijsturing op basis daarvan, • meta-evaluatie door een Expertcommissie Monitoring TOM.
Belangrijkste opbrengsten	<p>Leeropbrengsten zijn nog niet empirisch aangetoond/geëvalueerd; enkele resultaten na het eerste volledige jaar van TOM zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veel meer studenten studeren op nominaal tempo (52% van alle Ba-studenten), • Uitval in de eerste zes maanden is gestegen (verschuiving is gewenst), • Uitval na 1e jaar is hoger dan voorheen (ongewenst – tenzij resultaten in volgende studiejaar veel beter worden; bij één pilot-opleiding heeft die gewenste ontwikkeling inderdaad ingezet), • Ontwerp van modules en verandering van onderwijsgeven is eenvoudiger te bereiken dan het laten meegroeien van de toetsingspraktijk, met name uit angst om verlies van kwaliteitsstandaarden, • Studenten én docenten vonden onderwijs in TOM erg inspannend; docenten geven aan dat dit mede komt door de invoering van nieuw onderwijs, maar ook inherent is aan het TOM onderwijs, • De werkhouding van veel studenten is aanzienlijk verbeterd (was voorheen onder de maat).
Bewijsmateriaal	Publicaties over TOM (zie onder); Verslagen van de Expertcommissie Monitoring TOM.
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>www.utwente.nl/onderwijs/twents-onderwijsmodel/; Boomkamp, I. (red.). (2014). Jaarbeeld TOM 2013-2014, Versie 1.2 (CvB UIT – 626/S&B). Enschede, Universiteit Twente http://www.utwente.nl/onderwijs/twents-onderwijsmodel/intra/documenten/evaluatie-rapporten20132014/jaarbeeldtom20132014.pdf).</p> <p>Van den Berg, Hans, Steens, Irene, & Oude Alink, Charlotte. (2015). Als eenmaal het kwartje valt: De invoering van het Twentse Onderwijsmodel. <i>Th&Ma</i>, 14(5), 38-46.</p>
Opmerkingen	<p>Samenwerking tussen studenten kan ook multidisciplinair, bijvoorbeeld wanneer studenten van verschillende opleidingen gezamenlijk onderwijs volgen of aan hetzelfde project werken. Deze multidisciplinariteit bevordert de ontwikkeling tot <i>T-shaped professional</i>. Om het besef te creëren dat een opleiding deel uitmaakt van een groter geheel heeft met ingang van studiejaar 2015/2016 de vierde module een jaarlijks wisselend, instellingsbreed thema en worden onderwijsonderdelen op het gebied van wiskunde en onderzoeksmethoden in meerdere opleidingen tegelijk aangeboden.</p>

Naam initiatief	Elective X: bachelorstudenten maken hun eigen onderwijs
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit, onderwijsdifferentiatie - maatwerk
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Universiteit Maastricht. Aan de UM staan probleemgestuurd onderwijs en internationalisering hoog in het vaandel. De universiteit heeft zes faculteiten (inclusief een medische faculteit), met ruim 16.000 studenten (waarvan bijna de helft internationale studenten).
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Onder de noemer Elective X ontwerpen studenten zelf een keuzevak over een onderwerp dat zij zelf bepalen. Iedere student kan een voorstel indienen voor een cursus. Een docent beoordeelt de voorstellen op wetenschappelijkheid en relevantie voor het vakgebied. De voorstellen die door de selectie komen worden door de studenten zelf verder uitgewerkt, gastsprekers worden benaderd en discussies georganiseerd. Studenten schrijven zelf een syllabus, zoeken de literatuur uit, verzorgen practica, bedenken een tentamenvorm en regelen docenten en aanvullende studieactiviteiten voor het onderwijs. Tot en met 2011 zijn vier vakken ontwikkeld en zijn goede resultaten behaald.
Doel	Doel is getalenteerde studenten de mogelijkheid te bieden om zelf onder begeleiding van een ervaren docent een vak te ontwikkelen voor het keuzeonderwijs in het derde jaar van de bacheloropleiding. Elective X draagt bij aan academische binding en studiesucces.
Belangrijkste randvoorwaarden	Elective X is onderdeel van het cursusaanbod van de Faculteit Psychologie & Neuroscience. De onderwijsvorm past goed bij de Maastrichtse onderwijsbenadering, waarin activerende onderwijsvormen centraal staan. De vrijheidsgraden van de examenregeling kunnen worden benut om te experimenteren met keuzeonderwijs gemaakt door studenten. De docent blijft als senior docent verantwoordelijk voor de eindbeoordeling van zowel de cursusbouwers als de deelnemende studenten. Het voorstel voor een keuzevak mocht niet langer zijn dan een A4 en diende minimaal het onderwerp te omschrijven en te beargumenteren waarom juist aan dat onderwerp een keuzevak gewijd diende te worden. Voor de blokken die worden aangeboden in het kader van Elective X kunnen maximaal 24 studenten zich in november aanmelden. Als voldoende studenten zich aanmelden voor een cursus, wordt de inhoud onder begeleiding van een docent uitgewerkt en vervolgens aangeboden aan de studenten. Er werd soms door studenten geklaagd over de werkdruk in de door medestudenten opgezette vakken. De bereidheid om zich voluit in te zetten in een cursus die wordt gegeven door medestudenten bleek een belangrijk punt van aandacht. Vanwege een grote curriculumherziening van de bacheloropleiding psychologie met ingang van september 2011, waarbij het keuzeonderwijs is verplaatst van het tweede naar het eerste semester in jaar 3, is Elective X tijdelijk stopgezet, omdat in deze situatie geen ruimte was voor de ontwikkeling van de cursus binnen het derde studiejaar. Vanaf volgend jaar is het echter de bedoeling dat Elective X een plaats krijgt in het facultaire of universiteitsbrede honoursprogramma. Daartoe zijn gesprekken gaande met vertegenwoordigers van andere faculteiten die studenten zouden willen begeleiden bij het ontwikkelen van hun eigen onderwijs. Verder zijn er plannen om in de toekomst, met ondersteuning van het net opgerichte centrum voor onderwijsinnovatie Edlab van

Belangrijkste opbrengsten

de UM, een variant van Elective X te maken die een nog groter publiek kan aanspreken (werktitel: Make a MOOC).

Het eerste jaar dat Elective X werd aangeboden (2008-2009) werden negen voorstellen ingediend, waarvan er twee zijn uitgekozen om uit te groeien tot een volwaardige cursus (cursus *Emotion* en cursus *Religion*). Drie studenten hebben in totaal drie maanden onder de begeleiding van een ervaren docent een complete cursus opgezet. Aan deze cursussen hebben in totaal 23 studenten deelgenomen. Ook de twee jaar daarna was er voldoende belangstelling, met jaarlijks tussen de vijf en tien voorstellen. In 2009-2010 namen twaalf studenten deel aan een cursus *Virtuality* die gemaakt was door drie studenten. In 2010-2011 namen 12 studenten deel aan een cursus *Mindfulness* die ontwikkeld was door twee medestudenten. De cursusbouwers kregen vijf studiepunten. De door studenten opgezette vakken deden in niets onder voor het reguliere keuzeonderwijs. De cursussen zijn door de deelnemende studenten goed beoordeeld in de eindevaluatie. Gemiddeld een 7,8 (net boven het gemiddelde van alle keuzevakken in dezelfde jaren). De studenten waren met name te spreken over de inhoud van de cursussen, in het bijzonder de meer praktische elementen, zoals een bezoek aan Gaia park om emotionele expressie te observeren bij dieren in het kader van de cursus over *Emoties*, een bezoek aan het Virtual Reality lab aan de RWTH in Aken in het kader van de cursus *Virtuality*, en deelname aan een cursus *Mindfulness* met een kritische reflectie daarop in het gelijknamige blok.

Bewijsmateriaal

Correspondentie met de verantwoordelijke docent voor Elective X, dr. A. van der Lugt.

Links (bron / beeldmateriaal)

<http://www.maastrichtuniversity.nl/web/show/id=6183329/langid=43?year=2009>

Opmerkingen

Elective X is in grote lijnen ontwikkeld volgens de principes van DeCal (Democratic Education at Cal), een initiatief voor *student initiated education* op de University of Berkeley, California. Zie: <http://www.decal.org/>. Het DeCal aanbod beslaat daar inmiddels meer dan 200 cursussen. Het bestaat al sinds het jaar 1965 en is ook onderdeel van het cursusaanbod op andere Amerikaanse universiteiten.

Bron: Oproep gedaan in 2009 aan UM-studenten om voorstellen voor een keuzevak (Elective X) in te dienen

Naam initiatief	Oxford tutorial teaching
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit - maatwerk
Land en context	Verenigd Koninkrijk
Naam en type instelling / programma	Oxford University, zeer gerenommeerde instelling met aanzienlijke financiering.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Onderwijs door tutores is een uniek aspect in de onderrijversvaring dat Oxford haar studenten aanbiedt. Hoewel de invulling van het tutorial onderrijverschilt, is het basisbeginsel dat studenten individueel, in een duo, of in een kleine groep (drie of vier studenten) één of meerdere keren per week onderrij krijgen van een discipline specifieke tutor van een 'college'. Studenten bereiden het onderrij voor door zich in te lezen of door het schrijven van een essay (zelfstudie). Tijdens de afspraken met hun tutor wordt het werk van de studenten besproken. Hiermee wordt de mondelingen vaardigheden van studenten bevorderd. Door deze onderrijsvorm krijgen studenten constant feedback (formative assessment).
Doel	Het doel van tutorial onderrij is om de capaciteit van de studenten om individueel diepgaand na te denken over een bepaald onderwerp te ontwikkelen. Hierdoor wordt het zelfvertrouwen van de student in termen van technieken en methode gerelateerd aan het onderwerp vergroot. Hiermee verschaffen zowel studenten als tutores een beter begrip van hun discipline.
Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Tutorial onderrij vindt plaats naast de reguliere colleges en practica. • De tutores registreren de prestaties en voortgang van studenten in één systeem (Oxford Colleges Online Reports for Tutorials). • Om de tutores voor te bereiden op het geven van tutorial onderrij, biedt Oxford verschillende workshops en trainingen aan. • Oxford en Cambridge krijgen extra financiering voor tutorial onderrij (zie: http://www.hefce.ac.uk/lt/howfund/institution/ en http://www.timeshighereducation.co.uk/420748.article)
Belangrijkste opbrengsten	<ul style="list-style-type: none"> • Het tutorial onderrijconcept heeft bijgedragen aan de wereldwijde reputatie van kwalitatief hoogwaardig hoger onderrij aan Oxford. • Het helpt studenten om diepgaande kennis op te doen van een onderwerp binnen hun eigen discipline. • De academische basisvaardigheden van studenten wordt ontwikkeld (het leren denken, het identificeren en evalueren van relevante bronnen, effectief mondeling en schriftelijk communiceren, time-management en kritische zelfreflectie). • Draagt bij aan maatwerk doordat studenten hun eigen academische interesses kunnen uitdiepen. • Er ontstaat een nauwe band tussen de studenten en tutores gaande de onderrijscarrière van de studenten, waardoor de onderrijversvaring persoonlijker wordt.

Bewijsmateriaal	Volgens studenten dragen de tutorials bij aan het begrijpen van onderwerpen op de manier zoals de tutor dat doet. Tutorials helpen ook verschillende onderwerpen in relatie tot elkaar te zien, waardoor nieuwe inzichten ontstaan. Deze inzichten kunnen ook bijdragen aan de kennis van de tutor zelf. Zie: Ashwin, P. (2005). Variation in students' experiences of the 'Oxford Tutorial', Higher Education, 50(4), pp. 631-644.
Links (bron / beeldmateriaal)	https://www.learning.ox.ac.uk/support/teaching/resources/teaching/ http://www.ox.ac.uk/admissions/undergraduate/why-oxford/studying-at-oxford/tutorials https://www.youtube.com/watch?v=u2sCox_cl6Q
Opmerkingen	De variant toegepast door Cambridge University heet 'supervision'. Zie voor meer informatie: http://www.undergraduate.study.cam.ac.uk/courses/how-will-i-be-taught en http://en.wikipedia.org/wiki/Supervision_system

Naam initiatief	Campus & Community Common Read
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit, onderwijsdifferentiatie, studiesucces - <i>21st century skills</i>
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	South Dakota State University (SDSU), opgericht in 1881.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>De South Dakota State University Honors College organiseert sinds 2009 jaarlijks een Campus & Community Common Read, waarin studenten van de gehele instelling, almede de bredere community, hetzelfde boek lezen en dit op verschillende momenten bediscussiëren. Het boek moet toegankelijk zijn, maar ook aanzetten tot reflectie en discussie. Om de discussie op gang te krijgen worden verschillende platforms en evenementen georganiseerd, zoals (gast)colleges, paneldiscussies en online discussies. Bij dit soort platforms en evenementen wordt een gezamenlijke intellectuele ervaring nagestreefd.</p> <p>Voor honoursstudenten is er een special module gerelateerd aan de common read. Studenten die deze module volgen hebben een actieve rol in de common read evenementen. Er wordt van de honoursstudenten verwacht dat ze actief bijdragen aan discussies en ook een reflectieve essay schrijven. Leiderschapsvaardigheden van de honoursstudenten worden gestimuleerd doordat zij actief bijdragen aan de discussie en organisatie van de common read evenementen.</p> <p>In 2014 is het boek "The Good Food Revolution: Growing Healthy Food, People, and Communities" geselecteerd.</p>
Doel	<p>SDSU's common read heeft verschillende doelen: bieden van een academische uitdaging, actief en collaboratief leren, student – docent interactie faciliteren en bijdragen aan de onderwijservaring.</p> <p>Specifiek voor de studenten (honours en niet-honours) zijn de doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vergroten van kennis over de huidige wereldwijde vraagstukken • Bijdragen aan het besef van sociale, economische en culturele diversiteit • Betrokkenheid bij interactie tussen medestudenten en docenten tijdens colleges • Het onderwijs verbreden door onderwijservaringen aan te bieden buiten de reguliere colleges om • Motiveren om deel te nemen en bij te dragen aan campus en community voorzieningen. <p>Voor de community zijn de doelstellingen: het versterken van de verbindingen binnen de gemeenschap, versterken van de verbinding tussen de gemeenschap en de universiteit en de geletterdheid van de gemeenschap bevorderen.</p>
Belangrijkste randvoorwaarden	Er is een commissie opgericht die ieder jaar één boek selecteert. Het SDSU Honors College coördineert de common read evenementen. De huidige opzet van de common read krijgt geen vaste financiering. Wel wordt het initiatief ondersteund door verschillende partijen, zoals Griffith Foundation, SDSU Honors College, Academic Evaluation and Assessment, Academic Affairs en Academic and Scholarly Excellence program.
Belangrijkste opbrengsten	In een kwalitatieve en kwantitatieve studie naar de ervaringen van de common read uit 2009 en 2010 wordt

geconcludeerd dat de ervaringen zeer positief zijn (Nichols, 2012). Het draagt bij aan de leeruitkomsten van zowel honours- als niet-honoursstudenten. Studenten benoemen als belangrijkste opbrengsten de volgende aspecten: *diversity awareness, self-improvement, en helping others*. Op instellingsniveau zijn de belangrijkste opbrengsten: de brede participatie binnen de instelling, de integratie van de common read in het First Year Experience programma en de impact die common read heeft op studiesucces. Hoewel er geen studies naar zijn gedaan, is er naar zeggen ook een spillover-effect op de community geweest (Landau, n.d.).

In 2010 deden er 1421 studenten mee. Een jaar later was dit aantal gegroeid naar 2059.

Bewijsmateriaal

Nichols, T.J. (2012). The Institutional Impact of Honors through a Campus-Community Common Read. Honors in Practice - Online Archive. Paper 161.

Landau, E. (n.d.) Community Common Read inspires all ages in Brookings.

<http://library.sd.gov/forlibrarians/enewsletter/2011/feb/2011-02h.asp>

Links (bron / beeldmateriaal)

<http://www.sdstate.edu/honors/commonread/>

<http://www.cityofbrookings.org/index.aspx?NID=373&ART=1555&ADMIN=1&MOBILE=ON>

Presentatie van SDSU over studiesucces:

http://www.sdbor.edu/services/studentaffairs/documents/SDSU_CommonRead.pdf

Opmerkingen

Naam initiatief	Klein binnen groot / Freshmen College
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit, studiesucces - maatwerk
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Universiteit Utrecht
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Voor de bacheloropleiding Psychologie selecteert de Universiteit Utrecht ieder jaar 500 studenten. Er is een selectie op basis van (1) cijfers op het VWO, (2) verschillende vragenlijsten, waarin onder andere naar motivatie en werkhouding wordt gevraagd en (3) prestaties tijdens de selectieperiode. Dit betekent dat de matchingprocedures gebruikt worden voor de selectie. Dit is anders dan andere opleidingen waarbij na de matching niet geselecteerd, maar geadviseerd wordt.</p> <p>Gezien de grote jaarlijkse instroom zocht de psychologie-opleiding naar een manier om kleinschaligheid vorm te geven alsmede de studenten binding te laten krijgen met hun medestudenten en de opleiding. Uitgangspunt is dat de kleinschaligheid en binding (gemeenschapsvorming) kan zorgen voor een hoger studiesucces. Om deze redenen zijn er in het eerste jaar Freshmen Colleges ingericht. Een Freshmen College bestaat uit 100 studenten, waardoor de studenten dus onderverdeeld worden in vijf verschillende groepen (i.e. 'klein binnen groot'). Aan de Freshmen Colleges zijn vaste tutores verbonden, ook krijgen de studenten zoveel mogelijk van dezelfde docenten onderwijs. De vijf Freshmen Colleges dragen de naam van bekende psychologen. De kleinschaligheid en de gemeenschapsvorming kunnen bijdragen aan de onderwijsintensiteit.</p> <p>Voor alle eerstejaarspsychologiestudenten geldt een bindend studieadvies. Zij moeten minstens 45 studiepunten van de bachelor Psychologie behaald hebben om door te mogen gaan met hun studie. Hierbij kan wel worden opgemerkt dat het eerste jaar breed is opgezet. Dit betekent dat studenten die dat willen alsnog een switch kunnen maken naar een andere opleiding. Waar mogelijk kunnen zij de reeds verdiende studiepunten meenemen.</p>
Doel	Studiesucces door kleinschaligheid en binding met medestudenten en de opleiding.
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>De bacheloropleiding psychologie selecteert de studenten. Dit betekent dat de opleiding in principe betere eerstejaarsstudenten heeft in vergelijking met vergelijkbare opleidingen zonder selectie. Dit kan gevolgen hebben voor het gerealiseerde studiesucces van de bacheloropleiding psychologie van de Universiteit Utrecht.</p> <p>Er is eerst geëxperimenteerd met kleinschalig onderwijs in de Utrecht University College. Deze ervaring is gebruikt ter inspiratie voor de Freshmen Colleges bij de psychologie-opleiding.</p>
Belangrijkste opbrengsten	Uit evaluatie blijkt dat psychologiestudenten binnen de gemeenschappen – die voortkomen uit de Freshmen

Colleges – zich meer verbonden voelen met de opleiding (Universiteit Utrecht, 2011). De ‘klein binnen groot’ vormgeving van de psychologie-opleiding geeft de studenten toegang tot relatief kleinschalig onderwijs. Studenten in kleinschalig onderwijsvormen zijn over het algemeen succesvoller in hun studie dan studenten die grootschalige colleges volgen (Ministerie van OCW, 2015). Ook de sociale en academische binding van studenten met medestudenten en de opleiding vergroten de kans dat zij de opleiding met succes afronden (Ministerie van OCW, 2015).

Het Freshmen College idee is overgenomen door andere opleidingen binnen de universiteit, zoals Recht.

Op de [website van Universiteit Utrecht](#) wordt het studiesucces van de psychologie-opleiding toegelicht: “Van alle eerstejaars Psychologiestudenten in Utrecht, gaat 89% door naar het tweede studiejaar (lichting 2012). Landelijk ligt dit percentage op 83%. Van degenen die door gaan naar het tweede studiejaar, haalt in Utrecht 88% binnen vier jaar zijn diploma (lichting 2009). Landelijk ligt dit percentage op 78%.” Het is niet vast te stellen in welke mate de Freshmen Colleges hebben bijgedragen aan deze studiesuccesresultaten.

Bewijsmateriaal

Ministerie van OCW (2015). Discussienotitie HO Tour West; Een bloeiende kwaliteitscultuur. Universiteit Utrecht (2011). Zelfevaluatie Universiteit Utrecht in het kader van de NVAO instellingstoets kwaliteitszorg, 21 december 2011.

<http://www.uu.nl/bachelors/bachelor/psychologie/cijfers>

Links (bron / beeldmateriaal)

<http://www.uu.nl/bachelors/bachelor/psychologie/waarom-utrecht>

Opmerkingen

Naam initiatief	Second year experience
Thema(s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit, studiesucces - maatwerk
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	University of Minnesota, en andere
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Er zijn legio voorbeelden van Amerikaanse instellingen die met een 'first year experience' programma eerstejaarsstudenten proberen te integreren binnen de academische gemeenschap. Ook in Nederland zijn hiervan voorbeelden te vinden (bijvoorbeeld de klein binnen groot / Freshmen Colleges practice van Universiteit Utrecht). In 'first year experience' programma's ligt de focus, onder andere, op de begeleiding van de transitie van voortgezet naar hoger onderwijs en het ontwikkelen van academische vaardigheden. Maar aandacht voor de ontwikkeling van studenten is niet alleen nodig in het eerste jaar. Onderzoek laat zien dat studenten veelal in hun tweede studiejaar achteruitgang laten zien in studievoortgang (Thompson, et al., 2013). Dit staat in de Verenigde Staten bekend als de 'sophomore slump' en in het Verenigd Koninkrijk als de 'second year blues'. Aangenomen wordt dat dit komt doordat na de focus op integreren in het eerste jaar, het tweede jaar meer in het teken staat van presteren en ontwikkelen (Zaitseva, 2013). In vergelijking met het eerste jaar is er minder overlap met de lesstof in het voortgezet onderwijs en zijn de academische verwachtingen en werkdruk hoger, waardoor presteren moeilijker wordt. Studenten die met deze terugval te maken krijgen, kunnen extra ondersteuning gebruiken (Milsom, 2015). Daarom hebben sommige instellingen naast de 'first year experience' programma's ook programma's gericht op tweedejaarsstudenten: 'the second year experience'. Een voorbeeld hiervan is de Universiteit van Minnesota.</p> <p>De Universiteit van Minnesota verliest bij de overgang van het eerste naar tweede studiejaar tussen de 8-10% van haar eerstejaarsstudenten. Gedurende het tweede jaar verliest de universiteit ongeveer 5% van de tweedejaars studenten. Dit is één van de motivaties om een 'second year experience' programma op te richten. Bij de Universiteit van Minnesota ligt de focus hiervan op toekomstige academische keuzes (welke major te kiezen) en carrière ontwikkeling. Voor aanvang van het tweede jaar worden studenten aangemoedigd om nieuwe doelen stellen en hun niches te vinden. Om studenten voor te bereiden op het tweede jaar heeft de Universiteit van Minnesota een 'second year roadmap' opgesteld. In de roadmap staan alle belangrijke evenementen en beslismomenten in het tweede studiejaar per maand benoemd. Zo worden studenten in september aangemoedigd om hun CV op te stellen en deze te gebruiken om actief te worden binnen een studentenorganisatie, te gebruiken voor een stage (er zijn 'Career and Internship Fairs' in oktober en februari) of ter voorbereiding op een studie in het buitenland. De universiteit heeft een website ingericht waar studenten opzoek kunnen gaan naar 'engagement opportunity's'. Om achter persoonlijke sterktes, interesses en doelen te komen en te leren deze te gebruiken dan wel na te streven, kunnen studenten een afspraak voor een workshop maken met een 'Strenghts Coach'. Ter voorbereiding op toekomstige banen en studies (majors) zijn er verschillende initiatieven waar de studenten gebruik van kunnen maken. Zo zijn er banenmarkten en studiekeuzeadviseurs. Interessant zijn in dit verband ook de 'Office of Undergraduate Research' waar studenten een beurs krijgen om ervaring op te kunnen doen met</p>

	<p>onderzoek en het ‘Take your professor to lunch’ initiatief. In het laatste genoemde initiatief kan een groep van drie tot zeven studenten gaan lunchen met een professor om zo de professor beter te leren kennen en specifieke vragen te stellen over zijn of haar vakgebied. Het aardige is dat de universiteit de rekening van de lunch betaalt.</p>
Doel	<p>Het tweede studiejaar is net als het eerste van doorslaggevend belang voor studiesucces. De studie wordt moeilijker, motivatie om te studeren kan afvlakken, studieprestaties nemen af (relatie met hogere eisen) en studenten moeten beginnen met nadenken over hun verdere carrière. ‘Second year experience’ programma’s hebben dan ook tot doel om studenten in deze fase te begeleiden en te ondersteunen. De doelen van het ‘second year experience’ programma van de Universiteit van Minnesota zijn: (1) de uitval en doorstroom in het tweede jaar te bevorderen (i.e. studiesucces), (2) studenten informeren over wat hen te verwachten staat in het tweede jaar, (3) zorgen dat studenten zich in het eerste studiejaar goed voorbereiden op het tweede studiejaar, (4) inzet van studenten te vergroten en daarmee ook de prestaties op het gebied van ‘sense of purpose’, ‘sense of community’ en ‘sense of self’ en (5) de studenttevredenheid over het tweede studiejaar bevorderen (om de ‘sophomore slump’ te vermijden).</p>
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>Net als in de gehele onderwijsloopbaan van studenten, is het studiesucces in het tweede jaar niet alleen afhankelijk van beleidsinstrumenten ingezet door onderwijsinstellingen. Steun van familie en vrienden zijn minstens zo belangrijk voor de academische integratie, de band met de instelling en voortzetting van de studie (Milsom, 2015). Bij de University of Minnesota ligt de coördinatie van de ‘the second year experience’ in handen van de Office of Undergraduate Education. Het initiatief wordt ondersteund door een ‘Second Year Advisory Group’ waarin de verschillende faculteiten in zijn vertegenwoordigd. Twee student-coördinatoren verzorgen de ondersteuning, communicatie en planning van activiteiten.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>De ‘second year roadmap’ van de University of Minnesota is in 2014 opgesteld. Hierdoor is het effect op het studiesucces nog niet bekend. Wel bekend is dat eerstejaars studenten nu al meer interesse hebben in en uitkijken naar het tweede studiejaar.</p>
Bewijsmateriaal	<ul style="list-style-type: none"> • Milsom, C. (2015). Disengaged and overwhelmed: why do second year students underperform? The Guardian, 16 February 2015. • Thompson, S. Milsom, C., Zaitseva, E., Stewart, M., Darwent, S. & Yorke, M. (2013). The Forgotten Year? Tackling the Second Year Slump. Liverpool John Moores University / The Higher Education Academy. Zie: http://wales.heacademy.ac.uk/projects/detail/ntfs/ntfsproject_LiverpoolJohnMoores10 • Zaitseva, E., Milsom, C. & Stewart, M. (2013). Connecting the dots: using concept maps for interpreting student satisfaction, Quality in Higher Education, 19:2
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://www.secondyear.umn.edu, http://en.wikipedia.org/wiki/Sophomore_slump http://collegelife.about.com/od/healthwellness/a/10WaysToGetOutOfTheSophomoreSlump.htm</p>
Opmerkingen	<p>Zie ook: ‘Campus & Community Common Read’ en ‘klein binnen groot / Freshmen Colleges’</p>

Naam initiatief	Flipped classroom pedagogical model
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit - maatwerk, <i>21st century skills</i> , digitalisering
Land en context	Australië
Naam en type instelling / programma	The University of Queensland, een topuniversiteit uit Australië met bijna 50,000 studenten (een van de prestigieuze Group of Eight)
Korte beschrijving good practice	<p>Als antwoord op externe en interne veranderingen (minder overheidsbekostiging, grotere studentenaantallen, afname van collegebezoek) heeft Queensland University het gekantelde pedagogische klasmodel geïntroduceerd. Het model wordt in verschillende varianten bij diverse faculteiten gebruikt – werktuigbouw, archeologie, geesteswetenschappen, geneeskunde en dierengeneeskunde.</p> <p>Op hoofdlijnen ziet het er als volgt uit (bij werktuigbouw met een cohort van meer dan 1000 studenten). Door middel van zelfstudie moeten studenten goed voorbereid naar college komen. Bij zelfstudie worden online allerlei bronnen door de docent aangereikt. Er is in deze fase vooral aandacht voor theorie en inhoud. De online instructie is zeer gestructureerd. Er wordt gewerkt met strakke weekplanning en toetsen waarmee punten kunnen worden gescoord. Daarna worden tijdens colleges de zelfverworven inzichten toegepast in groepsverband. Het is in veel gevallen project-georiënteerd: in groepen, classicaal, worden onder begeleiding van tutores projecten opgezet en uitgevoerd. Projecten worden, in competitie, voor alle studenten gepresenteerd. In deze vorm vertoont het model overeenkomsten met probleemgestuurd onderwijs. Tijdens het programma worden uiteenlopende data verzameld over studenttevredenheid, communicatiepatronen (o.a. via Facebook) en de kosten.</p>
Doel	<p>Duidelijke pedagogisch verantwoorde component in deze vorm van blended learning aanbrengen. In staat zijn om met een relatief beperkt aantal stafleden grootschalig onderwijs te verzorgen (efficiëntie). Het onderwijs voor studenten aantrekkelijker maken zodat zij gemotiveerder, betrokkener zijn en vaker naar college komen. Aanleren van vaardigheden zoals samenwerken, probleemoplossend vermogen, en kritisch denken; vaardigheden die de beroepspraktijk vraagt.</p>
Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Het opzetten en uitwerken van deze onderwijsvorm is bij werktuigbouwkunde onder coördinatie van de University of Queensland een samenwerkingsverband van University of Sydney, RMIT, University of Pittsburg, Purdue University en Stanford University. Ervaringen worden gedeeld. Het samenwerkingsverband vraagt veel mankracht; er zijn 56 personen bij betrokken. • De University of Queensland stimuleert deze onderwijsvorm door allerlei faciliteiten aan te bieden (zoals workshops). • Voorwaarde voor een succesvolle 'flip': tijd en middelen. Vooral in het begin een tijdsintensief traject. Goede professionele ondersteuning noodzakelijk voor herontwerp van het programma en aanbieden van online cursusmateriaal, plannen van specifieke onderwijsruimtes. Verschillende sponsors hebben ontwikkeling van dit

	<p>model (mede) bekostigd.</p> <ul style="list-style-type: none">• Vereist een strakke planning.• Samenwerking met collega's, mede om ervaringen te delen. Zeer frequent overleg met studenten en collega's noodzakelijk.
Belangrijkste opbrengsten	<p>Hoewel tussen de Queensland opleidingen enige variëteit bestaat geven de ervaringen van de docenten het volgende beeld. Er komen veel meer studenten naar de colleges en zij nemen actiever deel. In vergelijking met voorgaande jaren is sprake van een hogere leercapaciteit en vertonen studenten authentiek leergedrag (grotere studentbetrokkenheid). Bovendien is sprake van een hoge mate van efficiëntie (bij engineering worden 600 studenten begeleid door vijf tutors). Flexibele vorm van onderwijs die studenten vaardigheden bijbrengt die zij in de beroepspraktijk nodig zullen hebben.</p> <p>Colleges kennen een opener en informeler karakter wat positief bijdraagt aan peer-student learning en geeft de docent meer mogelijkheden om te zien waar studenten problemen hebben. Effectieve onderwijsvorm met betere terugkoppeling naar de student.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Berichtgeving op internet. Deze onderwijsvorm is bij de University of Queensland nog relatief nieuw – effecten zijn nog niet duidelijk zichtbaar. Gaat om indrukken en intenties. Er wordt een tamelijk positief beeld geschetst van flipped learning.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://www.uq.edu.au/tediteach/flipped-classroom/olt-transforming/index.html (informatief!)</p> <p>http://www.uq.edu.au/tediteach/flipped-classroom/case-studies.html</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Flipped learning en de gekantelde klas
Thema(s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit - maatwerk, <i>21st century skills</i> , digitalisering
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	Diverse Amerikaanse (top)universiteiten
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Pedagogische benadering waarbij instructie verschuift van klassikaal (groeps)onderwijs naar individueel onderwijs en waarbij het onderwijs in de klas wordt getransformeerd naar een dynamische interactieve leeromgeving waar de docent de studenten begeleidt in het toepassen van de individueel verworven kennis. Het flipped learning concept betekent niet het domweg vervangen van de docent door online video's, maar is gericht om de interactie tussen docent en student meer inhoud en betekenis te geven. Het is een vorm van blended learning waar de student de verantwoordelijkheid draagt voor zijn leren. De student dient vooraf aan de colleges aan de hand van door de docent aangedragen materiaal de stof te bestuderen. Zelfstudie vooraf en interactieve terugkoppeling in kleine groepen onder begeleiding van docent tijdens college met het accent op beheersing, toepassing, analyse, en reflectie.
Doel	Het doel van dit onderwijsconcept is om colleges beter te benutten door studenten vooraf de stof te laten bestuderen (via opdrachten, video's, podcasts en dergelijke) zodat tijdens de colleges meer tijd is voor individuele aandacht en het werken in kleine groepen. In dit overzichtsartikel zijn tien doelstellingen te vinden om de klas te kantelen, waaronder het aanleren van <i>21st century skills</i> , verhogen van betrokkenheid en motivatie, maatwerk afgestemd op de student en het verbeteren van leerprestaties.
Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Het is – vooral bij het opzetten van de nieuwe onderwijsvorm – tijdsintensief en vraagt van docent andere vaardigheden. Cruciale vraag is of de docent deze andere rol goed kan invullen ('from sage on the stage to guide on the side'). • De studenten dienen bereid en in staat te zijn om voor het college zelfstandig het studiemateriaal door te nemen. In de praktijk blijkt dat niet alle studenten dit doen, wat deze onderwijsvorm ondermijnt. Studenten moeten zich aanpassen aan het studietempo van de groep – anders kan geen sprake zijn van actieve deelname tijdens de colleges. • Voorwaarden voor succesvolle flipped classrooms zijn: 1) zorg voor goed en gevarieerd instructiemateriaal dat studenten vooraf zelfstandig kunnen bestuderen, 2) zorg dat studenten een duidelijke prikkel hebben om studiemateriaal vooraf door te nemen, 3) zorg voor goede mechanismen om te kunnen beoordelen of studenten de stof beheersen, 4) tijdens colleges expliciet aandacht schenken aan hogere cognitieve activiteiten (toepassing, analyse, evaluatie en reflectie)

Belangrijkste opbrengsten	<p>Uit Amerikaanse reviews komt naar voren dat de prestaties van het flipped learning model niet eenduidig zijn. In een aantal gevallen blijkt het concept een positief effect te hebben op de studieprestaties (hogere cijfers, meer geslaagden). In ander gevallen blijkt dat er geen verschillen bestaan tussen dit onderwijsconcept en meer traditionele onderwijsvormen. Er is veel indirect bewijs van betere studieprestaties en tevredenheid van studenten en docenten maar overtuigend bewijs ontbreekt: <i>"Bishop and Verleger (2013) identified 11 previous studies that have explored student perceptions of flipped learning and concluded that although the results were mixed, with a small proportion of students disliking the approach, students generally had positive perceptions of flipped learning"</i>. Er is niet in alle opzichten sprake van maatwerk. Studenten moeten het groepstempo volgen om zich tijdens de colleges actief op te stellen. Dat is niet voor iedere student weggelegd. Oordelen uit studentevaluaties zijn dan ook gemengd. Het experimentele karakter van de gekantelde klas kan hier mede debet aan zijn (de oordelen lijken na verloop van tijd positiever te worden).</p>
Bewijsmateriaal	Berichtgeving op internet. Wetenschappelijke artikelen.
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1096751615000056# http://profiles.murdoch.edu.au/myprofile/david-murray/files/2012/06/Flipped_Learning.pdf http://www.flippedlearning.org/cms/lib07/VA01923112/Centricity/Domain/41/HigherEdWhitePaper%20FINAL.pdf http://www.nmc.org/pdf/2014-nmc-horizon-report-he-EN.pdf http://archive.aacu.org/pkal/regionalnetworks/documents/CRWG-SPEE-REF-01.pdf http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0020739X.2013.822582</p>
Opmerkingen	<p>Over 'flipping the university' is geen voorbeeld te vinden. Wel zijn er zeer veel universiteiten die de 'flipped classroom' of het 'flipped learning concept' hebben ingevoerd. Deze concepten zijn vooral in de VS te vinden (ook buiten het hoger onderwijs) Enkele voorbeelden van Amerikaanse universiteiten die met dit concept werken zijn: University of British Columbia, University of Memphis, Texas A&M University, Capital University, Georgia Institute of Technology, University of North Carolina – Chapel Hill, Harvey Mudd College, University of Washington, University of Michigan at Ann Arbor.</p>

Naam initiatief	Co-curricular activities
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit, maatwerk - <i>21st century skills</i>
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	Johns Hopkins University: Co-Curricular Activities
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Co-curriculaire activiteiten zijn onderdeel van de Johns Hopkins universiteit's 'experiential learning opportunities'. Onderdeel hiervan zijn: stages, 'undergraduate research', studentenbanen, vrijwilligerswerk en mogelijkheden tot studeren in het buitenland. Co-curriculaire activiteiten complementeren het traditionele onderwijs doordat ze ervaringen aanbieden die studenten aanzet tot het ontwikkelen van persoonlijke en werkvaardigheden. Door de activiteiten kunnen studenten op een verkennende, creatieve, culturele, fysieke, sociaal relevante of op een spirituele manier over zich zelf te leren. Voor de activiteiten worden geen studiepunten gegeven, maar worden wel als vitaal voor de persoonlijke ontwikkeling (bildung) gezien. Enkele voorbeelden van co-curriculaire activiteiten van Johns Hopkins Universiteit zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De 'Johns Hopkins Tutorial Project' waarin studenten naschoolse bijles geven aan basisschool scholieren. • De 'Johns Hopkins chapter of Engineers without Borders' waarin bachelor en master studenten werken aan internationale ontwikkelingshulpprojecten in Ecuador, Guatemala en Zuid-Afrika (zie: Johns Hopkins University, 2014). <p>Verder kunnen de co-curriculaire activiteiten het volgende omvatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Studentenbanen (op en buiten de campus) • Betrokkenheid bij studentenorganisaties (organiseren van evenementen, waarna er – onder begeleiding van universitaire medewerkers – gereflecteerd wordt op de opgedane ervaringen). • Sporten waardoor studenten zich zelf op een creatieve en fysieke manier kunnen uiten. • Vrijwilligerswerk in de community, waardoor studenten leren omgaan met diversiteit en in contact komen met verschillende mensen en problemen. Deze inzichten kunnen inspirerend zijn voor de studie en de verdere loopbaan. Studenten die vrijwilligerswerken doen krijgen hiervoor training en ondersteuning door medewerkers van de universiteit en reeds ervaren studenten.
Doel	<p>De hoofddoelen van de co-curriculaire activiteiten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aantrekken van gemotiveerde studenten: de aangeboden co-curriculaire activiteiten worden gebruikt in de promotie van de beursprogramma's van de universiteit (zie bijvoorbeeld: de 2012 'call for applications for Johns Hopkins Center for a Liveable Future Doctoral Fellowship Program'). • Aan te sluiten bij de missie van Johns Hopkins universiteit om het profijt van academische voortgang te delen met de wereld en de community.

Belangrijkste randvoorwaarden	<p>De belangrijkste randvoorwaarden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het deelnemen aan co-curriculaire activiteiten wordt actief gestimuleerd, zo is er bijvoorbeeld de jaarlijkse 'Award for Campus Leadership' voor studenten die toewijd zijn aan het organiseren van en deelnemen aan co-curriculaire activiteiten.• Financiële investeringen zijn noodzakelijk. Zo is er geld beschikbaar voor faculteiten en opleidingen die een co-curriculaire activiteit willen ontwikkelen of het effect van een bestaande activiteit willen vergroten.• Er moet beleid zijn opgesteld waardoor er een goede balans tussen academische en co-curriculaire activiteiten in bachelor opleidingen wordt bereikt.
Belangrijkste opbrengsten	<p>De belangrijkste opbrengsten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none">• Co-curriculaire activiteiten hebben bijgedragen aan de groei van het aantal studenten die zich aanmelden (van 11.000 in 2004 naar 24.000 in 2014).• De motivatie en prestaties van studenten zijn toegenomen. Ook zijn studenten die deelnamen aan co-curriculaire activiteiten over het algemeen tevredener, zeker als de studenten deelnemen aan een activiteit waarin ze zich zelf kunnen uiten en als ze voor de studie nuttige vaardigheden opdoen, zoals tijd-management.• De gevoelde band met de universiteit en de community ('sense of belonging') is toegenomen.
Bewijsmateriaal	<p>Johns Hopkins University (2014). 2014 Self-study Report; Comprehensive Self-study with Emphasis on Teaching and Learning in the Gateway Sciences, March 2014. Zie: http://web.jhu.edu/administration/provost/reaccreditation/_template_assets/docs/JHU%202014%20Self-study%20Report.pdf</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://krieger.jhu.edu/research/opp/arts-innovation-grants/ http://web.jhu.edu/parentsadvisinghandbook/experience/other</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Online Labs
Thema('s) & aspect(en)	Onderwijsintensiteit - <i>21st century skills</i> , digitalisering
Land en context	Ierland
Naam en type instelling / programma	Institute of Technology Sligo
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Vormen van afstandsonderwijs bestaan al een geruime tijd, ook voor technische studies. In technische studies wordt de theorie vaak aan de hand van practica toepasbaar gemaakt. Echter voor practica moesten de deelnemend afstandsstudenten vaak fysiek bij de instelling aanwezig zijn. Recente initiatieven hebben geprobeerd deze barrière weg te nemen. Een voorbeeld hiervan zijn de Online Labs van IT Sligo.</p> <p>Via de Online Labs maken studenten uit de voltijd, deeltijd en online engineering programma's gebruik van hun eigen computer om deel te nemen aan practica, waarvoor ze eerder fysiek aanwezig moesten zijn. Zo kunnen de studenten in real-time een programmeerbare logische eenheid of andere laboratoriumopstellingen bedienen. Via webcams kunnen de studenten consequenties van de ingevoerde opdrachten observeren. Terwijl zij dit doen kunnen de studenten overleggen met docenten en medestudenten.</p> <p>Door de Online Labs kunnen traditionele colleges en practica omgezet worden in een online leeromgeving. Dit maakt het online onderwijs meer vergelijkbaar met het traditionele technische onderwijs waar studenten fysiek aanwezig voor moeten zijn. Door middel van deze onderwijsmethode kan IT Sligo haar afstandsstudenten beter dienen en een volwaardige technische opleiding aanbieden. Interessant is dat de Online Labs ook gebruikt worden door de meer traditionele voltijd en deeltijd studenten, waardoor het ook een vorm van blended learning is geworden. De mogelijke meerwaarde van dit initiatief voor het Nederlands hoger onderwijs zit in deze aspecten: een nieuwe doelgroep aanspreken door afstandsonderwijs in technische studies mogelijk te maken en deze onderwijsvorm ook toegankelijk te maken voor traditionele studenten.</p>
Doel	De Online Labs hebben als doel docenten van IT Sligo met een interesse om praktische aspecten van hun technische opleiding, of zelfs de gehele opleiding, te ondersteuning om dit online aan te bieden. Hiermee beoogde IT Sligo een nieuwe doelgroep, namelijk afstandsstudenten aan technische studies, aan te spreken.
Belangrijkste randvoorwaarden	De ontwikkeling van Online Labs van IT Sligo is deels gefinancierd met subsidie (in totaal € 1.17 miljoen) van de Europese Unie (INTERREG / European Regional Development Fund). Het projectteam verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de Online Labs bestond uit een project coördinator, een ingenieur, een mechatronics technicus en een IT-technicus.
Belangrijkste opbrengsten	Een deel van de gebruikers van het online engineering programma, en dus van de Online Labs, zijn geëmigreerde

	<p>Ieren. Zij kunnen op deze manier, ondanks dat ze in het buitenland wonen, een Iers diploma behalen. Het online programma wordt ook veel gevolgd door reeds werkende studenten. Hiernaast zijn er vier belangrijke opbrengsten van de Online Labs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er zijn op basis van de Online Labs techniek drie nieuwe online programma's ontwikkeld. Zonder de Online Labs techniek zou dit niet mogelijk zijn geweest. • Studenten hebben 24/7 toegang tot software en onderwijsapparatuur, die eerder enkel onder begeleiding van een docent of technicus toegankelijk waren. • Met hulp van de Online Labs kunnen docenten live in een online omgeving het gebruik van onderwijsapparatuur toelichten. Online studenten kunnen interactief aan de colleges deelnemen door op afstand het onderwijsapparatuur te besturen. • Uit monitoring blijkt dat de Online Labs maandelijks gemiddeld 1.000 uur worden gebruikt. Met een gemiddelde van 38 minuten per connectie (i.e. gebruiker). <p>Er is nog geen evaluatief onderzoek geweest naar de invloed van de Online Labs op jaar-op-jaar retentie en studieprestaties in termen van behaalde cijfers. Wel mag aangenomen worden dat mede door Online Labs het aantal deelnemers aan afstandsonderwijs aangeboden door de School of Engineering & Design van IT Sligo gegroeid is van 5 in 2002 naar 770 in 2013.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Het initiatief heeft in 2013 de Engineers Ireland Excellence Awards voor 'innovation in engineering education' gewonnen.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>Voorbeelden van IT Sligo's Online Labs zijn:</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=xDGX09JVscQ</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=N-70m9IJ0Po</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=yAowufir_PE</p> <p>http://itsligo.ie/2013/11/19/it-sligo-wins-best-in-class-for-online-learning-boost/</p>
Opmerkingen	<p>Een vergelijkbaar initiatief zijn 'virtual labs'. De digitale leeromgeving kan worden ingezet om studenten voor te bereiden op echte practica. Hierdoor kan efficiënter gebruik worden gemaakt van spaarzame en kostbare laboratoriumtijd. Een voorbeeld is de virtual lab practice binnen de master Biomaterials and Tissue Engineering van de University College London (zie: http://www.ucl.ac.uk/teaching-learning/case-studies-news/e-learning/virtual-labs-journal-club).</p>

THEMA DOCENTKWALITEIT

Centre of Excellence in onderwijs	63
Bètasteunpunten.....	65
Docentenstage.....	67
Waarderen van onderwijskwaliteit: Aberystwyth University “Commitment to recognising and rewarding excellence in teaching”	69
Fellowships in Teaching & Academic Development.....	71
LehrBar – Austausch unter Lehrenden (<i>Uitwisseling tussen docenten</i>)	73
Leiden University Teachers’ Academy	75
Excellent Teaching Practitioner system including Scholarship of Teaching and Learning.....	77
National Digital Learning Resources Programme.....	79
Fonds d’innovation pédagogique (FIP) (<i>Onderwijsinnovatiefonds</i>)	81
Leergang onderwijskundig leiderschap.....	83
Onderwijsprijzen: Higher Education Academy National Teaching and Learning Awards.....	85
UK Professional Standard framework	87
Professor of Teaching Tenure-track Faculty Stream	89
Profscan: het monitoren van de bekwaamheid van docenten.....	91

Naam initiatief	Centre of Excellence in onderwijs
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit, studiesucces – digitalisering
Land en context	Noorwegen
Naam en type instelling / programma	University of Agder, Norway, (MatRIC, Centre for Research, Innovation and Coordination of Mathematics Teaching)
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Om de kwaliteit van het Noorse hoger onderwijs te verbeteren heeft het Noorse Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs (NOKUT) vier Centres of Excellence in Education in het leven geroepen (op het gebied van wiskunde, biologie, muziek en lerarenopleiding). Met dit initiatief wenst NOKUT het belang van excellent onderwijs naast kwalitatief hoogwaardig onderzoek als kerntaak van de universiteit en hogeschool te benadrukken. De centra worden deels gefinancierd door het ministerie van onderwijs en NOKUT. De centra bestaande uit samenwerkingsverbanden tussen meerdere instellingen, worden geacht: a) de onderwijskwaliteit van het verstrekte onderwijs aan te tonen (te documenteren), b) goede en haalbare plannen voor verdere ontwikkeling en innovatie van hun educatieve activiteiten te presenteren en c) bij te dragen aan de verspreiding van kennis over goede onderwijspraktijken.</p> <p>MatRIC, een van de vier Noorse Centres of Excellence, omschrijft zichzelf als een leergemeenschap gericht op het ontwikkelen en stimuleren van excellentie in wiskundeonderwijs aan Noorse universiteiten en hogescholen. De activiteiten zijn gericht op het creëren, leiden en ondersteunen van netwerken waarin ervaring wordt gedeeld. Het gaat om het in gang zetten van ontwikkelingen m.b.t. het effectief gebruik van nieuwe technologieën in het wiskundeonderwijs, het initiëren, ontwikkelen en verspreiden van onderzoek over wiskundeonderwijs om de praktijk in het wiskundeonderwijs te ondersteunen, en het bijeenbrengen van wiskundeleraren, wetenschappers, informatici, en economen om in interdisciplinaire teams praktijkgerichte simulaties en wiskundemodellen ten behoeve van het onderwijs te ontwikkelen.</p> <p>MatRIC's kernactiviteiten zijn: a) het opzetten van netwerken van wiskundeleraren en praktijkmensen; de website van MatRIC moet een 'virtueel competentie platform' worden (databank van goede ideeën), b) onderzoek gericht op evaluatie van innovatie in wiskundeonderwijspraktijk; onderzoek wordt onder andere gestimuleerd door het verstrekken van startsubsidies voor het aanvragen van innovatief onderzoek op dit terrein, c) het stimuleren van het opzetten van locaties voor simulaties waarin video, digitale en web-gebaseerde bronnen worden gebruikt om een context te creëren waarin studenten hun kennis kunnen toepassen op echte problemen; het opzetten van 'student laboratories' is een van de initiatieven; d) verspreiding van kennis d.m.v. congressen, workshops, nieuwsbrief. Tevens is het de bedoeling om een (laagdrempelig) wetenschappelijk tijdschrift op te zetten voor universitaire wiskundedocenten; deze publicaties kunnen dienen als opstap voor artikelen in andere internationale peer-reviewed tijdschriften.</p>
Doel	De doelstelling van MatRIC is het verwerven en verspreiden van kennis en ervaring die bijdragen aan het creëren van 'world class learning opportunities' voor Noorse wiskundestudenten. Het wiskundeniveau van de huidige

Belangrijkste randvoorwaarden	<p>generatie studenten wordt als onvoldoende beoordeeld en dit moet worden verbeterd door effectief en hoogwaardig wiskundeonderwijs te stimuleren dat moet resulteren in: (1) gemotiveerde studenten, die de meerwaarde van wiskunde inzien, (2) studenten die wiskunde beheersen om het te kunnen toepassen bij het oplossen van niet-routinematige problemen en (3) goed opgeleide docenten die onder andere in staat zijn inzichtelijk te maken op welke wijze wiskunde kan bijdragen aan commerciële, wetenschappelijke, industriële en financiële situaties.</p> <p>MatRIC is een samenwerkingsverband (Norwegian Univesity of Science and Technology, Norwegian University of Life Sciences, Norwegian Centre for Mathematics Education) met de Universiteit van Agder als penvoerder. MatRIC heeft een jaarlijks budget van 8 miljoen Noorse kronen (\pm 1 miljoen Euro) voor een periode van vijf jaar. Er zijn vier PhD-beurzen beschikbaar. Meer dan de helft van het budget wordt gebruikt om de personeelskosten te dekken. Het gaat hierbij om een wetenschappelijk directeur (hoogleraar, 0.5 FTE), een voltijds projectmanager, zes werkgroepcoördinatoren (elk 0.2 FTE, UD-UHD), en een postdoc. MatRIC kent vier werkgroepen (modellering, simulatie, onderzoek innovatief onderwijs, video en digitale toepassing). Het grootste deel van het resterende budget wordt besteed aan de uitvoering van nationale evenementen. Er is nog geen permanente, aparte huisvesting (geen fysieke organisatie), maar dit is wel een wens van de betrokken partijen.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>MatRIC bestaat nog maar kort, het is dus nog te vroeg om te vast te stellen of doelen zijn bereikt. Het uiteindelijke succes van het centrum berust op het teamwerk binnen het centrum en een landelijk netwerk van samenwerkende leraren wiskunde, tevens verbonden met de internationale wiskundegemeenschap. Volgens de betrokkenen zelf zijn de voortekenen positief. De MatRIC teamleiders en werkgroepcoördinatoren werken goed samen en vormen naar eigen zeggen inmiddels een 'lerende gemeenschap'. Wiskundedocenten van de meeste universiteiten en hogescholen in Noorwegen hebben in 2014 de door MatRIC georganiseerde bijeenkomsten bijgewoond. Daarnaast is MatRIC getrokken bij nationale fora. Internationaal is MatRIC goed vertegenwoordigd bij grote Europese academische bijeenkomsten, vooral dankzij een goed functionerende adviesraad. Maar MatRIC ziet zich wel geconfronteerd met een aantal uitdagingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het centrum wenst meer invloed op klasniveau om op locatie veranderingen in het onderwijs te observeren. Men wil meer betrokkenheid van studenten bij MatRIC activiteiten. Tevens wil men de banden met middelbare scholen versterken, en wil men een stevige onderzoeksagenda voor MatRIC naar buiten toe uitdragen. De beperkende factor in deze is het gebrek aan menskracht en tijd. • Vergroten van zichtbaarheid. Nu is het centrum is vooral zichtbaar in de vorm van webpagina's, digitale communicatie (nieuwsbrief gaat uit naar 230 mensen voornamelijk binnen Noorwegen) en evenementen (waar mensen de mogelijkheid wordt geboden om elkaar te ontmoeten, bijvoorbeeld door het sponsoren van lunches voor wiskundeleraars om te discussiëren over het vakgebied).
Bewijsmateriaal	Websites, MatRIC en NOKUT documenten en persoonlijke correspondentie met de wetenschappelijk directeur.
Links (bron / beeldmateriaal)	www.matric.no ; www.uia.no/matric ; http://goo.gl/fxuql9 (in het Noors)
Opmerkingen	

Naam initiatief	Bètasteunpunten
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit, studiesucces - maatwerk
Land en context	Nederland, Universiteiten in samenwerking met regionale VO scholen
Naam en type instelling / programma	Universiteiten met bèta- en/of technische faculteiten (UU, VU, UvA, RUG, RU en UT)
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Bètasteunpunten zijn regionale docentennetwerken rondom universiteiten en hogescholen in Nederland, waarin docenten uit het voortgezet en het hoger onderwijs in teams intensief samenwerken bij de ontwikkeling en uitvoering van nieuw bètaonderwijs. Dit partnerschap tussen het VO en HO op onderwijskwaliteit is vooral gericht om de doorstroom van VO naar het HO zo goed mogelijk te laten verlopen. Hierbinnen vinden allerlei initiatieven plaats, zoals docentenuitwisseling, "pre-university" programma's (masterclasses, labactiviteiten, profielwerkstukbegeleiding enz.), vakvernieuwing en professionalisering van wederzijdse docenten. De bètasteunpunten werken o.a. in opdracht van de bèta-decanen met het oogmerk bij te dragen aan studiesucces in het HO. Vakgebieden wis-natuur-scheikunde, biologie, NLT, informatica en O&O (Technasia) staan centraal. De aanpak is echter goed overdraagbaar naar alfa- en gammadomeinen.</p> <p>De Reviewcommissie Bèta-steunpunten (Commissie Eikelhof) heeft aangegeven dat de netwerken fragiel zijn. Successen zien ze in Amsterdam, Utrecht, Nijmegen, Groningen en Twente. Toch is landelijk gezien sprake van wisselende kwaliteit en kwantiteit. De opgebouwde regionale educatieve infrastructuur voor VO-HO activiteiten is waardevol, maar heeft een duurzamere aanpak.</p>
Doel	Vanuit de ketenbenadering studiesucces in het hoger onderwijs verhogen door samenwerking aan vakontwikkeling en professionalisering VO-docenten en onderwijsinhoudelijke aansluitingsprogramma's. Inspirerend onderwijs, inspirerende docenten en iedere student op de juiste plek. Doelgroep: leerlingen VO (onderbouw + bovenbouw), docenten VO en docenten HO.
Belangrijkste randvoorwaarden	Inzet (uren) van personeel VO en HO voor vakontwikkeling en professionalisering (variërend van aantal middagen per jaar tot structurele wekelijkse bijeenkomsten); inzet van coördinatoren vanuit scholen en HO-instellingen vormen basis voor infrastructuur. Landelijke coördinatie en informatie-uitwisseling (lean/mean) werkt ondersteunend voor gemeenschapsgevoel.
Belangrijkste opbrengsten	Belangrijkste opbrengst tot nu toe is dat VO-scholen en HO-instellingen veel meer dan voorheen de leerling/student centraal stellen in hun schoolloopbaansucces. Men vindt elkaar in de onderwijsketen met een doel dat verder ligt dan de eigen sector. Netwerken van docenten zijn inspirerend en verleggen grenzen binnen de eigen sector. In 2014 heeft een landelijke review plaatsgevonden onder alle bèta-steunpunten (commissie Eikelhof). Er is een wisselend beeld over kwaliteit en kwantiteit, maar veelbelovende waardevolle infrastructuur. De leergemeenschappen / communities / docentenontwikkelteams voor professionalisering en vakontwikkeling zijn

Bewijsmateriaal	onderwerp van een universitair onderzoeksprogramma dat wordt uitgevoerd door de Universiteit Twente met ondersteuning van het expertisecentrum TechYourFuture.
Links (bron / beeldmateriaal)	Rapport van de Commissie Eikelhof is intern bij het Ministerie van OCW beschikbaar (Platform Bèta-Techniek). www.betasteunpunten.nl www.beta-oost.nl ; www.betapartners.nl
Opmerkingen	Vraag van scholen staat centraal; Scholen investeren zelf, HO-instellingen investeren

Naam initiatief	Docentenstage
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit, studiesucces - <i>21st century skills</i>
Land en context	België / Vlaanderen
Naam en type instelling / programma	Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen / Elektromechanica
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Bij de professionele bacheloropleiding elektromechanica van Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen moeten niet alleen de studenten op stage, maar ook de docenten. In een periode van vijf jaar moeten de docenten twintig werkdagen voor één of meerdere organisaties in het werkveld werken. Om uit te leggen wat de bedoeling en motivatie is voor de docentenstages worden potentiële docentenstage-organisaties door de opleiding uitgenodigd bij de hogeschool. De docenten kiezen en benaderen zelf de organisatie waar zij een stage willen lopen. Na afloop van de stage, worden de docenten gevraagd om te reflecteren op de stageperiode. In het bijzonder reflecteren de docenten op hoe de stage heeft bijgedragen aan het persoonlijke leerproces en hoe deze ervaring kan worden benut in de onderwijspraktijk.
Doel	De docentenstages hebben als doel om docenten feeling te laten houden met het werkveld. Zo wordt het werkveld betrokken bij de professionalisering van docenten en heeft het werkveld daarmee indirect invloed op de koppeling van het onderwijs met het werkveld. De verbinding met het werkveld beoogt tevens bij te dragen aan de employability van de studenten.
Belangrijkste randvoorwaarden	Alle docenten van opleiding elektromechanica hebben reeds werkervaring in de praktijk opgedaan. Dit is ook een selectiecriteria in het wervingsbeleid van de opleiding. Dit is slechts één aspect van het beleid dat ingezet is om de opleiding te verbinden met het werkveld. Een ander aspect is bijvoorbeeld de directe invloed die het werkveld heeft op de vakinhoud en samenstelling van het curriculum (zie voor meer informatie: Kolster & Westerheijden, 2014).
Belangrijkste opbrengsten	Hoewel niet enkel te verbinden aan de docentstages zijn de employability resultaten van opleiding elektromechanica uitstekend. Drie maanden na afstuderen hebben alle studenten een baan gevonden (Kolster & Westerheijden, 2014).
Bewijsmateriaal	Kolster, R. & Westerheijden, D.F. (2014). Employability of professional bachelors from an international perspective: final report CHEPS.
Links (bron / beeldmateriaal)	https://www.ap.be/wetenschap-en-techniek/opleidingen/elektromechanica
Opmerkingen	In het mbo zijn er ook voorbeelden te vinden van docentstages, zoals het project docentenstages

horecaberoepsonderwijs (<http://www.docentenstages.nl/>). Dat de praktijkervaring van docenten van groot belang is voor de kwaliteit van opleiding laat de recent door de NVAO met 'goed' beoordeelde opleiding Modemanagement van TMO Fashion Business School (een private, niet bekostigde opleiding) zien.

Zie:

www.tmo.nl

<http://www.tmo.nl/app/uploads/2015/01/Persbericht-accreditatie-TMO.pdf>

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/publicaties/2014/11/19/sfeerverslag-themabijeenkomst-intro.html>

<http://www.tmo.nl/tmo-fashion-business-school/docenten/>

Naam initiatief	Waarderen van onderwijskwaliteit: Aberystwyth University “Commitment to recognising and rewarding excellence in teaching”
Thema(s) & aspect(en)	Docentkwaliteit
Land en context	Verenigd Koninkrijk (Wales): Aberystwyth University is een zeer kleine, onderzoeksintensieve universiteit die sinds het moment dat Wales grotere onderwijsbevoegdheden kreeg het accent op een veel bredere instroom heeft gelegd.
Naam en type instelling / programma	Aberystwyth University heeft organisatiestructuur ontwikkeld, waar voortdurend professionele ontwikkeling en excellentie van personeel hoog in het vaandel staan en een voortdurend punt van aandacht en initiatief zijn. De universiteit was en is in de eerste plaats sterk gericht op onderzoek van topkwaliteit, maar beseft dat (daardoor) het risico bestaat dat de kwaliteit van het onderwijs en de meningen van studenten worden verwaarloosd. Het is een relatief kleine instelling, 350 medewerkers en 9.000 studenten, die in staat is gebleken om een op maat gesneden aanpak voor het verhogen van kwaliteit van het onderwijs te implementeren.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>De “Postgraduate Certificate in Teaching and Learning” (PCTLHE) is een twee jaar durend programma bedoeld om docenten de juiste onderwijskwalificaties te geven/leren. Het programma kent twee niveaus om de voortgang van het onderwijzend personeel goed te kunnen beoordelen.</p> <p>Tot 2014 werden twee extra activiteiten ondernomen, die nu onderdeel vormen van de nationale HE Academy Fellowship regeling:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jaarlijks werden Learning and Teaching Fellowship Awards uitgereikt op basis van de ingediende portfolio's die uitwijzen wie echt innovatieve en creatieve onderwijsactiviteiten heeft ontplooid. 2. Daarnaast was er een Learning and Teaching Enhancement fonds dat startsubsidies van € 2.500 gaf om te experimenteren met onderwijsinnovaties. Hiermee werden 61 projecten bekostigd in een periode van tien jaar. <p>Op instellingsniveau worden ‘good practices’ uitgewisseld, met inbegrip van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • peer teaching observaties, • een forum voor praktijkmensen, • een ‘good practice’ database voor technologie-ondersteund leren binnen de instelling (NEXUS), • een database van LTEF projecten uit voorgaande jaren (Cadair), en • een jaarlijkse conferentie op de universiteit over onderwijs en leren.
Doel	Het doel is om een gestructureerd traject uit te zetten waarbij docenten vanaf het begin getraind kunnen worden tot competente, reflecterende en zelfcorrigerende docenten en om dit traject in te bedden in een academische gemeenschap waar excellent onderwijs op alle niveaus wordt gewaardeerd en aangemoedigd.
Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • De PCTLHE wordt aangeboden (opgelegd) aan alle Aberystwyth medewerkers die geen HEA geaccrediteerde HE onderwijsbevoegdheid hebben. De cursus duurt twee jaar en is verdeeld over twee jaar en twee modules.

	<p>Het eerste jaar betreft professionalisering in de praktijk en het tweede jaar is gericht op actie-onderzoek om verbeteringen in de praktijk te ondersteunen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 60% van Aberystwyth medewerkers moeten een HEA geaccrediteerde kwalificatie hebben in 2017. • De cursus wordt uitgevoerd door de School of Education and Life Long Learning (SELL), en wordt ondersteund door het Centre for Development of Staff and Academic Practice (CDSAP). Vier CDSAP medewerkers coördineren de cursus en maken gebruik van SELL docenten, coaches en mentor-alumni. • Academics bij Aberystwyth kunnen worden bevorderd op basis van onderwijsexcellentie (evenals o.b.v. onderzoek en andere bijdragen) – er wordt geen onderscheid in waardering tussen deze drie gebieden gehanteerd.
Belangrijkste opbrengsten	<p>Het bleek moeilijk om een cultuurverandering tot stand te brengen ten faveure van het onderwijs in een instelling waar medewerkers worden geleefd door het Research Assessment Framework (De REF draagt er toe bij dat onderzoek als prioriteit wordt gezien). Uit een evaluatie komen vier gebieden naar voren waaruit blijkt dat docenten reflectiever en een sterkere (excellente) onderwijsoriëntatie kregen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De kwaliteit van het ingezonden werk ter evaluatie in het PCTLHE, • De kwaliteit van de voorstellen om in aanmerking te komen voor de startsubsidies om te experimenteren met excellentie in het onderwijs, • Aanvragen van promoties voor medewerkers die de PCTLHE hadden afgerond, en • De senior onderwijsrollen binnen afdelingen werden uitgevoerd door degenen die de PCTLHE hadden voltooid. • Aberystwyth is door de HEA geaccrediteerd om op vier niveaus HEA-beurzen uit te reiken, wat duidt op vertrouwen van de HEA in de aanpak van Aberystwyth.
Bewijsmateriaal	<p>Deze best practice is beoordeeld en gedocumenteerd door de Britse Quality Assurance Agency voor Hoger Onderwijs (QAA). Het oordeel komt van de QAA, een accreditatie-organisatie die in sterke mate afhankelijk is van zelfevaluaties. Dit neemt niet weg dat een kwaliteitsbeoordeling uit 2012, die zich op een aantal punten nogal kritisch uitliet over bepaalde zaken in Aberystwyth, de kwaliteit van de docentondersteuning aanstipte als een 'good practice'.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://www.qaa.ac.uk/en/ImprovingHigherEducation/Documents/Good%20practice%20case%20studies/GPKB-case-study-Aberystwyth-GP2691-04.pdf</p> <p>http://www.qaa.ac.uk/en/ReviewsAndReports/Documents/Aberystwyth%20University/Aberystwyth-University-IR-Wales-12.pdf</p> <p>http://nexus.aber.ac.uk/xwiki/bin/view/Main/</p> <p>http://cadair.aber.ac.uk/dspace/handle/2160/7138</p> <p>http://www.aber.ac.uk/en/media/departmental/humanresources/employmentinformation/academicpromotions/2014/Academic-Promotions-Guidelines-&-Process-2015---EN.pdf</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Fellowships in Teaching & Academic Development
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit - maatwerk
Land en context	Ierland
Naam en type instelling / programma	University College Dublin (gesticht 1854; ruim 20.000 studenten) is een brede hoger onderwijsinstelling met een lange traditie van excellentie in hoger onderwijs. De instelling profileert zich als Ireland's Global University.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	In het kader van de professionalisering van haar docenten stelt de UCD een veelzijdig scala van faciliteiten, fondsen en activiteiten ter beschikking op het gebied van Academic Development. Deze staan in dienst van het verbeteren van de leerprestaties van studenten (<i>Enhancing Student Learning</i>) en omvatten onder andere een programma waarmee beurzen (<i>Fellowships in Teaching & Academic Development</i>) beschikbaar worden gesteld voor academische staf met gebleken pedagogische expertise en leiderschapscapaciteiten op het gebied van onderwijs. Met de fellowships krijgt een geselecteerd aantal academici eens in de twee jaar de gelegenheid een praktijkgericht project uit te voeren waarin een belangrijk thema op het gebied van <i>Teaching & Learning</i> wordt aangesneden. De geselecteerde fellows (zeven stuks voor de periode 2014-15) werken samen aan multidisciplinair projecten rond curriculumontwikkeling, leren, doceren, didactiek, etc. Het specifieke thema kan van ronde tot ronde verschillen. De fellows werken zo veel mogelijk samen met experts van andere universiteiten – uit Ierland en daarbuiten.
Doel	De Fellowships passen in het beleid van de UCD om academische staf meer op onderwijsinnovaties te laten focussen. Met de fellowships kan de UCD een select aantal UCD-medewerkers belonen en erkennen voor hun verdiensten op het gebied van onderwijs. Fellowships worden in competitie aan een selectief aantal UCD medewerkers toegekend om hen in teamverband te laten werken aan onderwijsinnovaties en kennisvermeerdering op het gebied van leren, doceren en vak ontwikkeling. De opbrengsten van de fellowships worden breed gedeeld in de universiteit en versterken de kwaliteitscultuur rond teaching & learning.
Belangrijkste randvoorwaarden	De middelen voor de Fellowships waren in de periode 2006-2011 onder meer afkomstig uit het Strategic Innovation Fund (SIF) van de nationale Higher Education Authority. Middelen werden gematcht door de UCD. Inmiddels is de SIF opgeheven en zet de UCD de fellowships op eigen kracht voort. De fellowship-houders doen met hun beurs onderzoek dat uitmondt in publicaties, workshops en ter beschikking komt aan de UCD gemeenschap en andere Ierse hoger onderwijsinstellingen. De thema's voor de fellowships zijn gekozen vanwege hun strategisch belang voor de UCD. De leiding van de fellowships ligt in handen van de Deputy Registrar en de Director of Academic Development van de UCD.
Belangrijkste opbrengsten	Sinds de eerste keer dat de Fellowships beschikbaar zijn gesteld (2007) zijn er 25 fellows ondersteund. Deze hebben gewerkt aan projecten die voor UCD van strategisch belang zijn. De volgende thema's zijn door de fellows onderzocht: <i>The first year experience; Using assessment for student engagement; Development of general electives; Critical thinking in the university curriculum; Exploring assessment in first year; Workshops in large first</i>

	<p><i>year modules; Professional Personal development issues; Writing and teaching; Exploring and developing research-teaching linkages in the delivery of high quality student learning.</i> De resultaten van de fellowships komen naar voren in wetenschappelijke publicaties, praktijkgerichte output, conferenties en interne seminars. Een en ander is verzameld op de zeer informatieve website met Teaching & Learning Resources die de UCD onderhoudt.</p>
Bewijsmateriaal	<p>De werking van de fellowships is geëvalueerd door een panel van interne en externe beoordelaars in november 2008. Het panel concludeerde dat de fellowships belangrijke uitkomsten opleveren voor de UCD en de resultaten ook internationaal aan de maat zijn, mede vanwege de wetenschappelijke insteek en de evidence-based aanpak.</p> <p>http://www.ucd.ie/teaching/academicdevelopment/fellowships/ http://www.ucd.ie/teaching/academicdevelopment/universityteachingqualification/ http://www.ucd.ie/t4cms/Promoting%20Excellence%20in%20Teaching%20Report.pdf</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>https://www.youtube.com/watch?v=fp_IAbFNIIA&feature=player_embedded http://www.ucd.ie/teaching/showcase/</p>
Opmerkingen	<p>Ook de Universiteit Utrecht kent Teaching Fellowships. Het Utrechtse Teaching Fellowship Programma is een initiatief waarmee de universiteit excellentie wil belonen en onderwijskwaliteit in de breedte wil stimuleren. Het programma bestaat sinds 2011 toen de eerste groep van acht fellows werd geselecteerd. De Teaching fellows voeren ieder een project uit dat gericht is op verbetering van de kwaliteit van het onderwijs in hun faculteit. Ze krijgen een beurs van €5.000, die zij naar eigen inzicht kunnen besteden in het kader van hun project. Zie: http://www.uu.nl/onderwijs/topdocenten-en-topstudenten/teaching-fellows</p>

Naam initiatief	LehrBar – Austausch unter Lehrenden (<i>Uitwisseling tussen docenten</i>)
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit, studiesucces - maatwerk
Land en context	Duitsland
Naam en type instelling / programma	Universiteit Bielefeld
Korte beschrijving <i>good practice</i>	De LehrBar is in 2011 gestart. Binnen het LehrBar-initiatief worden bijeenkomsten georganiseerd voor universitaire docenten van de Universiteit Bielefeld. In de bijeenkomsten worden thema's rondom onderwijsstrategieën en methoden besproken. Na een korte voorstelronde presenteert een docent zijn ervaringen, ideeën, problemen of vragen. Dit heeft als doel om over het gepresenteerde onderwerp een discussie te starten. De discussie wordt gemodereerd door het team van de afdeling " Lehren & Lernen " (<i>leren en onderwijs geven</i>). Met enig regelmaat komen er gasten en experts op het gebied van onderwijs voor een LehrBar Spezial om over bijzondere onderwijsconcepten uit hun eigen hoger onderwijscontext te vertellen. Ook in het initiatief " Charta guter Lehre " om 'kwalitatief goed onderwijs' te definiëren wordt de LehrBar onder de noemer "Motivations- und Anreizsysteme" genoemd. De LehrBar is een goed voorbeeld voor het bevorderen van een onderwijscultuur met prikkels voor intrinsieke en extrinsieke motivatie, wat belangrijk is voor het goed functioneren van docenten.
Doel	LehrBar heeft vier kerndoelen: <ol style="list-style-type: none"> 1. Het samen brengen van docenten van verschillende disciplines. 2. Het initiëren van discussies over onderwijsstrategieën en praktijken over de grenzen van disciplines heen. 3. Het creëren van een platform waar docenten hun eigen onderwijsstrategieën verder kunnen ontwikkelen, hulp bij bepaalde vraagstukken kunnen krijgen en inspiratie op kunnen doen. 4. Het verbeteren van de onderwijskwaliteit en het verder ontwikkelen van innovatieve en effectieve onderwijsmethoden, concepten en praktijken.
Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • De LehrBar maakt onderdeel uit van de afdeling "Lehren & Lernen" • De bijeenkomsten hebben een informeel karakter (men zit aan een ronde tafel) en vinden één keer per maand (laatste donderdag) tijdens de lunchpauze plaats. Bij elke bijeenkomst zijn ongeveer 15 docenten aanwezig. • Er is een vergaderruimte met de apparatuur voor het geven van presentaties • Elke LehrBar bijeenkomst wordt op de website, door flyers en e-mails gepromote.
Belangrijkste opbrengsten	Er is nog geen formele evaluatie van de "Lehrbar" gedaan. Wel valt het op dat de LehrBar, terwijl het centraal georganiseerd is, een forum biedt waar een horizontale uitwisseling van onderwijsstrategieën en praktijken plaatsvindt tussen docenten. Door de LehrBar wordt duidelijk hoe de docenten van de Universiteit Bielefeld innovatief en creatief omgaan met hun onderwijs. Verder is de feedback van docenten tot nu toe altijd positief geweest. Zowel de initiërende/presenterende docenten als ook de deelnemende docenten ervaren de LehrBar als waardevol contact

Bewijsmateriaal

met collega's, impuls gevend en oplossend. Naast het 'vast publiek' nemen er steeds meer nieuwe docenten deel aan de LehrBar. Hierdoor levert het initiatief een groeiende impact op de onderwijskwaliteit van de universiteit.

De Stiferverband, een organisatie voor het verbeteren van het Duitse onderwijs en onderzoek, noemt de LehrBar op meerde plekken als best practice en geeft ook informatie over de opbrengsten van het initiatief. Zie: http://www.stiferverband.info/wissenschaft_und_hochschule/lehre/charta_guter_lehre/praxis/05_06_bielefeld/index.html

Links (bron / beeldmateriaal)

http://www.stiferverband.info/wissenschaft_und_hochschule/lehre/charta_guter_lehre/praxis/index.html
http://www.uni-bielefeld.de/Universitaet/Einrichtungen/SLK/lehren_lernen/gute_lehre/index.html

Opmerkingen

Naam initiatief	Leiden University Teachers' Academy
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit, studiesucces - digitalisering
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Universiteit Leiden
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>De Universiteit Leiden heeft in oktober 2014 de University Teachers' Academy opgericht: een platform van docenten die zich inzetten voor inhoudelijke en didactische onderwijsvernieuwing. De Teachers' Academy wordt in vijf jaar langzaam opgebouwd: in 2014 zijn tien docenten tot Teaching fellows benoemd. Vanaf 2015 worden ieder jaar vijf docent-wetenschappers, alsmede de winnaar van de jaarlijkse universitaire onderwijsprijs, aan het gezelschap toegevoegd. De benoeming geldt voor een periode van vijf jaar. Oud-fellows blijven met elkaar in contact via een eigen netwerk. De fellows worden benoemd op basis van hun prestaties als docent. Zij hebben een passie voor onderwijs en zetten zich actief in voor onderwijsvernieuwing. De fellows krijgen € 25.000 om in vijf jaar een onderwijsvernieuwend project op te zetten, uit te voeren en in breder verband uit te dragen. Daarnaast organiseert de Leiden Teachers' Academy tenminste eenmaal per jaar een universiteitsbreed symposium over onderwijsvernieuwing. Het symposium is gericht op uitwisseling van informatie en ervaringen over best practices.</p> <p>Faculteiten dragen jaarlijks twee docenten met een concreet projectvoorstel als fellow voor. Naast hun eigen gebleken onderwijskwaliteiten worden deze kandidaat-fellows geselecteerd op hun actieve inzet voor onderwijsvernieuwing en hun deelname aan onderzoeksprojecten op het gebied van onderwijsontwikkeling en kwaliteitszorg. Zij passen nieuwe onderwijstechnieken toe en ontwikkelen nieuw onderwijsmateriaal; daarbij zijn zij bereid tot multidisciplinaire samenwerking. De selectiecommissie bestaat uit de vice-rector, twee leden van de Collegiale Raad voor Onderzoek naar Hoger Onderwijs en twee studenten uit het Leids Assessoraten Overleg.</p> <p>De fellows presenteren hun onderwijsvernieuwend projectvoorstel in een pitch van vijf minuten. In de projectvoorstellen speelt digitalisering een belangrijke rol. De projecten van de reeds benoemde teaching fellows betreffen bijvoorbeeld: (1) het interactief maken van colleges door blended learning, flipping the classroom en/of Small Private Online Courses, (2) het stimuleren van burgerschapszin bij studenten door vrijwilligerswerk in middelbare scholen en onderzoek naar multicultureel onderwijs, (3) het optimaliseren van contacturen van werkcolleges door het ontwikkelen van digitale opdrachten ter voorbereiding, (4) het organiseren en stimuleren van peer-feedback in een digitale omgeving; (5) het ontwikkelen van online cursussen met collega's en studenten met verschillende specialisaties uit verschillende landen over historische onderwerpen (zoals WO II).</p>
Doel	De Leiden Teachers' Academy is ingesteld met als doel de kwaliteiten van uitstekende, door inzet voor onderwijsontwikkeling gedreven, docenten zichtbaar te maken; hun inzichten en activiteiten verder te ontwikkelen en universiteitsbreed te benutten. De Teachers' Academy is erop gericht onderwijsvernieuwing een impuls te geven;

	<p>niet alleen door de projecten die de fellows uitvoeren, maar ook door aanbevelingen over onderwijsvernieuwing die de fellows gevraagd en ongevraagd aan besturen en commissies mogen geven.</p>
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>De fellows hebben een grote vrijheid. Wel zijn er een paar voorwaarden: de fellows moeten intern hun vernieuwingsideeën verspreiden en collega's hiervoor enthousiast maken. Het project moet ook meetbaar effectief zijn waar het gaat om studiesucces (verhoging van studietempo en studieresultaten).</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>Inmiddels zijn de meeste van de eerste tien projecten van start gegaan. De Teachers' Academy is actief betrokken bij de universitaire kwaliteitszorg; de eerste door de fellows georganiseerde onderwijsconferentie zal plaatsvinden op 6 november 2015.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Gezien de recente startdata zijn er geen evaluatieve bronnen beschikbaar.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>Ministerie van OCW (2015). Discussienotitie HO Tour West; Een bloeiende kwaliteitscultuur. http://medewerkers.leidenuniv.nl/p-en-o/loopbaanontwikkeling-opleidingen/teachersacademy/over-teachers-academy/leiden-teachers-academy-stimulans-voor-onderwijskwaliteit.html http://www.nieuws.leidenuniv.nl/nieuws-2014/de-universiteit-leiden-presnteert-tien-gedreven-onderwijsvernieuwers.html</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Excellent Teaching Practitioner system including Scholarship of Teaching and Learning
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit - maatwerk
Land en context	Zweden
Naam en type instelling / programma	Universiteit van Lund. Faculty of Engineering
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Aan de Faculteit Engineering van de Universiteit van Lund heeft men 15 jaar geleden een beloningsstelsel opgezet voor docenten die hun didactische vaardigheden zichtbaar verbeteren. Binnen dit Scholarship of Teaching and Learning (SoTL) initiatief worden docenten uitgedaagd – op basis van vrijwilligheid – hun onderwijspraktijk te verbeteren. Het idee is dat zij hun eigen onderwijspraktijk koppelen aan kennis uit de onderwijskundige literatuur en de ervaring van hun directe collega's (peers). Dit is een specifieke invulling van SoTL. Vanuit hun eigen professionele wetenschappelijke identiteit analyseren zij hun eigen onderwijs, delen en bespreken dit met hun peers (<i>learning community</i>) en stellen een wetenschappelijk onderbouwd portfolio van hun onderwijsactiviteiten samen. Minimaal een <i>critical friend</i> uit de <i>learning community</i> schrijft een officieel verslag of de betreffende docent zijn onderwijsprobleem op een goede wetenschappelijke onderbouwde manier heeft aangepakt. Dit wordt ook aan het portfolio toegevoegd. Als een docent alles goed heeft doorlopen volgen er drie beloningen: de docent krijgt een financiële beloning van ruim €200 per maand; hij wordt lid van de Pedagogical Academy als Excellent Teaching Practitioner (ETP) en zijn eenheid krijgt een financiële opslag voor het onderwijs waar hij bij betrokken is (± €5.000 per jaar).
Doel	Het belangrijkste doel van dit initiatief is om onderwijs beter zichtbaar te maken en docenten aan te sporen zich in te zetten voor kwaliteitsverbetering. De doelgroep zijn alle docenten die geïnteresseerd zijn om op een wetenschappelijke manier hun onderwijs te verbeteren (alles gebeurt op basis van vrijwilligheid, intrinsieke motivatie en academische vrijheid).
Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Het zichtbaar maken van onderwijs en verbeteren van de kwaliteit vergt een goede afstemming van een complex geheel van verschillende interventies (<i>alignment</i>). Gebaseerd op kennis over hoe men binnen een universiteit verandering teweeg kan brengen heeft men de volgende basiselementen bij elkaar genomen: 1) alles gebeurt op basis van vrijwilligheid en academische vrijheid; 2) er wordt een sterk beroep gedaan op de professionele wetenschappelijke identiteit en vaardigheden van docenten; 3) door het veelvuldig delen van didactische uitgangspunten en eigen praktijkervaringen ontstaat binnen de faculteit en instelling een gemeenschappelijke component in het denken en praten over het onderwijs. • Betreffende docenten moeten hun onderwijsverbeterinitiatieven veelvuldig delen: eerst binnen hun natuurlijke micro-culturen van kleine groepjes academici (3-5 peers), maar vervolgens moeten zij alles zichtbaar maken in een evalueerbaar portfolio, presenteren binnen de bredere faculteit en later binnen de hele universiteit tijdens

Belangrijkste opbrengsten

een onderwijskwaliteitsconferentie die de Universiteit van Lund eenmaal per twee jaar organiseert. Er is ook een nieuwsblad waarin de onderwijsverbeterpraktijken worden gedeeld.

- SoTL is overgenomen door bijna alle faculteiten van de Universiteit Lund en ook door veel andere Zweedse en Deense universiteiten. Daarnaast is er wereldwijde belangstelling. Lund ondersteunt nu de opzet van een dergelijk project in Zuid-Afrika.
- Gesprekken tussen docenten zijn veranderd van inhoud naar didactiek van het onderwijs.
- In *student satisfaction surveys* worden de evaluaties van Lund steeds beter; ook scoren ETP-ers gemiddeld beter dan niet ETP-ers.
- Aanvankelijk leek het extra salaris een belangrijke drijfveer, maar nu willen veel docenten ETP-er worden, men wil erbij horen. Het is echter selectief: slechts 110 van de 600 docenten hebben een ETP gehaald in de afgelopen tien jaar. Veertig docenten hebben het niet gered, dus de criteria zijn serieus.
- Veel ETP-ers hebben hun verbetercases omgezet in een academisch artikel dat veelal in onderwijskundige tijdschriften is gepubliceerd.
- De kerndocenten die SoTL hebben opgezet en ontwikkeld vormen nu de Academic Development Unit binnen de Universiteit van Lund.

Bewijsmateriaal

Er zijn twee dissertaties op grond van academische artikelen verschenen die vele effecten van SoTL analyseren: Mårtensson, K. (2014), *Influencing teaching and learning microcultures*, Academic development in a research-intensive university, Faculty of Engineering, Department of Design Sciences, Lund University. Roxå, T. (2014), *Microcultures in the meso level of higher education organisations*, - the Commons, the Club, the Market and the Square, Faculty of Engineering, Department of Design Sciences, Lund University.

Links (bron / beeldmateriaal)

The Academic Development Unit (Genombrottet):

<http://www.lth.se/genombrottet/the-academic-development-unit-at-the-faculty-of-engineering/>

The Pedagogical Academy:

<http://www.lth.se/genombrottet/the-academic-development-unit-at-the-faculty-of-engineering/pedagogical-academy/>

Vergelijkbaar: Carl Wieman Science Education Initiative, University of British Columbia:

<http://www.cwsei.ubc.ca/about/index.html>

Opmerkingen

SoTL is een concept dat eind vorige eeuw werd gelanceerd door de Carnegie Foundation in Amerika. Het is niet heel erg duidelijk gedefinieerd en afgebakend, maar wordt veelal ingevuld als een vorm waarbij docenten hun disciplinaire onderzoeks-scholarship uitbreiden naar onderwijs-scholarship. Ze doen dan als het ware onderwijsonderzoek in hun klas. De Universiteit Lund vult het enigszins anders in, vooral ook door een stevige uitwerking van de beloningsstructuur en aandacht voor het delen van de initiatieven tot onderwijsverbetering.

Naam initiatief	National Digital Learning Resources Programme
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit, studiesucces - digitalisering
Land en context	Ierland
Naam en type instelling / programma	Nationaal initiatief
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Het National Digital Learning Resources (NDLR) programma is bedoeld om samenwerking en uitwisseling van leer- en doceermethode tussen de zeven Ierse universiteiten en de veertien Institutes of Technology te bevorderen (inclusief Dublin Institute of Technology). NDLR is opgezet als een open en online community waarin onderwijsmaterialen gedeeld kunnen worden door academici van de verschillende instellingen. Hiermee is een online kenniscentrum ontstaan waar academici uit verschillende disciplines en onderwijsoriëntaties gebruik van kunnen maken.
Doel	<p>De doelen van de National Digital Learning Resources zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Academici ondersteunen in het samenwerken en delen van digitaal leermateriaal alsmede onderwijsmethode, onafhankelijk van discipline en onderwijsoriëntatie. • Het ontwikkelen van een online kenniscentrum waarin onderwijsmateriaal- en methode opgeslagen, gedeeld en opgezocht kunnen worden. • Het bevorderen van communicatie en samenwerking tussen academici uit verschillende disciplines en instellingen. • Het bevorderen van communicatie en samenwerking tussen academici in gelijksoortige disciplines door het creëren van discipline specifieke gemeenschappen (zie: SMART CoPs). • Het gebruik van de gedeelde onderwijsmateriaal- en methode alsmede de kennisdeling stimuleren door het geven van trainingen en organiseren van evenementen.
Belangrijkste randvoorwaarden	Uit de gecontinueerde financiering (eerst via de Higher Education Authority en daarna via 'Government Forum for the Enhancement for Teaching and Learning') en verbrede opzet van het programma (zie opmerkingen) blijkt de politieke steun die gegeven wordt aan dit programma. Van belang is uiteraard ook dat de academici daadwerkelijk hun onderwijsmateriaal- en methode delen en gebruik maken van de kennis die gedeeld wordt door hun collega's. Dit vraagt om bereidheid tussen de verschillende instellingen om met elkaar samen te werken.
Belangrijkste opbrengsten	Docenten hebben door het programma toegang gekregen tot vernieuwend, digitaal leermateriaal alsmede onderwijsmethoden die zij in hun eigen onderwijs kunnen toepassen. Verder heeft het programma gezorgd voor inter-institutionele en inter-disciplinaire samenwerking en netwerken waarin digitaal leermateriaal alsmede onderwijsmethoden gedeeld worden. Hierdoor is de kwaliteit van de onderwijsstrategieën, de kwaliteit van ingezette pedagogische methode, en gebruik van innovatieve en effectieve onderwijsmethode (bijvoorbeeld e-learning en

Bewijsmateriaal	andere door technologie ondersteunde onderwijsmethoden) toegenomen. Creating Digital Learning for Ireland—NDLR Key Achievements 2009 – 2012 (http://www.ndlr.ie/artefact/file/download.php?file=20945)
Links (bron / beeldmateriaal)	https://vimeo.com/41484075 http://www.ndlr.ie/ http://www.teachingandlearning.ie/
Opmerkingen	Tot 2012 werd het NDLR programma gefinancierd door de Higher Education Authority. De financiering is overgenomen door de "Government Forum for the Enhancement for Teaching and Learning". Dit forum is opgericht door het Ierse ministerie van onderwijs en is bedoeld om de kwaliteit van de leerervaring van alle studenten in het hoger onderwijs ongeacht hoe zij hun onderwijs volgen (fulltime, parttime, flexibel) te bevorderen. Met de overgang naar het forum heeft de NDLR een bredere opzet gekregen (namelijk de gehele sector en verschillende doelgroepen).

Naam initiatief	Fonds d'innovation pédagogique (FIP) (Onderwijsinnovatiefonds)
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit
Land en context	Zwitserland
Naam en type instelling / programma	Universiteit van Lausanne: Onderwijsinnovatiefonds
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Het Onderwijsinnovatiefonds (FIP) werd in 2008 gelanceerd. Het bestaat uit een vast bedrag tot van ongeveer € 28.000 (CHF 30.000) per project. Tussen 2008 en 2013 werden er meer dan 100 projecten gefinancierd. Docenten van de Universiteit van Lausanne kunnen het fonds aanspreken om verbeteringen aan te brengen hun onderwijs (onderwijsinnovatieprojecten). De projectfinanciering kan worden gebruikt binnen een kalenderjaar, bijvoorbeeld om extra personeel in te huren dat ondersteunt bij het inzetten van nieuwe onderwijstechnologie. Een groot deel van het programma wordt ondersteund door het "Centrum voor Onderwijs en Leren" en de faculteit Pedagogische Engineers. Zij coachen en adviseren docenten bij het schrijven van een goed en relevant projectvoorstel. De coaching wordt na toekenning van een project doorgezet. Zo krijgen projectleiders van een onderwijsinnovatieproject coaching vanaf de dag dat ze hun projectvoorstel indienen, tijdens het uitvoeren van het project zelf en tijdens de evaluatie- en disseminatiefase na het project. Om institutionele verandering te kunnen stimuleren, moeten de projecten zowel van permanente aard als overdraagbaar / reproduceerbaar zijn. Daarom wordt de projectselectie door universiteitsleden (docenten, assistenten, studenten) uitgevoerd op basis van een set van criteria, waaronder de reproductiemogelijkheden van het project in een andere faculteit en de garantie dat structurele maatregelen zullen worden genomen om het initiatief te continueren.
Doel	Het Onderwijsinnovatiefonds heeft twee hoofddoelen: <ul style="list-style-type: none"> • Individuele docenten stimuleren om door middel van toepassingsgerichte onderzoekprojecten zich te ontplooiën op het gebied van onderwijs • Het bevorderen van institutionele veranderingen met betrekking tot het onderwijs (teaching en learning)
Belangrijkste randvoorwaarden	Goede selectie en uitvoering van projecten is belangrijk. Daarom hebben alle kandidaten een individueel gesprek met een "FIP adviseur". De "FIP adviseur" is lid van het Centrum voor het Onderwijsondersteuning ("Centre de soutien à l'enseignement"). Als het project gaat over technologische-pedagogische innovaties, moeten kandidaten een individueel gesprek hebben met een pedagogisch ingenieur. Om een goede projectuitvoering te faciliteren, kunnen projectleden Critiquet software gebruiken. Critiquet is een instrument om projectleiders te ondersteunen tijdens het uitvoeren van onderwijsinnovatieprojecten. De software wordt gratis aangeboden door de FIP.
Belangrijkste opbrengsten	Het programma is in het academisch jaar 2011-12 geëvalueerd. Hierin is geconcludeerd dat beide doelstellingen zijn bereikt. Met betrekking tot het bevorderen van institutionele veranderingen heeft een aantal projecten geleid tot de oprichting van gelijksoortige initiatieven in andere faculteiten (bijvoorbeeld projecten gerelateerd aan

veldwerk en peer-to-peer begeleiding). Een enquête onder projectleiders heeft verschillende aspecten geïdentificeerd waarop individuele docenten zich hebben ontwikkeld, zoals het ontwikkelen van nieuwe kennis en vaardigheden, een sterkere motivatie om onderwijs te geven, nieuwe samenwerkingsverbanden met collega's en de verbeterde leerervaring van studenten.

Omdat het programma als zeer succesvol is beoordeeld heeft het nieuwe universiteitsbestuur in november 2014 besloten dit initiatief verder uit te breiden binnen de universiteit. Hierdoor zal in 2016 het onderwijsinnovatiefonds ook projecten ondersteunen die nieuwe en betere student-feedback instrumenten gaan ontwikkelen. Student-feedback instrumenten projecten werden eerder niet door het fonds ondersteund.

Bewijsmateriaal

Hénard, F. and Roseveare, D. (2012). Fostering Quality Teaching in Higher Education: Policies and Practices. OECD/ Institutional Management in Higher Education (IMHE), p. 36. Zie:

<http://www.oecd.org/edu/imhe/OT%20policies%20and%20practices.pdf>

Links (bron / beeldmateriaal)

http://www.unil.ch/fip/files/live/sites/fip/files/shared/documentation/FIP_descriptif_7nov2014.pdf

http://www.unil.ch/fip/files/live/sites/fip/files/shared/documentation/thematique_FIP16_oct2014.pdf

<http://www.unil.ch/fip/home.html>

<http://www.unil.ch/fip/home/news.html?showActu=1402649591349.xml&showFrom=1>

Opmerkingen

Naam initiatief	Leergang onderwijskundig leiderschap
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Universiteit Utrecht
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>De Universiteit Utrecht besteedt veel aandacht aan de professionalisering van docenten. Zo kunnen docenten via de Teaching Academy Utrecht University good practices met elkaar delen en bestaat er het Utrechtse Teaching Fellowship Programme. Dit is een initiatief waarmee de universiteit excellentie wil belonen en onderwijskwaliteit in de breedte wil stimuleren.</p> <p>Docenten die tenminste de basiskwalificatie onderwijs (BKO) hebben behaald kunnen deelnemen aan een viertal trainingen, aangeboden door de Center of Excellence in University Teaching. Een van de trainingen is de Leergang onderwijskundig leiderschap. Deze leergang is in 2000/2001 van start gegaan, nadat de bètafaculteiten hiertoe hadden gevraagd (Grunefeld, et al., 2005). De leergang is bedoeld voor wetenschappers met een regierol in het universitaire onderwijs. Deelnemers worden door de decaan voorgedragen. Het programmabestuur besluit over toelating tot de leergang. Onderdeel van de leergang zijn acht (thematische) bijeenkomsten van anderhalve dag verspreid over 15 maanden, een individueel project met een opdrachtgever uit de eigen onderwijspraktijk en één of twee studiereizen. In de bijeenkomsten moeten de deelnemers presentaties verzorgen. Verder zijn er intervisiegroepen en worden vooraanstaande gastsprekers uitgenodigd.</p>
Doel	<p>Het doel van de leergang is om de deelnemers inhoud te kunnen laten geven aan de verschillende aspecten van onderwijskundig leiderschap. Concreet houdt dit in dat ze: (1) adequate probleemanalyses kunnen maken van complexe onderwijskundige problemen, (2) praktische oplossingen voor actuele onderwijskundige vraagstukken rond ontwikkeling van het onderwijs kunnen ontwerpen en (doen) implementeren, (3) beschikken over de vaardigheid om ontwikkeling van onderwijs en docentschap te stimuleren, organiseren en ondersteunen en (4) een netwerk krijgen waarmee ze op de hoogte blijven van actuele didactische en onderwijskundige inzichten die ze kunnen toepassen in de praktijk.</p>
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>Deelname aan de leergang is enkel voor voorgedragen en ervaren wetenschappers. Dit betekent dat de leergang niet afzonderlijk gezien kan worden; het is onderdeel van de bredere docentprofessionaliseringsagenda van de universiteit. Hierbij horen ook andere trainingen en cursussen waarmee basis- en seniorkwalificaties onderwijs behaald kunnen worden.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>De effectstudie uitgevoerd in 2005 laat zien dat de beoogde effecten volgens de deelnemers goeddeels worden gerealiseerd (Grunefeld, et al., 2005). Op basis hiervan wordt geconcludeerd dat de leergang effectief is. Meer specifiek zijn de opbrengsten (Grunefeld, et al., 2005, p. 1):</p>

	<ul style="list-style-type: none">• Deelnemers krijgen een bredere blik en ontwikkelen een visie op onderwijs en onderwijsvernieuwing.• Deze visie brengen ze in de praktijk: "het onderwijsinnovatieve project van bijna tweederde van de deelnemers is succesvol geweest en de helft ervan heeft geleid tot een of meer vervolgpacten". Verder zijn de deelnemers zich meer gaan richten op actieve deelname van studenten in het onderwijs, zijn ze creatiever in de vormgeving van cursussen en programma's en maken ze beter onderbouwde keuzes.• Er wordt gebruik gemaakt van het netwerk van collega's: "bijna de helft heeft maandelijks contact met andere deelnemers".• Hoewel niet met zekerheid toe te schrijven als een effect van de leergang, zijn er loopbaanveranderingen bij de oud-deelnemers zichtbaar: "Bijna tweederde van de deelnemers heeft een meer coördinerende rol gekregen en meer dan de helft een leidinggevende. Een kwart is lid van het opleidingsbestuur geworden. Meer dan de helft van de deelnemers is betrokken geraakt bij facultaire onderwijsvernieuwing of interdisciplinaire opleidingen".• Tot slot geeft bijna de helft van de respondenten een instemmend antwoord op de uitspraak "De leergang heeft invloed gehad op de universiteit".
Bewijsmateriaal	Grunefeld, H., Jongen, H., & Wubbels, T. (2005). Effecten van de leergang Onderwijskundig Leiderschap. Center of Excellence in University Teaching, 13 december 2005.
Links (bron / beeldmateriaal)	http://www.uu.nl/organisatie/werken-bij-de-universiteit-utrecht/leergang-voor-onderwijskundig-leiderschap http://www.uu.nl/organisatie/werken-bij-de-universiteit-utrecht/professionele-ontwikkeling-voor-iedereen http://www.uu.nl/onderwijs/onderwijs-aan-de-uu http://www.uu.nl/onderwijs/topdocenten-en-topstudenten/teaching-fellows http://www.uu.nl/organisatie/werken-bij-de-universiteit-utrecht/center-of-excellence-in-university-teaching-ceut
Opmerkingen	

Naam initiatief	Onderwijsprijzen: Higher Education Academy National Teaching and Learning Awards
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit
Land en context	Verenigd Koninkrijk – Higher Education Academy (HEA): nationale instantie die verantwoordelijk is voor de bevordering van het onderwijs en streeft naar een betere zichtbaarheid en waardering van excellent onderwijs.
Naam en type instelling / programma	De HEA organiseert een reeks van prijzen (“awards”) die diverse vormen van een excellente onderwijspraktijk waardeert als een middel om het profiel van het onderwijs te verhogen.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	De Awards trachten het aanzien van onderwijs als kerntaak van de universiteit te verbeteren (meer waardering voor onderwijs) door expliciet uitmuntendheid te waarderen. Veel docenten, met een sterke onderwijsoriëntatie, voelen zich ondergewaardeerd en onvoldoende gesteund. Universiteiten hebben problemen om manieren te vinden hun onderwijzend personeel mogelijkheden tot goede, stabiele loopbaanontwikkeling te bieden. Met de Awards wordt gepoogd universiteiten te prikkelen om een goede werkomgeving voor deze medewerkers te creëren door formele erkenning van een scala aan activiteiten, zowel voor individuen (beurzen) als groepen (partnership awards). De HEA vraagt instellingen om initiatieven in te dienen, die in hun ogen in aanmerking komen voor een Award, zodat de instellingen zich beter bewust worden van de eigen (excellente) onderwijsactiviteiten. Deze Awards brengen zowel materiële voordelen als prestige met zich mee. Universiteiten worden aangemoedigd om hun succes in deze competities te vieren. Dit moedigt de universiteiten aan om ervoor te zorgen dat ze actief nominaties genereren. Dit initiatief loopt al tien jaar en is uitvoerig geëvalueerd in 2012.
Doel	De HEA onderwijs awards beoogt om universitaire docenten de mogelijkheid te bieden om hun meerwaarde (excellentie) aan te tonen met het oog op baanzekerheid en promotie, vooral in tijden waarin als gevolg van de Research Excellence Framework onderwijs onvoldoende prioriteit geniet. Awards zijn voor zowel personeel als de universiteit prestigieus en stimuleren daarmee de ontwikkeling van excellent onderwijs.
Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • De awards erkennen de verschillende onderwijsdimensies, die doorgaans geneigd te worden overschaduwd door toponderzoek. • De nationale Teaching Fellowship Awards bieden 55 Fellows een subsidie van £ 10.000 voor hun professionele ontwikkeling in het onderwijs of andere pedagogische aspecten te ondersteunen. Fellows hadden een kans om aanvullende projectfinanciering te verwerven van maximaal £ 200.000 voor een excellentieproject (2007-10). • De winnaars worden ook lid van de Vereniging van NTF, die een jaarlijks symposium organiseert om een gemeenschap van uitstekende docenten te mobiliseren. • De HEA coördineerde het “Student Led Teaching Awards” (SLTA) om studentenvakbonden en studieverenigingen bij afzonderlijke universiteiten te stimuleren om awards te ontwikkelen om excellente onderwijspraktijken te selecteren in overeenstemming met hun belangen en doelen. Hoewel de HEA dit programma niet meer aanbiedt, zijn er veel instellingen die SLTAs kennen.

Belangrijkste opbrengsten

- Er zijn ook Partnership Awards die projecten honoreren ontwikkeld tussen instellingen en hun studenten of studentenverenigingen. Elke award ontving £ 1.000 om hun werk verder te ontwikkelen.

Een uitgebreide evaluatie in 2012 was, ondanks suggesties ter verbetering, zeer positief over HEA Awards:

- De award wordt binnen de sector gezien als een erkenning van personen die in de praktijk zeer goed onderwijs verzorgen.
- Binnen de universiteiten is sprake van een toegenomen waardering voor het onderwijs als een belangrijke kernactiviteit, zij het dat onderzoek nog steeds een hogere prioriteit heeft.
- Het aan de Award verbonden prijzengeld geeft op een goede wijze uitdrukking aan de waardering van excellent onderwijs ('geen nietszeggend schouderklopje').
- De prijswinnaars voelen dat ze binnen de instellingen bij meer zaken werden betrokken, zoals bij discussies over het universitaire of facultaire onderwijsbeleid.
- De Fellows geven te kennen dat in hun ogen de Awards een positief effect heeft gehad op hun carrière (en dat er ook een positieve uitstaling van uitgaat op het onderwijs).

Bewijsmateriaal

Zonder de uitkomsten van de evaluatie te zeer in twijfel te trekken, is het een probleem dat het zeer moeilijk is (betrouwbare) gegevens te krijgen over een breed scala van activiteiten. Er is sprake van een relatief kleine steekproef en het gevaar van sociaal wenselijke antwoorden ligt op de loer (respondenten hebben een zeker belang om een zonnig verhaal te vertellen).

Links (bron / beeldmateriaal)

<https://www.heacademy.ac.uk/professional-recognition/awards>
https://www.heacademy.ac.uk/sites/default/files/resources/NTFS_Review_2012_report_on_findings.pdf
<http://ntf-association.com/wp-content/uploads/2015/02/NTF-Survey-Report-Feb151.pdf>

Opmerkingen

Naam initiatief	UK Professional Standard framework
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit
Land en context	Verenigd Koninkrijk
Naam en type instelling / programma	UK Professional Standard framework (UKPSF) is een initiatief voor de gehele hoger onderwijssector
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>UK Professional Standard framework (UKPSF) is onderdeel van de sectorbrede professionalisering van het hoger onderwijs in het Verenigd Koninkrijk. Het raamwerk is voortgekomen uit een voorstel genoemd in het White Paper (The Future of Higher Education) uit 2003. Het huidige raamwerk is, na een evaluatie in opdracht van de Higher Education Funding Council, in 2011 herzien en wordt door de Higher Education Academy (HEA) beheerd. UKPSF is een omvattende set van standaarden en richtlijnen voor hoger onderwijsinstellingen in het Verenigd Koninkrijk. Het raamwerk dient als nationaal kwalificatieraamwerk voor het benchmarken, ontwikkelen, en (h)erkennen van succesvolle praktijken in het hoger onderwijs. UKPSF verbindt de drie dimensies die van belang zijn voor het geven van hoger onderwijs op een professionele manier. De dimensies zijn: (1) activiteitsgebieden van docenten en ondersteunende medewerkers, (2) kernvaardigheden en kennis die nodig zijn om de activiteiten op een juist niveau aan te bieden en (3) professionele waarden die de personen die de activiteiten uitvoeren moeten uitdragen. Het raamwerk van standaarden en richtlijnen wordt door hoger onderwijsinstellingen en de HEA als input voor de professionele ontwikkeling van docenten gebruikt. Meer specifiek, gebruikt de HEA het raamwerk voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het adviseren van binnen en buitenlandse hoger onderwijsinstellingen op het gebied van curriculaire verbeteringen van studieprogramma's en het ontwikkelen van professionele raamwerken voor onderwijs op faculteitsniveau. • Het herkennen van professionele onderwijskwaliteit door het verstrekken van HEA Fellowships aan de daarvoor in aanmerking komende docenten alsmede het accrediteren van cursussen die zich richten op de professionele ontwikkeling van docenten en het verbeteren van het onderwijs. Docenten die een HEA Fellowship wordt toegekend mogen een titel voeren die hun expertise in onderwijskwaliteit laat zien. • Het maken van persoonlijk ontwikkelingsplannen voor docenten.
Doel	<p>De primaire doelstelling van UKPSF is om de studie-ervaringen van studenten in het hoger onderwijs te verbeteren door het verbeteren van de onderwijskwaliteit en het faciliteren van hun 'learning experience'. Deze doelstelling moet bereikt worden door hoger onderwijsinstellingen en allen die bij het onderwijs betrokken zijn. De doelen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Professionele ontwikkeling van medewerkers die betrokken zijn bij het geven en ondersteunen van onderwijs, • De ontwikkeling van dynamische, creatieve en innovatieve onderwijsmethoden aanmoedigen in verschillende academische en professionele omgevingen, • Uitdragen van professionele onderwijspraktijken, • Erkennen van diversiteit en de kwaliteit van onderwijsmethode (doceren, leren en toetsen), • Personen en instellingen formele erkenning geven voor onderwijskwaliteit verhogende initiatieven.

Belangrijkste randvoorwaarden	<p>Hoewel de exacte bedragen niet bekend zijn, wordt aangenomen dat met de ontwikkeling en het beheren van UKPSF substantiële ontwikkel- en uitvoeringskosten gemoeid zijn. Het raamwerk maakt onderdeel uit van een aantal initiatieven die doelen op kwalitatief goed onderwijs en gekwalificeerde docenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • The Browne report: higher education funding and student finance (Department for Business, Innovation & Skills, 2010) • Higher education White Paper - students at the heart of the system (Department for Business, Innovation & Skills, 2011) • Explaining staff teaching qualifications: Guidance about providing information for students (The Quality Assurance Agency, 2013) • Fostering quality in teaching in Higher Education (OECD, 2012) • Modernisation of Higher Education (High Level Group on the Modernisation of Higher Education, European Commission, 2013) <p>Het materiaal en de inhoud van UKPSF zijn ten behoeve van de gehele hoger onderwijssector ontwikkeld door The Higher Education Academy, namens Guild HE en Universities UK. The Higher Education Academy, Guild HE en Universities UK hebben samen de copyrights op UKPSF.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>De UKPSF impact studie (Higher Education Academy, 2013) laat zien dat het initiatief vele baten heeft. Zo is UKPSF van grote invloed geweest op de hoger onderwijssector door veranderingen in het onderwijs te bewerkstelligen. Instellingen geven aan dat de UKPSF een diepgaande impact heeft gehad op hoe en welke onderwijsmethode (doceren, leren en toetsen) worden toegepast. Hiermee heeft het ook effect gehad op de opzet van studieprogramma's, de professionalisering van docenten, de studie- en leerervaringen van studenten en het beleid en de strategieën van instellingen. Enige kritiek is er ook: de UKPSF komt niet altijd overeen met wat er in disciplinaire culturen gebruikelijk is en is er onduidelijkheid over hoe het toegepast kan worden in carrière ontwikkelingsraamwerken van instellingen. Verder is de intentie van UKPSF dat docenten aan activiteiten kunnen deelnemen zonder dat dit tot extra werkdruk leidt. De impactstudie laat zien dat dit niet altijd zo ervaren wordt door docenten, waardoor er ook enige weerstand tegen het volgen van docentprofessionaliseringscursussen is.</p>
Bewijsmateriaal	<p>The Higher Education Academy (2013). Measuring the impact of the UK Professional Standards Framework for Teaching and Supporting Learning (UKPSF); Staff and Educational Development Association Higher Education Academy Funded Project, June 2013</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://goo.gl/dFia05, http://goo.gl/MrW04P, http://goo.gl/wulBpP, http://goo.gl/APyw5m, http://goo.gl/LKdRX5.</p>
Opmerkingen	<p>Ierland heeft in 2011 de National Strategy for Higher Education to 2030 gelanceerd waarbij aandacht aan professionele standaarden en de professionele ontwikkeling van docenten geschonken wordt. Ook in andere Europese landen, zoals België en Nederland, wordt bij veel hoger onderwijsinstellingen aandacht geschonken aan professionele ontwikkeling van docenten en onderwijskwalificaties (in NL: BKO). In de VS is er het Delta Program dat zich inzet voor het ontwikkelen van docenten uit de bèta en gamma wetenschappen op het gebied van effectief onderwijsmethodiek voor een diverse studentenpopulatie.</p>

Naam initiatief	Professor of Teaching Tenure-track Faculty Stream
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit
Land en context	Canada
Naam en type instelling / programma	Universiteit van British Columbia: Professor of Teaching Faculty Stream. De universiteit is een grote algemene universiteit.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>In de in 2010 afgesloten CAO tussen de Universiteit van British Columbia en de lokale vakbond ('Faculty Association') is een alternatieve tenure-track tot professor opgenomen: de tenure-track Professor of Teaching. In de traditionele tenure-tracks tot professor moeten academici verwachtingen op het gebied van onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening waarmaken. De Professor of Teaching staat qua niveau geheel gelijk aan de positie van een 'full professor'. In de tenure-track tot Professor of Teaching gaat het om het waarmaken van verwachtingen op het gebied van onderwijs, onderwijskundig leiderschap en maatschappelijke dienstverlening op alle niveaus van de tenure-track (docent, seniordocent en professor). Van de docenten die benoemd worden tot Professor of Teaching wordt geëist dat ze aantoonbaar excelleren in het geven van onderwijs (bijvoorbeeld op basis van studentenevaluaties) en bijzondere bijdragen hebben geleverd aan zowel het onderwijs (zoals het ontwikkelen van onderwijskundige en pedagogische innovaties) als aan onderwijskundig leiderschap (leiderschapsrollen in het onderwijs). Docenten die in aanmerking willen komen voor de promotie tot Professor of Teaching, moeten een portfolio samenstellen waarin de vereisten aangetoond worden. Anders dan bij de traditionele tenure-tracks vormen onderzoeksprestaties – hoewel kennis van en eventueel bijdrage aan onderwijsonderzoek wel wordt gewaardeerd – geen onderdeel van de vereisten.</p>
Doel	<p>De mogelijkheid om docenten te benoemen tot professor heeft verschillende doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Om excellente academici aan te trekken en vast te houden door ze een aantrekkelijke carrière in onderwijs en onderwijskundig leiderschap aan te bieden. • De onderwijsmissie van de instelling kracht bij te zetten door onderwijskundig leiderschap en excellentie in het geven van onderwijs alsmede onderwijsinnovaties aan te moedigen. • Aanmoedigen van onderzoek naar en toepassen van evidence-based onderwijsinnovaties. • Ontwikkelen en verspreiden van effectieve leer- en onderwijsmethode in onderzoeksinstituten en over de gehele universiteit. • Ontwikkeling in onderwijsinnovaties bevorderen (bijvoorbeeld in curricula, pedagogische benadering en digitale leer Methode). • Faciliteren en aanmoedigen van interdisciplinaire samenwerkingsverbanden in onderwijs binnen en buiten de universiteit. • De cultuur van excellentie in onderwijs versterken.

Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Een duurzaam persoonlijk ontwikkelingsmodel te zijn dat aansluit bij wat er verwacht wordt van de universiteit. <p>De criteria die opgesteld zijn voor benoemingen tot Professor of Teaching moest vastgesteld en gevalideerd worden. Hierbij horen ook verwachting- en prestatiecriteria, alsmede trainingen en ondersteuning aan de commissies die de portfolio's van tenure-track docenten moeten evalueren.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>De belangrijkste opbrengsten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buitengewone hoge kwaliteit van docenten die willen doorstromen in de tenure-track. • Her-geïnspireerde docenten die bereid en bekwaam zijn om zich te focussen op het geven van onderwijs en zich continue verbeteren. • Gangbaar maken van het gebruik van academische bewezen onderwijsmethoden (bewustwording van hoe studenten leren en daar het curriculum op aanpassen). • Efficiënter en duurzamer gebruik van de beschikbare human resources. • Toegenomen bekwaamheid om gehoor te geven aan de leerbehoeften van studenten. • Toegenomen focus op en capaciteit voor het ontwikkelen van onderwijsinnovaties.
Bewijsmateriaal	<p>University of British Columbia (2014). Guide to Reappointment, Promotion and Tenure Procedures at UBC 2014/15. Zie: http://www.hr.ubc.ca/faculty-relations/files/SAC-Guide.pdf</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://ctl.ubc.ca/2012/09/27/faculty-spotlight-shona-ellis-professor-of-teaching/ http://www.hr.ubc.ca/faculty-relations/tenure-promotion-reappointment-confirmation/tenure-promotion-reappointment-for-faculty-members/#p http://www.hr.ubc.ca/faculty-relations/files/Guidelines-for-Promotion-to-Professor-of-Teaching.pdf http://www.hr.ubc.ca/faculty-relations/collective-agreements/ [part 4, section 3.05; 4.01; 4.04] http://www.hr.ubc.ca/faculty-relations/tenure-promotion-reappointment-confirmation/ http://www.facultyassociation.ubc.ca/promotiontenure.php http://www.hr.ubc.ca/faculty-relations/files/SAC-Guide.pdf http://www.hr.ubc.ca/faculty-relations/files/Professor-of-Teaching-Path-Criteria.pdf http://ubyssey.ca/news/new-tenure-track555/ (student paper of UBC)</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Profscan: het monitoren van de bekwaamheid van docenten
Thema('s) & aspect(en)	Docentkwaliteit
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Hogeschool VHL (Van Hall Larenstein). De hogeschool heeft twee locaties (Leeuwarden en Velp). Het is een University of Applied Sciences met opleidingen in het groene domein. Ze profileert zich als internationale hogeschool.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Op basis van vragenlijsten afgenomen onder medewerkers/docenten maakt de hogeschool een inventarisatie van de situatie met betrekking tot de (basis) kwalificaties van docenten ten aanzien van opleidingsniveau, didactische vaardigheden, onderzoeksvaardigheden, toetsing en examinering, informatievaardigheid en taalvaardigheid Engels. Deze inventarisatie wordt de professionaliseringsscan (Profscan) genoemd. Onderdeel van de Profscan-vragenlijsten is onder meer een zelfevaluatie. Naar aanleiding van de scan wordt het inzichtelijk hoe medewerkers op bepaalde competenties scoren en waar bijscholing gewenst is. De Profscan wordt minimaal eenmaal per jaar geactualiseerd en is een permanent onderdeel van de managementinformatie. De Profscan helpt om het professionaliteitsniveau van de hogeschool vast te stellen en te spiegelen aan het ambitieniveau. Dit ook om te identificeren waar investeringen in versterking van de professionaliteit gericht op verbetering van prestaties en onderwijskwaliteit nodig zijn.
Doel	Met Profscan krijgt de hogeschool inzicht in de situatie met betrekking tot de bekwaamheid van docenten ten aanzien van opleidingsniveau, vakdidactische en pedagogische vaardigheden (o.a. toetsing en examinering), onderzoeksvaardigheden, ICT-gebruik en taalbeheersing. Nieuwe onderdelen kunnen later aan de Profscan worden toegevoegd.
Belangrijkste randvoorwaarden	Profscan is onderdeel van het professionaliseringsbeleid van de hogeschool. Dit beleid is gericht op de vergroting van de kwaliteit van het onderwijs, het stimuleren van een professionele cultuur en het bevorderen van de professionele ontwikkeling van medewerkers. Profscan dient als input in het overleg dat tussen een medewerker, zijn leidinggevende en de dienst HRM van de hogeschool plaatsvindt om te komen tot een persoonlijk ontwikkelplan (POP). Er zijn prestatieafspraken gemaakt met OCW over de kwaliteit van docenten en daarom is het van belang dat de hogeschool inventariseert hoe het is gesteld met die kwaliteit en hoe ver ze staat op het gebied van de professionalisering van de staf. De hogeschool heeft afgesproken dat in 2016 75% van de docenten beschikt over een mastergraad of PhD en dat iedere docent in vaste dienst beschikt over een getuigschrift didactische bekwaamheid. Docenten dienen te beschikken over de juiste kennis, vaardigheden en houding (competenties) om duurzaam inzetbaar te blijven. De hogeschool reserveert 6% van het jaarinkomen voor professionaliseringsactiviteiten – medewerkers hebben onder andere jaarlijks een basisrecht om een aantal uren aan het bijhouden van bekwaamheden te besteden in het kader van zijn/haar POP. De Profscan maakt deel uit van het POP. Al bekende informatie hoeft niet te worden aangeleverd.

Belangrijkste opbrengsten

Er zijn definities en operationalisaties vastgesteld van de dimensies die met Profscan worden vastgelegd. Met Profscan kan zo gemonitord worden hoe het staat met de voortgang ten aanzien van de doelen die de hogeschool zich heeft gesteld op het gebied van docentprofessionalisering. Met Profscan zijn derhalve de interne en externe prestatieafspraken van de hogeschool op het gebied van docentkwaliteit meetbaar gemaakt. Met deze informatie kan de hogeschool waar wenselijk gaan werken aan het scholen van haar docenten, bijvoorbeeld op onderwerpen als E-learning, onderzoekvaardigheden en cross-cultural understanding.

Bewijsmateriaal

In 2013 organiseerde HRM twee basiscursussen Didactiek voor de locatie Leeuwarden. Beide cursussen zijn 'in-company' uitgevoerd door de Hogeschool Arnhem & Nijmegen (HAN) en bestaan uit dertien bijeenkomsten. De eerste cursus Didactiek is gestart in april 2013, de tweede in november 2013. In totaal hebben 28 docenten uit Leeuwarden zich opgegeven. Elf deelnemers hebben de cursus afgesloten met een certificaat. De 'in-company' basistraining werd in 2014 ook in Velp en Wageningen aangeboden en de komende jaren een vast onderdeel van het scholingsaanbod van Hogeschool VHL. Tevens is een aantal medewerkers in 2013 geschoold in didactische vaardigheden via een specifieke cursus.

In 2013 is gewerkt aan de invulling van de afspraken over professionalisering en heeft de hogeschool een *professionaliseringsplan* ontwikkeld met een looptijd van vier jaar. In de begroting voor 2014 zijn de afspraken verwerkt, waarbij 3% out-of-pocket kosten zijn gereserveerd en 3% voor de basisuren.

Links (bron / beeldmateriaal)

Hogeschool VHL Professionaliseringsplan 2014-2017, zie:

<https://www.hogeschoolvhl.nl/photoShare/8096.nl.0.o.VHL-Professionaliseringsplan-12-mei-2014.pdf>

Jaarverslag 2013: <http://www.hogeschoolvhl.nl/photoShare/7984.nl.0.o.Jaarverslag-VHL-2013.pdf>

Opmerkingen

Ook de NHTV werkt met Profscan. Zie <https://insight.nhtv.nl/wp-content/uploads/2014/05/Profscan-DEF.pdf>

THEMA STUDIESUCCESS

Digitaal toetsen: voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo.....	94
Learning Communities	96
Leren in ondernemerschap - Kaospilot	98
Nominaal is Normaal & Onderzoeksagenda Onderwijskwaliteit en Studiesucces.....	100
Early Alert Program - studentvolgsystemen	102
Pre-University Colleges - Twente Academy.....	104
The Swansea Academy of Inclusivity and Learner Support	106
England's Widening Participation funding quantum, the "Student Opportunity Allocation"	108

Naam initiatief	Digitaal toetsen: voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo
Thema('s) & aspect(en)	Studiesucces - maatwerk, digitalisering
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Driestar Hogeschool (Gouda) in samenwerking met Christelijke Hogeschool Ede en Hoornbeeck College ROC. Het betreft een experiment op basis van een SURF-subsidie.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p><u>Algemeen</u>: Het gebruik van toetssoftware en -tools als “clouddienst” (Questionmark on Demand). Toetsen worden digitaal (in de cloud) beheerd, klaargezet, afgenomen en beoordeeld. Docenten van de drie instellingen werken gezamenlijk aan het ontwikkelen van toetsvragen, neergelegd in een databank (“cloud afnameomgeving”). Niet alleen kunnen toetsen worden gemaakt en afgenomen, het biedt ook de mogelijkheid om de ontwikkeling van de student te volgen. Studenten kunnen tevens eenvoudig hun eigen studievoortgang volgen via formatieve voortgangstoetsen.</p> <p><u>Project</u> (looptijd maart 2012 – februari 2014): De drie instellingen hebben digitale voortgangstoetsen ontwikkeld voor mbo-studenten die willen doorstromen naar het hbo. Voortgangstoetsen zijn ontwikkeld voor de vakken Nederlands, rekenen en Engels (de grootste struikelvakken voor mbo-ers in het hbo). Digitale formatieve toetsen maken het voor studenten inzichtelijk welke basiskennis zij reeds beheersen en waar moet worden bijgespijkerd. De voortgangstoetsen zijn ontwikkeld door expertgroepen met vakdocenten van de drie instellingen. In de databank staan toetsopgaven die tot stand zijn gekomen door onderlinge samenwerking (review en feedback). Voortgangstoetsen worden op vaste tijdstippen afgenomen via Questionmark on Demand.</p>
Doel	<p><u>Algemeen</u>: Instellingsoverstijgende samenwerking om kwaliteit van toetsing en toetsgestuurd leren te verbeteren. Realiseren van schaalvoordelen en verhogen van efficiëntie (individuele docent hoeft het wiel niet opnieuw uit te vinden en haalt voordeel uit reviews van collega's)</p> <p><u>Project</u>: Verhogen studiesucces van mbo-studenten die doorstromen naar de hbo-opleiding Leraar basisonderwijs (PABO) en tegengaan van uitval van mbo-ers. Studenten zelf verantwoordelijk maken van het wegwerken van deficiënties. Het professionaliseren van docenten. Ontwikkelen van kennis over toetsgestuurd leren in het mbo en hbo.</p>
Belangrijkste randvoorwaarden	Goede coördinatie tussen instellingen en docenten. Opbouwen en managen van relatie met de software leverancier. Bijscholing van docenten voor digitaal toetsen. Zorgen voor veilige toetsomgeving zodat persoonsgebonden informatie (bijvoorbeeld cijfers van studenten) niet voor derden beschikbaar is.
Belangrijkste opbrengsten	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Algemeen</u>: Voordeel behaald door samenwerking tussen instellingen/docenten: dezelfde toetsen op verschillende locaties; grotere databanken en betere kwaliteit (validiteit); betere review/contact mogelijkheden tussen docenten; gebruik maken van wederzijdse kennis; inspanningen voor individuele docent om toetsen te maken nemen af. Individuele instellingen hoeven ICT-applicaties niet ‘in huis’ te ontwikkelen; technische kennis wordt

geleverd door software leverancier (uitbesteden ICT-activiteiten van de instellingen).

- Project: De digitale voortgangstoetsen voor mbo-leerlingen blijken een goed hulpmiddel om vast te stellen welke basiskennis zij al beheersen en op welke onderdelen zij nog moeten investeren. Het is nog te vroeg om te kunnen bepalen of het studiesucces van studenten afkomstig van het mbo op de pabo is verhoogd door het inzetten van formatieve toetsing. Verwachting is dat deze vorm van toetsen niet zozeer een voorspeller van studiesucces zal zijn maar veeleer een hulpmiddel voor de student.
- Er zijn inmiddels (2014) databanken voor Nederlands en Engels voorhanden met ruim 600 items.
- Deze toetsvorm heeft inmiddels een vaste plaats verworven bij de drie instellingen voor de doorstromers. Deze databanken worden niet alleen door mbo-studenten gebruikt maar ook door de pabo-studenten met een andere vooropleiding. Sommige docenten zetten de toetsen in als leerinstrument binnen de onderwijsmodules.
- Leerervaringen over digitaal toetsen verspreid, onder andere via publicatie ('Is alles van waarde meetbaar?')
- Gezien de projectervaringen continueren de drie instellingen hun samenwerking op dit gebied.

Bewijsmateriaal

Via websites (zie onderstaande links)

Links (bron / beeldmateriaal)

https://www.youtube.com/watch?t=15&v=WW1apk_3GCY
<http://goo.gl/l61hP6>; <http://goo.gl/NhLZaT>; <http://goo.gl/38T6jq>

Opmerkingen

Via SURF lopen op dit moment diverse projecten op het gebied van digitaal toetsen. Zie bijvoorbeeld: <http://goo.gl/1hI57x>

Naam initiatief	Learning Communities
Thema('s) & aspect(en)	Studiesucces – maatwerk
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	Skagit Valley College; een community college met tweejarige programma's in verschillende disciplines. Verspreid over de verschillende campussen studeren er ongeveer 24.000 studenten.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Skagit Valley College (SVC) is een pionier in het opzetten van learning communities. Hier is SCV mee begonnen in 1986 en heeft het sinds 1993 geïntegreerd als vast onderdeel in de curricula van de aangeboden associate degree en transfer degree programma's. Op dit moment biedt SCV 50 learning communities verspreid over twee campussen en twee afstandsonderwijsinstituten. Ieder kwartiel nemen ongeveer 1.000 studenten deel aan de learning communities.</p> <p>Binnen learning communities worden vakken gecombineerd aangeboden. Studenten gaan opzoek naar verbindingen tussen verschillende disciplinaire onderwerpen, bijvoorbeeld tussen wiskunde en Engels (learning community Reading Between the Numbers). Learning communities leggen de nadruk op gezamenlijk en interdisciplinair leren. Hiertoe werken studenten in kleine en soms grote groepen samen aan projecten, papers of vormen ze gezamenlijk een commissie (panel). Als leeruitkomst moeten de studenten laten zien dat ze inzicht hebben in de verbindingen tussen de disciplinaire onderwerpen. Als ze dit voldoende hebben aangetoond, krijgen ze studiepunten voor de verschillende vakken aangeboden binnen de learning community.</p>
Doel	<p>SVC heeft vier hoofddoelen voor het inzetten van learning communities:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Studenten waardevolle leerrelaties laten ontwikkelen met medestudenten en docenten. • Ontwikkelen van academische schrijfvaardigheden van studenten • Ontwikkelen van interdisciplinaire inzichten en inzichten in de sterktes, limiteringen en relaties tussen verschillende academische disciplines. • Studenten zelf verantwoordelijkheid laten nemen voor hun leren.
Belangrijkste randvoorwaarden	De learning communities worden ondersteund door meer dan 40 full-time en tijdelijke docenten. Om de learning communities het meeste effect te laten hebben moeten ze intellectueel uitdagend en relevant zijn.
Belangrijkste opbrengsten	Skagit Valley College wordt in verschillende boeken en artikelen genoemd als pionier in het hervormen van 'college education' (zie: Dunlap & Pettitt, 2008). De learning communities zijn hier onderdeel van. De inzichten uit de verschillende studies laten zien dat de learning communities leiden tot een hogere inzet en betrokkenheid van studenten. Ook zijn ze van positieve invloed op: de kritische denkvaardigheden, inzichten in verbanden tussen disciplines en de bereidheid om gebruik te maken van verschillende interdisciplinaire inzichten. Kortom, studenten zijn eerder bereid om samen te werken met studenten met verschillende achtergronden. Ook hebben de learning communities een duidelijk effect op studiesucces. In een studie uit 2010-2011 (Barnes & Piland) wordt aangetoond

dat studenten die deelnemen aan een learning community minder snel uitvallen.

Bewijsmateriaal

- Dunlap, L. & Pettitt, M. (2008). Assessing Student Outcomes in Learning Communities: Two Decades of Studies at a Community College Skagit Valley College. Stillwater: New Forums Press.
Zie: <https://skagit.edu/imageuploads/file1748.pdf>
- Barnes, R.A. & Piland, W.E. (2010-2011). Impact Of Learning Communities In Developmental English On Community College Student Retention and persistence. J. College Student Retention, Vol. 12(1) 7-24, 2010-2011
- Washington Center (n.d.) Counseling-Enhanced Developmental Learning Communities.
Zie: http://evergreen.edu/washingtoncenter/docs/features/skagit/counseling_assisted_description.pdf

Links (bron / beeldmateriaal)

http://www.skagit.edu/directory.asp_Q_pagenumber_E_363
http://evergreen.edu/washingtoncenter/campus_practice/skagit.html
<https://www.skagit.edu/imageuploads/file1933.ppt>

Opmerkingen

De [Washington Center](#) is het nationale centrum voor learning communities en is gehuisvest bij de Evergreen Stage College. Het centrum biedt verschillende diensten aan, zoals: het organiseren van 'the National Summer Institute on Learning Communities', uitgeven van het tijdschrift 'Learning Community Research and Practice', ondersteuning bij het ontwikkelen van learning community netwerken, een online bibliotheek en de online klankbordgroep voor docenten betrokken bij learning communities ([LEARNCOM Listserve](#)). In de Verenigde Staten hebben meer dan 500 colleges en universiteiten learning communities opgericht.

Naam initiatief	Leren in ondernemerschap - Kaospilot
Thema('s) & aspect(en)	Studiesucces, onderwijsdifferentiatie - <i>21st century skills</i>
Land en context	Denemarken - Aarhus
Naam en type instelling / programma	Kaospilot, private instelling
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Kaospilot werd in 1991 opgericht en is een private internationale school voor nieuwe bedrijfsontwerpen en sociale innovatie. De instelling biedt een driejarige opleiding aan, met ruimte voor 35 eerstejaars, waaronder ook internationale studenten. Het programma concentreert zich op persoonlijke ontwikkeling ('student centred learning'), value-based entrepreneurship, creativiteit, passies van de studenten, en out-side the box benaderingen voor de problemen in het bedrijfsleven, de samenleving en individuele organisaties. De jaarlijkse instroom vormt het team waarmee verschillende lokale en wereldwijde projecten worden uitgevoerd. Samenwerken binnen een team staat centraal in het onderwijsmodel van Kaospilot. Een belangrijk deel van de lesstof wordt aan de hand van input van de studenten ontworpen.</p> <p>Naast onderwijs richt Kaospilot zich op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Consultancy: het adviseren en ondersteunen van bedrijven en organisaties hun doelen te bereiken door gebruik te maken van organisatorische en bedrijfskundige innovaties. • Cultuur: stimuleren van kunst door kunstenaars een plek te bieden voor evenementen en tentoonstellingen. • Sociaal: creëren van een community door het gebouw van de instelling open te stellen voor evenementen.
Doel	De intentie van Kaospilot is om de nieuwe generatie van gedreven en innovatieve leiders, ondernemers en probleemoplossers voor de moderne kennismaatschappij op te leiden (<i>21st century skills</i>) en dit te doen door persoonlijke vorming van studenten door hen te laten experimenteren met ondernemen.
Belangrijkste randvoorwaarden	Kaospilot wordt deels gefinancierd door de Deense overheid. Hiernaast krijgt de instelling private financiering. Kaospilot heeft een samenwerkingsovereenkomst met Aarhus School of Business. De instelling selecteert de studenten (minimale leeftijd is bijvoorbeeld 21) en vraagt collegegeld (voor EER-studenten ongeveer € 20.000 voor drie jaar, voor studenten buiten de EEG: € 38.000). Omdat het Kaospilot programma niet officieel erkend is, krijgen studenten geen bachelordiploma, maar een certificaat.
Belangrijkste opbrengsten	Van de 600 afgestudeerden heeft inmiddels eenderde een eigen start-up bedrijf, organisatie of initiatief ontwikkeld. Ongeveer de helft van de afgestudeerden heeft een (goede) managementpositie. Het Kaospilot-concept heeft zich wereldwijd verspreid, zoals in Nederland, Zwitserland, Zweden, Verenigde Staten, Mexico, Zuid Afrika en Singapore.

Bewijsmateriaal	In 2007 is Kaospilot door Business Week genoemd als één van de beste ontwerpscholen in de wereld (zie: http://www.bloomberg.com/ss/07/10/1005_dschools/source/1.htm). Verder is Kaospilot door The Fast Company genoemd in the 2011/2012 Startup Leagues Big 10 (zie: http://www.fastcompany.com/1793488/general-assembly-provides-entrepreneurial-skills-chosen-few)
Links (bron / beeldmateriaal)	http://www.kaospilot.dk/ http://www.kaospilot.dk/wp-content/uploads/2013/04/Curriculum.pdf https://www.youtube.com/watch?v=YrUPCVHMeeM https://www.youtube.com/watch?v=K4U8a6eYyEY https://vimeo.com/73569831
Opmerkingen	Ook in Nederland krijgt dit onderwijsconcept navolging, onder andere in de Minor Expeditie van de Hospitality Business School van de Hogeschool Saxion (zie: https://bastienneblog.wordpress.com/over/). Een dependance van Kaospilot in Nederland is in 2009 overgaan in Knowmad (zie: http://www.knowmads.nl) en http://en.wikipedia.org/wiki/KaosPilots_NL)

Naam initiatief	Nominaal is Normaal & Onderzoeksagenda Onderwijskwaliteit en Studiesucces
Thema('s) & aspect(en)	Studiesucces - maatwerk, digitalisering
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Erasmus Universiteit Rotterdam (universiteit met opleidingen op de gebieden Geneeskunde, Economie, Rechten, Sociale Wetenschappen, Cultuur & Wijsbegeerte)
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Het toetsysteem is tot integraal onderdeel van het didactisch onderwijsconcept gemaakt aangezien het sterk het studiegedrag van studenten stuurt. Onder de noemer Nominaal is Normaal (N=N) heeft de EUR in 2011 besloten de BSA norm te verhogen van 40 naar 60 ECTS en het aantal herkansingen drastisch terug te brengen. Het gemiddelde cijfer waarmee eerstejaars moesten afsluiten werd gesteld op minimaal 6,0. Compensatie van onvoldoendes werd binnen bepaalde grenzen toegestaan. Na een pilot werd N=N campusbreed uitgerold. Effecten worden zorgvuldig gemonitord met eigen (EUR-) wetenschappelijk onderzoek en een database waarin gegevens over studievoortgang en andere aspecten van studiegedrag en -resultaten zijn opgeslagen. In onder meer vier AiO-projecten wordt binnen de EUR-brede onderzoeksagenda Onderwijskwaliteit en Studiesucces onderzoek gedaan naar het N=N systeem. De database bevat, naast gegevens over studieresultaten en rendement, data over studiebeleving, studenttevredenheid, klachten, stressniveau, zelfstudietijd, studievoortgang, achtergrondgegevens van studenten en uitkomsten van onderwijsbeoordelingen (o.a. de betrouwbaarheid van de toetsing). Daarmee is een rijke set aan gegevens en daarop gebaseerde inzichten (Learning Analytics) beschikbaar die hypothesetoetsend onderzoek mogelijk maakt.
Doel	Het verhogen van het studiesucces van eerstejaars en het voorkomen van uitstelgedrag onder studenten door een nieuw toets-systeem met aangescherpte normen. Een en ander ondersteund door een uitgebreide database met studentgegevens voor wetenschappelijk onderzoek dat door de EUR zelf wordt gefinancierd.
Belangrijkste randvoorwaarden	In een pilot werden de instroom, doorstroom en studieresultaten bij de deelnemende opleidingen geanalyseerd op vragen als hoeveel er werd gecompenseerd, of er bepaalde struikelvakken waren die relatief vaak werden gecompenseerd, en of er effecten waren op groepen studenten. Na de pilot werd door de EUR vastgesteld dat over een aantal vraagstukken nader wetenschappelijk onderzoek nodig was. Het CvB gaf de Faculteit Sociale Wetenschappen opdracht hiertoe een meerjarig onderzoeksprogramma te ontwikkelen onder de naam 'Onderzoeksagenda Onderwijskwaliteit en Studiesucces'. Hiervoor werd 800.000 euro uit de strategische middelen van de EUR gereserveerd. Doel was om hiermee een EUR-brede onderzoeksdatabase te bouwen, verschillende langlopende en kortlopende (interfacultaire) onderzoeken te financieren en symposia te organiseren om 'evidence based best practices' uit te wisselen. De langlopende onderzoeken zijn AiO-projecten die uit strategische EUR middelen (50%) en facultaire middelen (50%) worden gefinancierd. Meer aandacht voor onderwijskundig onderzoek past bij het nieuwe EUR onderwijsloopbaan-beleid. Hierin wordt UD's en UHD's met ambities op onderwijsvlak de mogelijkheid geboden om zelfstandig of met AiO's onderwijskundig onderzoek uit te voeren dat hen kansen biedt

	<p>om door te groeien naar een UHD of onderwijshoogleraarschap. De onderzoeksagenda Onderwijskwaliteit en Studiesucces kan worden gepositioneerd als één van de onderzoeksdomeinen binnen de contouren van het Leiden-Delft-EUR (LDE) Centre for Education and Learning.</p>
<p>Belangrijkste opbrengsten</p>	<p>De onderzoeksdatabase bevat onderwijsdata van de verschillende opleidingen, zoals tentamencijfers, instroom en doorstroomcijfers, gegevens uit bronnen als 1 CijferHO, gegevens uit de EUR-instroommonitor, en gegevens uit systematische onderwijsbeoordelingen en vragenlijsten die zijn afgenomen in het kader van wetenschappelijke studies. Met de Onderzoeksagenda Onderwijskwaliteit en Studiesucces versterkt de EUR haar expertise op het gebied van onderwijskundig onderzoek en de evaluatie van de effecten van onderwijsinnovaties. Dit draagt bij aan de kwaliteit van het onderwijs. Het onderzoeksprogramma biedt eveneens een platform om individueel door faculteiten gestarte onderzoeksprojecten op elkaar af te stemmen en in interfacultaire samenwerking uit te voeren. Waar mogelijk wordt ook de samenwerking met zusterfaculteiten van andere universiteiten gezocht. Dergelijke samenwerkingsverbanden (bijv. de samenwerking met de Leidse geneeskundeopleiding) maken quasi experimentele vergelijkingsstudies mogelijk binnen cohorten en binnen disciplines. In het kader van het onderzoeksprogramma wordt jaarlijks een symposium georganiseerd waarin de onderzoeksbevindingen met de universitaire gemeenschap worden gedeeld.</p>
<p>Bewijsmateriaal</p>	<p>Empirische studies monden uit in wetenschappelijke publicaties in internationale peer-reviewed onderwijskundige tijdschriften. Zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ivo J.M. Arnold (2014): The effectiveness of academic dismissal policies in Dutch university education: an empirical investigation, <i>Studies in Higher Education</i>. • Koning, B.B. de, Loyens, S.M.M., Smeets, G., Rikers, R.M.J.P. & Molen, H.T. van der (2014). The impact of Binding Study Advice on Study Behavior- and Preuniversity Education Qualification Factors in a Problembased Psychology Bachelor Program. <i>Studies in Higher Education</i>, 39 (5), 835-847. • Adriaans, M.G.J., Smeets, G., Baars, M.A. & Molen, H.T. van der (2013). Betere studieresultaten dankzij 'Nominaal is normaal'. <i>TH&MA</i>, 1, 30-34. • Verder: http://www.eur.nl/fsw/psychologie/research/profielen/profiel_mis/10332/#
<p>Links (bron / beeldmateriaal)</p>	<p>http://www.eur.nl/nieuws/nieuwsoverzicht/detail/article/67359-onderzoeksprogramma-naar-studentensucces/, http://www.eur.nl/nieuws/journalisten/dossiers/nisn/</p>
<p>Opmerkingen</p>	

Naam initiatief	Early Alert Program - studentvolgsystemen
Thema('s) & aspect(en)	Studiesucces - maatwerk, digitalisering
Land en context	Australië
Naam en type instelling / programma	De University of New England (UNE) heeft ongeveer 18.000 studenten waarvan zo'n 80% het onderwijs op afstand volgen. Veel studenten wonen op afgelegen locaties. Meer dan de helft van de studenten heeft een lagere sociale-economische achtergrond.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Gezien de hoge diversiteit van studenten, zoals de vele studenten die onderwijs op afstand volgen, heeft de UNE verschillende activiteiten om studenten te binden aan de instelling en uitval tegen te gaan. Het in 2011 opgestarte 'Early Alert Program' is hier onderdeel van.</p> <p>Het 'Early Alert Program' gebruikt verschillende databronnen om studenten met een verhoogde kans op uitval te identificeren om zo gericht de doorstroom tussen jaren te bevorderen. Alle studenten worden gemonitord op basis van 34 indicatoren uit acht verschillende databronnen. Deze informatie wordt verwerkt in een 'Automated Wellness Engine' (AWE). De indicatoren meten niet alleen de studievoortgang, maar ook betrokkenheid en oordelen en status. Zo kunnen studenten in een systeem met een simpele emoticon aangeven hoe tevreden ze zijn over gevolgde vakken. In een ander systeem ('Cloud the Vibe') geven studenten met een steekwoord aan hoe ze zich voelen (bijvoorbeeld: stress of overweldigd) of wat ze op dat moment bezig houdt (bijvoorbeeld: studie, werk of essays).</p> <p>Het studentondersteuningsteam bestaat uit drie medewerkers. Zij monitoren de data uit de AWE. Studenten waarvoor het systeem een verhoogde kans op uitval indiceert worden door het team persoonlijk benaderd. Dit kan telefonisch, maar ook via email of sociale media. De student kan ervoor kiezen om wel of geen gebruik te maken van de door het team aangeboden ondersteuning. Data uit AWE wordt door het team ook gebruikt om trends bij faculteiten te herkennen en hierover te communiceren.</p>
Doel	Het doel is om studenten met een verhoogde kans op uitval te identificeren om zo individuele ondersteuning te kunnen bieden. De inzichten in redenen voor uitval wordt gebruikt om het onderwijs te verbeteren.
Belangrijkste randvoorwaarden	Een goede werking van het systeem vraagt om goede relaties tussen de betrokken studentbegeleiders en met de studenten. Ook is het noodzakelijk dat er direct actie wordt ondernomen op de door het systeem herkende studenten.
Belangrijkste opbrengsten	De opbrengst van het systeem wordt gemeten aan de hand van de uitval. Hieruit blijkt dat de door het systeem herkende studenten die vervolgens extra begeleiding krijgen minder vaak uitvallen. Het systeem lijkt dus te werken.
Bewijsmateriaal	<p>De meerwaarde van het 'Early Alert Program' blijkt onder andere uit officiële erkenning en onderscheidingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Australian Universities Quality Agency zwaait het initiatief lof toe en zegt dat het ook bevorderlijk kan zijn voor

Links (bron / beeldmateriaal)

- andere instellingen. Vele Australische instellingen hebben interesse getoond in het initiatief.
- De Australian Learning and Teaching Council erkent het initiatief als een *innovatief programma*.
 - Het initiatief heeft in 2011 het 'Australian Learning and Teaching Award' gewonnen en in 2012 een 'Campus Review Award' voor innovaties in hoger onderwijs.
 - Nelson, K. & Creagh, T. (2013). Case Study 7. A good practice guide: Safeguarding student learning engagement. Brisbane, Australia: Queensland University of Technology.
 - Leece, R. (2012). Using technological solutions to create a sense of community for the distributed learner in higher education: implications for student-institutional engagement and retention. Presented at the 15th International First Year in Higher Education Conference. Zie: https://prezi.com/abzew6ivn_hd/using-technological-solutions-to-create-a-sense-of-community-for-the-distributed-learner-in-higher-education-implications-for-student-institutional-engagement-and-retention/
 - University of New England: <http://www.une.edu.au/>
 - 'Early Alert Program' video: <https://www.youtube.com/watch?v=BxfreBpwIbM>

Opmerkingen

Naam initiatief	Pre-University Colleges - Twente Academy
Thema('s) & aspect(en)	Studiesucces - maatwerk
Land en context	Nederland
Naam en type instelling / programma	Universiteit Twente (UT) / Twente Academy (TA)
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>De Twente Academy (TA) biedt verschillende activiteiten aan waarmee beoogd wordt aspirant-studenten voor te bereiden op succesvol studeren in het hoger onderwijs. De activiteiten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begeleiding voor scholieren in de overgang naar het wetenschappelijke onderwijs door (herexamen) bijlesdagen, eindexamenkampen, profielwerkstukkenhulp en meesterproef begeleiding. • Het organiseren van diverse activiteiten rondom de studievoorbereiding zoals MediCamp, Techniek Meidenkamp, Bètagdag, Wiskunde Zomercursus en de Girlsday. • Het organiseren van wedstrijden, zoals profielwerkstukken-wedstrijden, meesterproeven-wedstrijden, Mathrace wedstrijden, de Twente Wiskunde Estafette, de Eureka!Cup en de RED Engineers Challenge. • Het aanbieden van masterclasses, die intellectueel uitdagend zijn en de interesse van vwo 2 tot en met 6 scholieren in wetenschap en onderzoek proberen te bevorderen. <p>Binnen de Universiteit Twente functioneert TA als aanspreekpunt als het gaat om contacten en projecten met het voortgezet onderwijs en passend onderwijs.</p> <p>Op de UT vonden de eerste activiteiten rondom het voorbereiden van scholieren in 1998 plaats. In de beginjaren van TA is met name aandacht geweest voor de opbouw van de organisatie en het versterken van het netwerk. Sinds de oprichting is de TA steeds verder gegroeid en heeft de academy een eigen plek gekregen op de campus. Sinds 2013 is de TA zich ook meer gaan richten op excellente leerlingen.</p>
Doel	<p>De primaire doelen van de TA zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vergroten van de belangstelling voor wetenschap en techniek onder scholieren, • Vergroten van studiesucces in de bachelorfase, • Professionaliseren van docenten, • Betrekken van docenten uit het voortgezet onderwijs en vakgroepen om zo verbinding tussen het voortgezet onderwijscurriculum en de onderzoeksthema's van de universiteit te krijgen, • Vergroten en versterken van het netwerk met scholen, • Bijdragen aan vakvernieuwing in het voortgezet onderwijs.
Belangrijkste randvoorwaarden	De TA organisatie bestaat uit een directie, coördinatoren, begeleiders, en algemeen medewerkers. De zevenkoppige directie richt zich op: beleidsontwikkeling, kwaliteitszorg, netwerkvorming met vakdocenten en schoolbesturen, vakvernieuwing en organisatie en aansturing van een groot team van coördinatoren. De coördinatoren zijn huidige

<p>Belangrijkste opbrengsten</p>	<p>UT-studenten die als student-projectleiders verantwoordelijk zijn voor TA-projecten die gericht zijn op scholieren. De begeleiders (veelal studenten) zijn inhoudelijk betrokken bij de TA-projecten. Zij verzorgen bijvoorbeeld masterclasses en begeleiden leerlingen tijdens een examenkamp. Algemeen medewerkers, eveneens studenten, werken voor TA in de algemene ondersteuning. Zij beantwoorden, onder andere, vragen van scholieren, maar doen ook de administratie en planning van medewerkers. De TA wordt gefinancierd met middelen toegewezen door het College van Bestuur, (externe) subsidieprojecten en met bijdragen van deelnemers en van scholen. TA heeft samenwerkingsverbanden met alle scholen in het directe verzorgingsgebied van de Universiteit Twente. Hiernaast heeft TA contacten in diverse netwerkorganisaties van scholen, zoals: stedenband, WON JETnet, en Technasia. Verder zijn er contacten met docentorganisaties via bètasteunpunten en de vo-raad.</p> <p>De belangrijkste opbrengsten van de TA zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De hechte verbinding met toeleverende scholen is door het netwerk met scholen aantoonbaar vergroot. Verder heeft de TA er voor gezorgd dat de UT een stabiele en betrouwbare samenwerkingspartner is. • Scholieren van scholen in het TA netwerk kiezen in vergelijking met het landelijke gemiddelde vaker voor een natuur profiel. • De TA activiteiten hebben tot een toename in de instroom van studenten op de UT geleid. Hoewel er binnen de TA geen specifieke aandacht aan is gegeven, is de toename van studenten in de lerarenopleiding een onverwacht, maar gezien het lerarentekort, een positief neveneffect. • Voor voortgezet onderwijsdocenten is de belangrijkste opbrengst dat er een samenhangend aanbod van activiteiten voor leerlingen en docenten op het terrein van aansluiting voortgezet onderwijs – wetenschappelijk onderwijs is ontstaan. • Voor UT-studenten biedt TA een aantrekkelijke en inhoudelijke bijbaan en een laagdrempelige kennismaking met het onderwijsveld. <p>Monitoring van TA is recent opgezet en wordt nu structureel van aard. Doelstellingen ten aanzien van studiesucces in de bachelorfase worden momenteel onderzocht. Resultaten kunnen pas op langere termijn verwacht worden. Hierbij moet opgemerkt worden dat de resultaten waarschijnlijk niet direct aan TA te koppelen zijn, omdat er veel meer variabelen meespelen (bijvoorbeeld invoering van het Twents Onderwijsmodel en de aanscherping van de exameneisen in het voortgezet onderwijs).</p>
<p>Bewijsmateriaal</p>	<p>De belangrijkste opbrengsten zijn opgesteld aan de hand van input van vertegenwoordigers van de Twente Academy.</p>
<p>Links (bron / beeldmateriaal)</p>	<p>www.twenteacademy.nl en issuu.com/utnieuws/docs/specialta</p>
<p>Opmerkingen</p>	<p>Verschillende Nederlandse universiteiten hebben Pre-University Colleges, bijvoorbeeld: Utrecht – U-Talent, Leiden Pre, Radboud Pre-University College of Science en Erasmus Pre Academic Programme</p>

Naam initiatief	The Swansea Academy of Inclusivity and Learner Support
Thema('s) & aspect(en)	Studiesucces, onderwijsdifferentiatie - maatwerk
Land en context	Verenigd Koninkrijk
Naam en type instelling / programma	Swansea University, een nieuwe universiteit met een sterk accent op onderwijs, gelegen in een arm gebied met zeer lage deelnameniveaus in het hoger onderwijs, hoge werkloosheid en gekenmerkt door achterstandsproblematiek. Swansea University kent een lange traditie in het ondersteunen van niet-traditionele studenten.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Het 'Swansea Academy of Inclusivity and Learner Support' (SAILS) programma van Swansea University is een voortzetting en uitbreiding van een reeks bestaande activiteiten gericht op ondersteuning van niet-traditionele lerenden in alle stadia van het onderwijsproces, van aankomend universiteitsstudent tot toetredende op de arbeidsmarkt (inschrijven, studiebegeleiding, afstuderen). Er is een actief programma, samen met de lokale scholen (regionale onderwijsverbanden), om studenten bewust te maken van de mogelijkheden die het hoger onderwijs hen biedt.</p> <p>Er is een SAILS team dat advies geeft en ondersteuning biedt aan 15-18 jarige leerlingen over de inschrijving(sprocedures) van de universiteit. Het 'Academic Support' programma helpt studenten in alle fasen van het proces om hen te helpen om te gaan met problemen die zij in beginsel slecht zelf kunnen oplossen. Er is sprake van een combinatie van advisering en organiseren van tijdelijke en reguliere opleidings- en onderwijsactiviteiten. Studenten uit deze doelgroep worden onder andere geadviseerd over collegegeld, leningen, en dergelijke. Het SAILS team onderhandelt bijvoorbeeld namens de student met financiers over het afdekken van kosten.</p>
Doel	Grotere deelname van studenten uit kansarme gezinnen door het opzetten van een toegankelijke structuur om hen aan te moedigen na te denken over de mogelijkheden die hoger onderwijs biedt, zich in te schrijven voor een opleiding, en deze te voltooien, teneinde hun kans op de arbeidsmarkt te vergroten.
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>SAILS is een eenheid binnen het Centrum voor Academic Services (waar alle studentondersteunende diensten zijn ondergebracht).</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Pre-universiteit betrokkenheid" richt zich op studenten in de lage participatiegebieden. Voor kinderen jonger dan 15 jaar ligt het accent op bewustmaking. Voor de groep 15-18 jarigen worden proeflessen gegeven, vaardigheidstrainingen georganiseerd (bijvoorbeeld in het doen van toetsen en examens) en zomercursussen gegeven; alles met als doel om leerlingen aan te moedigen aan Swansea University te komen studeren. Naar aanleiding van een enigszins kritische beoordeling in 2008, dit wordt ook gedaan in het Welsh. • Leerlingen van scholen uit achterstandsgebieden ('eligible localities') die een drie maanden durende Summerschool volgen, krijgen compensatie bij de toelating tot de universiteit (studieresultaten uit het middelbaar onderwijs zijn mede bepalend voor toelating) (via het zogenaamde Reaching Wider in South West Wales programma). • Studenten die in aanmerking komen voor een extra ondersteuning, hebben de mogelijkheid tot een uitgebreide

	<p>kennismaking.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tijdens de studie kan iedere student aankloppen bij het Academic Success programma om bepaalde vaardigheden bij te spijkeren of om uitgebreide feedback te krijgen van gespecialiseerde tutors op gemaakte opdrachten. • De Carrière Service reikt de Swansea Academic Award uit aan studenten om te reflecteren op hun eigen functioneren, en tevens vaardigheden ontwikkelen voor het presenteren van hun academische en sociale vaardigheden (bijvoorbeeld via cv's) en vaardigheden te ontwikkelen voor toetreding tot de arbeidsmarkt.
Belangrijkste opbrengsten	<p>De Academy begon in 2013 maar bouwde voort op een lange traditie binnen Swansea om steun te bieden aan kinderen uit kansarme gebieden. Swansea University is en blijft een universiteit die succesvol is in het aantrekken van ondervertegenwoordigde groepen: 7% van de studenten komt uit de 10% meest achtergestelde gemeenschappen; 19% komt uit de lagere middenklasse en de lagere klasse; 13,3% komt uit lage welvaartsgebieden.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Een onafhankelijk peer review team noemde de Academy een goed voorbeeld van het vergroten van de deelname van studenten uit achtergestelde groepen; een initiatief geprezen om zijn bijdrage aan het versterken van de kwaliteit van het onderwijs. SAILS is een relatief nieuw initiatief. De positieve beoordeling zou gebaseerd kunnen zijn op beloften en verwachtingen in plaats van feitelijke prestaties, maar een feit is dat Swansea reeds een lange traditie heeft op dit gebied.</p> <p>Waardering voor het programma van Swansea University blijkt onder andere uit het feit dat men in 2012 werd genomineerd voor een Times Higher Education Leadership and Management award voor het verbreden van deelname door expliciet aandacht te schenken aan achterstandsgroepen. In 2013 werd deze THE Award daadwerkelijk in de wacht gesleept.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://goo.gl/wM0H5A; http://goo.gl/lpf9rl; https://www.hesa.ac.uk/pis/urg; http://goo.gl/ZZ8jUC; http://goo.gl/JjQ4LN; http://goo.gl/B2dVjO</p>
Opmerkingen	<p>Peer mentoring voor risicostudenten kent diverse vormen en is redelijk ingeburgerd, onder andere in de Verenigde Staten, waar het vaak gericht is op minderheden. Ook in Europa komt peer mentoring veel voor, bijvoorbeeld in Engeland (University of Manchester en Manchester Metropolitan University hebben 'peer mentoring programs'; University of Swansea's "Academy of Inclusive and Learner Support programme", gericht op begeleiding van ondervertegenwoordigde groepen, heeft de THE Leadership and Management Award gewonnen in 2013). Ook in Nederland (bijvoorbeeld Hogeschool Utrecht of Hogeschool van Amsterdam).</p>

Naam initiatief	England's Widening Participation funding quantum, the "Student Opportunity Allocation"
Thema('s) & aspect(en)	Studiesucces, onderwijsdifferentiatie - maatwerk
Land en context	Verenigd Koninkrijk (Engeland): een rechtstreeks aan instellingen verstrekte subsidie als onderdeel van hun lumpsum voor de extra kosten voor het werven en ondersteunen van niet-traditionele studenten.
Naam en type instelling / programma	Elke Engelse HEI die in aanmerking komt voor overheidsfinanciering via HEFCE ontvangt extra middelen voor elke student uit een gebied met geringe hoger onderwijsdeelname of waarvan de achtergrond suggereert dat ze tot een risicogroep behoren om hun opleiding niet te voltooien.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	Het werven van studenten uit niet-traditionele groepen vormt een belangrijk onderdeel van de verbetering van de kwaliteit van het hoger onderwijs, en met name om ervoor te zorgen dat het op een effectieve manier wordt aangewend voor degenen die het het meest nodig hebben. In het Verenigd Koninkrijk is een combinatie van actieve en passieve stimuleringsmaatregelen genomen ter verbreding van de participatie. De actieve regeling, AimHigher, bestond uit een reeks van netwerken van aanbieders die leerlingen van niet-traditionele gemeenschappen ondersteunden om hen aan te moedigen hoger onderwijs te volgen. Deze regeling is in 2010 gestopt; er werd voorkeur gegeven aan een andere methode: het bekostigen van universiteiten voor de gemiddelde extra kosten voor het werven, behouden en ondersteunen van studenten uit speciale doelgroepen, zoals studenten uit achterstandsgroepen, studenten met een handicap en mensen zonder de benodigde startkwalificaties.
Doel	De regeling voorziet in een directe financiële prikkel voor universiteiten om structuren te ontwikkelen ter ondersteuning van "niet-traditioneel lerenden", namelijk door het verstrekken van een marginale beloning voor elke bijkomende niet-traditionele student die wordt geworven en een minimum basisfinanciering voor deze diensten.
Belangrijkste randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Niet-traditionele achtergrond wordt berekend op basis van het aandeel van het aantal jonge studenten en alle studenten als percentage van de bevolking. • Risico van niet-voltooiing wordt gedefinieerd in termen van hun startkwalificaties (BTEC, GNVQ, Access cursus of geen kwalificaties, ongeveer gelijk aan VMBO-P, VMBO-G / K, pre-bachelor of zonder diploma). • In totaal is in 2014/15 £ 366 miljoen toegekend aan 132 Engelse instellingen voor hoger onderwijs (en aan 207 instellingen voor voortgezet onderwijs (mbo) die 'hoger onderwijsopleidingen' aanbieden). • Instellingen voor hoger onderwijs ontvingen £ 318 miljoen van de totale bekostiging (89%), de overige 11% gaat naar colleges. • De Open Universiteit (ondersteunen van niet-traditionele studenten via afstandsonderwijs) ontving £ 34.8 miljoen (10% van het totale budget). • De subsidie wordt automatisch uitgekeerd op basis van de gegevens die jaarlijks moeten worden verstrekt aan de Higher Education Statistical Agency (als onderdeel van de gegevens die moeten worden ingediend voor de lumpsum bekostiging).

Belangrijkste opbrengsten

“Widening Access” is een groot succes in Engeland.

- Recent HEFCE onderzoek toont aan dat instellingen voor hoger onderwijs vinden dat het belonen van niet-traditionele studenten hen prikkelt om de toegang, uitval en voorziening voor gehandicapten te verbeteren.
- Initiatieven en projecten zijn in meer of mindere mate ingebed en geïntegreerd in organisatiecultuur en attitudes; na het beëindigen van de projecten zijn de positieve effecten gebleven.
- Instellingen voor hoger onderwijs zijn bereid tot kruisbestuiving om deze doelgroep te bedienen.

Bewijsmateriaal

De uitgebreide beoordeling die hierboven is vermeld is gebaseerd op de reacties van instellingen die gezamenlijk goed zijn voor ongeveer 75% van het huidige budget. De gegevens zijn robuust en betrouwbaar, maar er zijn kanttekeningen te plaatsen bij de extrapolatie en contextualisatie ervan. Omdat de evaluatie een vijftienjarige periode bestrijkt is het moeilijk vast te stellen wat precies de toegevoegde waarde van de regeling is (“value for money”), onder andere omdat in deze periode instellingcultuur en omgeving (geleidelijk) zijn veranderd. Het causale verband tussen de regeling en diens effecten wordt bijvoorbeeld vertroebeld door veranderingen in de wijze van bekostigen (het is niet langer projectgerelateerd maar is verdisconteerd in de lump sum). Tot slot, publieke budgetten staan onder druk en daardoor staan instellingen niet te popelen om aan te geven dat publieke middelen worden verspild of dat er geen behoefte is aan meer bekostiging.

Links (bron / beeldmateriaal)

http://www.hefce.ac.uk/media/hefce/content/data/Funding_and_monitoring_data/Latest_statistics/March2014/2014-15_IndicativeStudentOpportunityallocationmethod.pdf
http://www.hefce.ac.uk/media/hefce/content/What_we_do/Funding_and_investment/Funding_institutions/Annual_funding_allocations/201415/Oct_main_pages/2014-15_data_October.xls
<http://www.hefce.ac.uk/pubs/year/2015/201503/>
<http://www.hefce.ac.uk/pubs/rereports/Year/2013/wpusesimpact/Title,92176,en.html>
http://www.hefce.ac.uk/media/hefce/content/pubs/indirreports/2013/Uses_and_impact_of_WP_funding/The%20uses%20and%20impact%20of%20HEFCE%20funding%20for%20widening%20participation.pdf

Opmerkingen

OVERIGE PRAKTIJKVOORBEELDEN

Co-designing transformational education	111
Community Learning Network.....	113
Students as Course Design Consultants	115

Naam initiatief	Co-designing transformational education
Thema('s) & aspect(en)	Overig, onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit, docentkwaliteit, studiesucces - maatwerk, <i>21st century skills</i> , digitalisering
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	Olin College of Engineering
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Olin College is volgens kenners het meest innovatieve engineering college wereldwijd. Met een substantiële 'starting grant' is Olin College in 1997 begonnen met het opzetten van innovatief ingenieursonderwijs. De onderwijsopzet van Olin College is radicaal anders in vergelijking met andere instellingen: er zijn geen departementen, geen tenured faculty, de onderwijsvormen zijn uitsluitend innovatief, de docenten hebben een coachende en ondersteunende rol voor teams van onafhankelijk lerende studenten en de student-gecentreerde onderwijscultuur komt niet alleen tot uiting in het onderwijs, maar ook in het instellingsbeleid. In alle belangrijke beleidskeuzes staat wat het beste is voor studenten voorop. De missie van Olin College is dan ook: "Olin was founded to radically change engineering education with the goal of fueling the technical innovation needed to solve the world's complex future challenges." De focus op de toekomstige uitdaging houdt ook in dat de curricula van Olin niet alleen de traditionele lesstof behandelen (bijvoorbeeld wiskunde), maar juist ook oog hebben voor ontwerp, creativiteit, groepswork, leiderschap, ondernemerschap, 'service learning', interdisciplinariteit, 'system thinking' en mondiale perspectieven (Abele, et al., 2014). Met deze vaardigheden, gecombineerd met de capaciteit om onafhankelijk te leren op een adaptieve en intrinsieke gemotiveerde manier, moeten de Olin afgestudeerden een belangrijke bijdrage leveren aan de 14 'Grand Challenges for Engineering'.</p> <p>Onderdeel van de missie van Olin College is om niet alleen het engineering onderwijs op de eigen campus te verbeteren, maar dit ook te doen door hun ervaringen te delen met andere instellingen, en wel door het 'co-designing transformational education' initiatief (of kortweg, Collaboratory). Dit initiatief werd opgestart in 2009 en maakt Olin College niet alleen een laboratorium voor eigen innovaties, maar ook voor innovaties ten behoeve van de gehele sector. De motivatie om kennis en ervaringen te delen is gegrond in de gedachte dat ingenieurs beïnvloed worden door hun omgeving. Als de omgeving niet ondersteunend is, zal de Olin Engineer ook minder succesvol zijn. Om deze reden probeert Olin College de omgeving te veranderen, door andere Engineering Colleges te ondersteunen bij het in gang zetten van een cultuurverandering die moet leiden tot het implementeren van een onderwijsmodel vergelijkbaar met dat van Olin College (Abele, et al., 2014). Olin College doet dit door: bezoeken aan Olin College te faciliteren, organiseren van een "Summer Institute Program" week en het geven van workshops door Olin academici op de partnerinstellingen.</p>
Doel	Collaboratory is bedoeld als katalysator voor verandering en innovatie in de onderwijscultuur van vele universiteiten. Hierbij gaat het niet om één-op-één kopiëren van het Olin curriculum, maar om academici van

	andere universiteiten te ondersteunen om een cultuurverandering te weeg te brengen. Bijvoorbeeld in de rol van de docent (van docent naar coach) en in de onderwijsfilosofie (van faculty centered naar student centered). Het overkoepelende doel van Olin College is om in de komende tien jaar een beweging van gelijkgestemde instellingen te creëren waarmee samen de mondiale ingenieursbacheloropleidingen positief veranderd worden.
Belangrijkste randvoorwaarden	De Olin onderwijscultuur zal niet voor alle instellingen even geschikt zijn. De toepasselijkheid is afhankelijk van de bestaande onderwijscultuur en de bereidwilligheid van academici om open te staan voor verandering. Voor het succesvol implementeren van de Olin onderwijscultuur is het van belang dat een kritische massa van academici achter het concept staan. Een succesvolle en duurzame verandering zal enkele jaren duren, dit betekent dat betrokkenen een langdurige investering moeten maken.
Belangrijkste opbrengsten	Als onderdeel van het 'co-designing transformational education' initiatief hebben reeds meer dan 300 instellingen die wilden leren van Olin's student-gecentreerde onderwijscultuur een bezoek gebracht aan Olin College (Abele, et al., 2014). De resultaten van de leeruitkomsten bereikt door studenten van Olin College zijn uitermate positief (Abele, et al., 2014). Studenten laten niet alleen uitstekende academische resultaten zien, maar zijn ook opvallend volwassen, hebben zelfvertrouwen en zijn intrinsiek gemotiveerd. De onderwijscultuur van Olin College lijkt dus haar vruchten af te werpen. Dit is ook te zien in de steeds hogere positie van Olin College in de rankings (e.g. #3 Best Undergraduate Engineering Programs, non-doctoral in US News & World Report in 2014).
Bewijsmateriaal	Abele, J. Miller, R.K. & Stein, L.A. (2014). The Role of Collaboration in Spreading Culture Change in Teaching and Learning. Olin College of Engineering, May 2014. Goldberg, D. & Somerville, M. (2014). A Whole New Engineer. Douglas, Michigan: ThreeJoy Associates, Inc.
Links (bron / beeldmateriaal)	http://www.olin.edu/about/ ; http://www.olin.edu/about/rankings-awards/ ; http://www.olin.edu/collaborate/collaboratory/ ; https://www.youtube.com/watch?v=sLUjwyEk6oM
Opmerkingen	Voor een voorbeeld van een Collaboratory van Olin College in het Verenigd Koninkrijk (University of Bristol en University of Warwick), zie: New Model in Technology & Engineering (http://nmite.org.uk/collaboratory/). De TU Delft (Aerospace Engineering) heeft ook deelgenomen aan het 'co-designing transformational education' initiatief. Ook het Twents Onderwijs Model van de Universiteit Twente (UT) is geïnspireerd door de Olin onderwijscultuur; ATLAS, het university college van de UT, hanteert vergelijkbare principes.

Naam initiatief	Community Learning Network
Thema('s) & aspect(en)	Overig, onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit - maatwerk, <i>21st century skills</i>
Land en context	Verenigde Staten
Naam en type instelling / programma	Temple University, Philadelphia
Korte beschrijving <i>good practice</i>	<p>Het Community Learning Network (CLN) is een universiteit-breed initiatief om de interesse van de lokale burgers in onderwijs en onderzoek te stimuleren. Verder is het CLN het eerste aanspreekpunt voor eventuele partnerschappen en samenwerkingen tussen lokale groeperingen en de Temple Universiteit. CLN creëert mogelijkheden voor Community Based Learning (CBL) en Research (CBR) voor studenten, wetenschappers en lokale organisaties. Door middel van cursussen, stages en onderzoek werken deze partijen samen en wordt wetenschappelijke kennis met lokale inzet gecombineerd. Studenten die deelnemen aan CLN werken binnen de community aan projecten waarin zij academische concepten beter leren begrijpen aan de hand van de praktische voorbeelden die ze tegen komen. Zo worden bijvoorbeeld de studenten ingezet als mentoren van risicokinderen. Modules als onderdeel van CBL worden aangeboden gedurende het academisch jaar, maar ook in de vorm van een summer school. Studenten kunnen eveneens CBL credits verdienen door externe stages of ervaring in het veld op te doen. Tijdens de modules en in het veldwerk, onderzoeken de studenten vraagstukken die relevant zijn voor de community. Dit wordt vormgegeven doordat academici en studenten die samen met vertegenwoordigers van de community een onderzoeksopzet maken, het onderzoek uitvoeren, en de resultaten analyseren.</p>
Doel	<p>Community engagement van Temple University heeft een vijftal doelen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De mate waarin de studenten de vakinhoud begrijpen verdiepen en opnemen van het samenwerken met de community als een van de leerdoelen. 2. Studenten laten samenwerken met community partners zodat de studenten praktische en reflectieve opinies vormen. 3. Studenten onderdeel laten uitmaken van de community. 4. Door studenten te laten werken aan relevante vraagstukken van de community moet er wederkerige uitwisseling tot stand komen die voor beide partijen nuttig en bevorderend is. 5. Ontwikkelen van de civiele betrokkenheid van studenten bij hun community.
Belangrijkste randvoorwaarden	<p>Het Community Learning Network is onderdeel van een tweejarig strategisch plan van de academische senaat commissie (2010). Het netwerk wordt gefinancierd door de Senior Vice Provost of Undergraduate Studies. Er werken drie personen aan het netwerk. Zij verzorgen en onderhouden het contact met de community partners, ondersteunen docenten / academici om community-based learning en research op te zetten en ondersteunen studenten bij het ontwikkelen van hun leiderschapsvaardigheden. Docenten die een community-based learning module willen aanbieden komen vijf tot zes keer per semester samen</p>

	<p>om de modules uit te werken. Voor het uitwerken krijgen de deelnemers een beurs van \$500. Hiernaast kunnen zij hun beoogde community partner \$500 aanbieden.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<p>Tijdens een semester zijn er ongeveer 1.000 bachelor studenten die aan een communityproject via CLN werken. Dit is een deel van de meer dan 12.000 vrijwilligers die zich jaarlijks inzetten in de Temple community. Dit komt neer op meer dan 65.000 uur die vrijwilligers besteden aan hun community.</p> <p>Het Community Learning Network heeft in 2014 een evaluatie van de leeruitkomsten van de studenten geïntroduceerd. De evaluatie kijkt door middel van pre en post surveys naar de perceptie van de studenten over hun betrokkenheid bij de community en de connectie tussen academische concepten en praktische vraagstukken. Hiernaast worden de community partners bevraagd over hoe zij de rol van de studenten ervaren en of de studenten bijdragen aan de missie van de organisatie. Resultaten van de evaluatie zijn nog niet beschikbaar.</p>
Bewijsmateriaal	<p>Hoewel er nog geen resultaten van de evaluatie beschikbaar zijn, kan er uit externe validering worden opgemaakt dat het Community Learning Network een succes is. Zo heeft de Carnegie Foundation Classification, Temple University erkent als een Community Engaged Campus. Verder heeft een CLN-student een Newman Civic Fellows Award gewonnen en heeft het netwerk externe financiering gekregen van, onder andere: Learn and Serve, Americorps VISTA en Scholars in Service.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://cln.temple.edu/ http://phennd.org/wp2014/wp-content/uploads/2014/04/RachelEval-and-Assessment.pdf http://phennd.org/update/community-learning-network-at-temple-university/ http://www.temple.edu/herald/40_2/goldblatt.htm http://news.temple.edu/news/2012-03-16/temple-honored-dedication-community-service</p>
Opmerkingen	

Naam initiatief	Students as Course Design Consultants
Thema('s) & aspect(en)	Overig, onderwijsdifferentiatie, onderwijsintensiteit, docentkwaliteit - maatwerk
Land en context	Het Verenigd Koninkrijk, waar de universiteiten verplicht zijn om aan te tonen hoe zij hun leerlingen betrekken bij het verbeteren van het curriculum. Dit vormt een onderdeel van de kwaliteitszorg (QAA).
Naam en type instelling / programma	Sheffield Hallam University (SHU), een onderwijsgeoriënteerde universiteit in een oude industriële stad met veel aandacht voor het thema 'brede toegankelijkheid' en met een sterke behoefte om studenttevredenheid aan te tonen en te verbeteren om studenten te werven onder toenemende concurrentie.
Korte beschrijving <i>good practice</i>	SHU werd geconfronteerd met het probleem hoe studenten actief te betrekken bij de ontwikkeling van curricula. Zonder actieve druk op de academische staf bestond de neiging de betrokkenheid van studenten te minimaliseren en slechts te verwijzen naar ex post vragenlijsten als bewijs van studentbetrokkenheid. De aanpak omvat de werving van studenten als "Course Design Consultants" (CDC), die actief betrokken zijn bij de teams die opnieuw cursusmodules voor her-accreditatie moeten ontwerpen. Zij kanaliseren de inbreng van studenten bij het curriculumontwerp. De CDC's brengen studenten en studentenvertegenwoordigers samen in workshops waar studenten direct hun ideeën kunnen inbrengen voor de herinrichting van de modules; de CDC spelen een constructieve en coördinerende rol. De CDC's kunnen gebruik maken van een speciale regeling van SHU ("Venture Matrix") die de mogelijkheid biedt tot het volgen van nodige opleidingen en institutionele kaders biedt om ervoor te zorgen de CDC's niet het gevoel krijgen dat ze volledig worden ingekapseld en beperkt door de her-accreditatieteams. Zij moeten gebruik kunnen maken van hun eigen inzichten en initiatief. Ervaringen zijn vastgelegd in een blog en vormen ook de basis voor de lancering van een online tijdschrift (Student Engagement & Experience).
Doel	De CDC-initiatief is bedoeld op studenten actiever en gericht te betrekken bij het ontwerpen en goedkeuren van nieuwe cursussen dan via het studenttevredenheidsonderzoek of via goedkeuring in een adviestraject. Het doel is om de student meer in het gehele traject te betrekken. Door het CDC-proces worden overwegingen van studenten meegenomen en goede ideeën worden opgenomen in de eerste fasen van het ontwerp, om zodoende de cursusplanners een beter inzicht in en begrip van de belangen van studenten te geven. De motivatie voor dit project is vooral gelegen in de behoefte om te kunnen bewijzen dat men voldoet aan een van de eisen van de QAA –namelijk de betrokkenheid van studenten in het verbeteren van curricula.
Belangrijkste randvoorwaarden	De activiteit is gekoppeld aan SHU's Venture Matrix. Dit is een virtueel organisatieconcept; een leeromgeving waar studenten kunnen werken aan "echte projecten" (een vorm van ondernemerschap in het onderwijs) en waarvoor zij reguliere studiepunten kunnen vergaren. Dit geeft studenten een ferme

	<p>prikkel om actief een probleem aan te pakken.</p> <p>Bij de CDC moet de interventie in het begin van het cursusontwerp plaatsvinden en moeten andere vertegenwoordigers van de studenten (bijvoorbeeld modulevertegenwoordigers, studieverenigingen) er bij betrekken om zo te zorgen dat de activiteit een 'officiële' status heeft.</p> <p>De betrokken studenten werden aangemoedigd om de CDC-activiteit niet alleen als een project, maar ook als een kans te zien om te leren van en reflecteren op deze leeractiviteit. Een aantal van hen heeft hierover papers gepresenteerd op de jaarlijkse onderwijsconferentie van de SHU.</p> <p>Het proces is gestimuleerd door een initiatief van de Higher Education Academy (die zich bezig houdt met het verbeteren van kwaliteit van het onderwijs): "Studenten als Partners", gericht om universiteiten aan te moedigen om nieuwe manieren te verkennen om hun studenten actiever bij het onderwijs te betrekken.</p>
Belangrijkste opbrengsten	<ul style="list-style-type: none"> • Een van de CDC's met ervaring coördineerde het proces als geheel met als doel intergenerationele kennisuitwisseling tussen de bij de CDC-proces betrokken peer-adviseurs op te bouwen. • Studenten kregen de kans om hun ervaringen terug te koppelen naar collega's om zodoende hun ideeën voor het verbeteren van de opleidingen te delen. • De deelnemende studenten hebben vaardigheden geleerd door hun actieve betrokkenheid in het verbeteren van hun opleiding. Dit heeft een positieve invloed op hun kansen op de arbeidsmarkt ('employability'). <p>De regeling werd aangeprezen door de Higher Education Academy in hun "2013 Student and Staff Partnership Awards" en is opgenomen door de HEA als een van hun beste praktijkvoorbeelden van "studenten als partners" in onderwijskwaliteitsverbetering.</p>
Bewijsmateriaal	<p>De manier waarop de rapporten zijn geschreven blazen dit initiatief waarschijnlijk enigszins op. Iedereen die betrokken was bij de evaluatie had een sterke motivatie om een positief verhaal te vertellen. Het gaat om een pilot die momenteel verder wordt geïmplementeerd, vooral als een middel om te voldoen aan de kwaliteitseisen. Desalniettemin duidt de ontvangst van een HEA Award er op dat het wordt beschouwd als een van de betere initiatieven om "Studenten als Partners" te zien.</p>
Links (bron / beeldmateriaal)	<p>http://goo.gl/xVlnKO</p> <p>http://goo.gl/Da58tq</p> <p>https://www.heacademy.ac.uk/sites/default/files/SAP_case_study_09_SHU_new_1.pdf</p> <p>https://blogs.shu.ac.uk/see/</p> <p>https://www.heacademy.ac.uk/sites/default/files/downloads/Highly_commended_2-13_Sheffield_Hallam_University.pdf</p>
Opmerkingen	